

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
V PRAZE

FAKULTA AGROBIOLOGIE, POTRAVINOVÝCH A PŘÍRODNÍCH
ZDROJŮ

KATEDRA OBECNÉ ZOOTECHNIKY A ETOLOGIE

BOLOŇSKÝ PSÍK A JEHO CHOV V ČESKÉ REPUBLICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: Jebavý Lukáš, doc. Ing. CSc.
Autor: Jaroslava Urbanová

PRAHA 2010

AUTORSKÝ REFERÁT

Psi patří k nejpobulárnějším živým tvorům, které se z různých druhů zvířat v našich domácnostech objevují. Lidé si jejich chovem kompenzují touhu po kontaktu s přírodou. Tento kontakt je v dnešní civilizaci a v dnešním životním tempu stále menší. Psi mají mimořádnou schopnost navázat s člověkem úzký vztah, mají pro člověka praktické využití, ale mají i kladný terapeuticko-psychologický vliv na lidské bytosti. Přítomnost věrného psiho přítele je velkou posilou jak pro nemocné, tak pro staré a osamělé lidi nebo i pro děti atd.

Samozřejmě psi mohou být i nebezpeční, mohou přenášet nemoci a určité vyžadují více péče a pozornosti, než jsou jim někteří majitelé ochotni věnovat. Chov jiných domácích mazlíčků je určitě méně náročný, ale pes patří mezi tvory, jejichž obliba se neustále zvyšuje.

Každý pes, který žije společně s lidmi v jejich domácnostech je chován proto, aby lidem přinášel užitek. Jsou psi služební – užiteční při pátrání po pachatelích trestných činů. Při lovu pomáhají psi lovečtí, záchranářští psi pomáhají vyhledat v rozvalinách zasypané lidi, používají se i při pátrání po drogách, výbušninách i při hledání lanýžů. Vodní psi milují vodu, dostihoví mají mimořádně rychlé nohy. Pracovní plemena milují zahánění a nadhánění ovčích nebo dobytčích stád. K této práci se využívají na celém světě. Využití psů je mnohostranné a zasahuje do mnoha oborů lidské činnosti. Neméně významnou skupinu však tvoří i plemena společenská, která poskytují svým majitelům zábavu a rozptýlení.

Právě těmto plemenům a konkrétně jednomu z nich – boloňskému psíkovi, jsem věnovala tuto práci. Cílem mé práce je popsat toto plemeno, které bylo v minulém století na pokraji vyhynutí a i dnes není ještě tolik rozšířené. Důkazem toho je i ta skutečnost, že o boloňáčcích je velmi málo dostupné literatury a jejich chovatelé a majitelé mají málo zdrojů, odkud mohou čerpat nové poznatky.

Zmiňuji se zde také především o jejich dosti nejasném původu a historii jejich chovu ve světě, kde poukazují hlavně na chovatele, kteří si zaslouží poděkování za záchranu tohoto plemene a díky kterým můžeme toto plemeno i dnes chovat i u nás v České republice.

Zdůrazňuji zde povahu a chování těchto psíků, kteří často bývají označováni jako antistresoví a jejich nemalý význam je i v jejich snadném učení čehokoli a v jejich nekonfliktní povaze, což ocení hlavně chovatelé začátečníci a také rodiče dětí.

Důležitá je i pasáž o jejich vzhledu i standardu, což souvisí i s péčí o tato zvířata.

Tento psík má velkou výhodu v nelínající srsti bez podsady, ale je třeba si také uvědomit, že jeho srst klade velké požadavky na údržbu, která spočívá především v pravidelném česání.

Jsou i jiná specifika tohoto plemene oproti ostatním velkým plemenům v péči např. o drápky, které se musí pravidelně zastříhovat v péči o uši atd.

Výživa je základem všeho. Ovlivňuje ať už negativně nebo pozitivně především zdravotní stav jedince, ovlivňuje i jeho vývoj, srst a celkovou kondici. Zde je nutné dbát na rozdílnou energetickou potřebu a vydatnost krmiva v jednotlivých fázích vývinu a věku zvířete. Výživa by měla korespondovat s předpokládanou energetickou potřebou, respektive s energetickým výdajem organismu psa za určitou časovou jednotku. Energetická vydatnost krmné dávky by měla být v rovnováze s energií vydanou psem. Dále by se mělo dbát na stravitelnost krmiva. Čím méně přijatých živin tělo psa ve výkalech a moči opustí, tím je biologická hodnota potravy vyšší. Malé psi jsou energeticky náročnější. Přestavme si psa jako určitou funkční jednotku, která obsahuje základní soustavu-„jádro“, které ji činí životaschopnou. Z hlediska potřeby energie toto jádro zaujímá u malého psa největší procento, největší část celého psa, a tak se svou energetickou náročností blíží 100%. Jak pes roste a zvětšuje se jeho plemeno, základní jednotka se zvětšuje nepoměrně pomaleji, než hmota která ji obklopuje. Můžeme říci, že jádro má konstantní energetickou spotřebu, stejnou u malého i velkého psa, ale energetická náročnost další hmoty však klesá.

Toto plemeno netrpí žádnými specifickými chorobami, mohou se zde ale objevit potíže způsobené dietními chybami. Chov boloňských psíků se většinou obejde bez jakýchkoli komplikací. Feny rodí bez problémů poměrně vysoký počet štěňat (4 – 5) a jsou svědomitými matkami. I přesto je během porodu a následné péče dohled majitele nezbytný.

V České republice je chov boloňského psíka na vysoké úrovni. Zmiňuji se zde o dvou chovatelských klubech, v kterých se mohou chovatelé boloňského psíka registrovat a uvedla jsem i další potřebné kroky a podmínky úspěšného chovu. Součástí toho jsou i výstavy. Úlohou vystavovatele je předvést psa tak, aby co nejvíce vynikly jeho přednosti. Pes musí v kruhu svým vzhledem i svým vystupováním působit co nejlepším pozitivním dojmem.

Aby jakýkoliv pes, a to i společenský, přinášel svému pánovi skutečně užitek a nebyl mu spíše na obtíž, musí se mu dostat přiměřené výchovy a výcviku, o čemž se ve své práci také zmiňuji. Štěňata se přirozeně učí od matky, ale je třeba naučit každého pejska chování a zvykům odpovídajícím rodinnému životu. Základní výcvik je užitečný pro majitele i psa a to proto, aby psík mohl s námi chodit na procházku na vodítku, přišel na přivolání nebo usedl na povel. Normální zdravý pes, se kterým začneme pracovat a věnujeme se mu, si na celý život osvojí to, co ho naučíme.

Canisterapie pomáhá všem a boloňský psík se výborně hodí pro tuto činnost. Jde o rozumný léčebný kontakt psa a člověka. Pes dokáže svoji přítomností vyvolat dobrou náladu a toho využívají léčební terapeuti. Ti navštěvují se psy nejen lidi v hospicích a domovech důchodců, ale také dětské domovy a tělesně či mentálně postižené. Pro děti jde o velice vhodnou terapii, protože se většinou pohybově omezené dítě snaží se psem plazit, nebo lézt po čtyřech, což přispívá k rozvoji motoriky, podněcuje komunikaci a rozvíjí orientaci v prostoru. Děti i dospělí podněcuje ke hře a pohybu a má vliv na duševní rovnováhu. Pes je potřebný pro pocit jistoty a bezpečí. Vztah ke zvířatům a k přírodě je v dnešní uspěchané době velmi důležitý.

Náš kontakt s naším mazlíčkem může být také velké dobrodružství, protože chování psa je velmi problematické a složité. Proč pes vrtí ocasem, kouše, štěká...? Musíme se snažit porozumět těmto zvířatům, protože pes neumí vyjádřit řečí své pocity, ale ovládá řeč těla, kterou projevuje své emoce.

Myslím, že tato práce pomůže lidem, kteří se rozhodují pořídit si psa a nejsou ještě rozhodnutí pro konkrétní plemeno, pomůže rozhodnout se, zda je boloňský psík pro ně to pravé nebo ne.

THE REPORT OF THESIS

Dogs belong to the most popular living creatures, which appear in our households. People, who are keeping dogs, compensate their desire for contact with nature. This contact is becoming inferior in today's civilization and common life pace. Dogs have an extraordinary ability to establish a close relationship with man: They are even practically used by a man, moreover they also have a positive therapeutically-psychological effect on human beings. The presence of a faithful dog friend is a major help for both the sick and the old lone people or for children.

Naturally, dogs can be dangerous: they can transmit diseases and certainly require more care and attention than some owners are willing to pay them. Breeding of other pets is certainly less demanding but a dog is ranked among the creatures whose popularity is constantly increasing.

Each dog that lives together with people in their households is bred to provide a benefit. There are for example the service-dogs that are useful for the search of criminals. The hunting-dogs are helpful during hunt. The rescue-dogs assist in the investigation of people captured under the wreckage and what more they are used during the quest for drugs, explosives and pignuts. The water-dogs love water, the racing-dogs have extremely fast legs. The working breeds love driving the herds of sheep or cattle away. Dogs are used for this kind of job all over the world. Dog utilization is various and enters lots of fields of human activity. Moreover, the social breeds are also the important group, which enables dog owners to enjoy entertainment and distraction.

My elaboration is focused on these dog breeds, concretely on a bologna little dog. The aim of my work is to describe this dog breed, which was in the last century at the point of extinction and even today it is not widespread much. The proof of that is also the fact that we don't have much accessible literature and their breeders and owners have few resources, from which they can draw new knowledge.

Here I mention also their unclean origin and the history of their breeding in the world. I especially focus on the breeders who deserve thanks for salvation of this dog breed. Due to these breeders we can breed this kind of dog even today in Czech Republic. I emphasize here temperament and behaviour of these little dogs that are frequently considered as antistressed dogs. Their considerable importance is also in their easy leasing of anything and in their no conflict character, which is mainly prized by breeder beginners and parents of small children.

Another important passage is about their appearance and standard, which is connected with care of these small dogs. This little dog has a great advantage of no moulting hair without underfur but it is necessary to become aware that it's hair sets big requirements for maintainance, which is mainly based upon the regular combing. There are other specifics in the care of this kind of dog compared to others big breeds, e.g.: the care of claws that must be regularly cut or the care of ears etc.

Nutrition is the basic of everythings. It negatively or positively affects mainly the health condition of individual, its progress, hair and total condition. Here it is important to be particular about different energy need and fruitfulness of food during the individual periods of animal development and its age. Nutrition should correspond with anticipated energetic need: let us say with the energy expenditure of dog organism in a definite time unit. The energy fruitfulness of a feed ration should be in a balance with the energy spent by a dog.

Furthemore, we should think of food digestibility. The less consumed nutrient in the form of excrements and urine leave a dog body, the higher biological value of food is. Little dog are energetically more exacting. Let imagine a dog as a particular functional unit that contains the primary system – „the center core“ that enables a dog to live. At a little dog in the term of energy need this center core performs the highest percent, it means the biggest part of

whole dog, with its energy demandingness it is approaching a hundred percent. As a dog is growing and its breed is increasing, the primary unit enlarges more slowly than the substance that encloses it. Let's say that the centre core has constant energy consumption, which is the same at a little and big dog. Nevertheless the energy demandingness of other substance is descending.

This breed doesn't suffer from any specific diseases: however there can appear the difficulties caused by a diet error. Breeding of little bologna dogs is usually without complications. Female dogs give birth to lots of pups (4-5) and they are very thorough mothers. Nevertheless, dog owner supervision is necessary during the birth and subsequent care.

The breed of a bologna dog is high-levelled in Czech Republic. I mention two breeder clubs, in which the breeders of a bologna dog can register. I also notice other useful steps and conditions of successful breed. Dog shows are the part of it. The task of an exhibitor is to show his dog perfection. Dog appearance and its performing in a dog circle must effect with the best positive impression.

In my thesis I also mention that any dogs, even the social breeds, must receive adequate training and dressur to bring effective benefit instead of being a nuisance to their masters. Puppy dogs learn from their mum naturely but it is necessary to teach each dog the manners and habits, which are appropriate to family life. The basic dressur is useful for dog owners and dogs themselves because then the dog can go walking with us, it is able to come when we call it back or sit down at our command. The standard healthy dog, with which we start training, acquires what we teach it for all its life.

Canistherapy helps everybody. The bologna dog fits for this procedure. We talk about the sensible therapeutic contact of a dog and man. Dog by its presence is able to evoke a good state of mind, which is used by medical therapists. They visit not only people in hospitals and retirements homes but also children's homes, handicapped persons and people with mental disabilities. It is a very suitable therapy for children because a child who is disabled to move usually tries creeping or crawling on all four with a dog, which supports locomotion development, stimulates communication and develops space orientation. It also initiates the adults and children to play games and enjoy movement. Moreover, it has an effect on mental balance. Dog is necessary for sense of certitude and security. Relation to animals and nature is very important at the present time of hurry.

The contact with our dog darling can be a big experience because dog breed is very problematic and complicated. Why does a dog wag its tail, bite and bark...? We must try to understand these animals because dog is not able to express its feelings by speech but can control the body speech, by which it shows emotions.

I believe that this thesis will help people, who think about having a dog but still they don't know which dog breed would fit best for them, to decide if a bologna little dog is the right kind of dog or not.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Boloňský psík a jeho chov České republiky“ vypracovala samostatně a použila jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Dolní Dobrouči, dne 30. 3. 2010

Poděkování

Za cenné rady a odborné vedení při zpracování bakalářské práce děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Lukáši Jebavému, CSc. Dále bych ráda poděkovala celé mé rodině za podporu.

OBSAH

1.	ÚVOD	str. 10-11
2.	SPOLEČENŠTÍ PSI	str. 11-12
3.	HISTORIE	str. 12
3. 1.	Původ boloňského psíka	str. 12
3. 2.	Zpět k historii	str. 13-14
3. 3.	Počátky chovu v České republice	str. 14-16
4.	POVAHA A CHOVÁNÍ	str. 17
4. 1.	Děti a boloňský psík	str. 17
5.	VZHLED A STANDARD	str. 17
5. 1.	Vzhled	str. 17-18
5. 2.	Standard	str. 18-19
6.	VÝŽIVA PSA	str. 19
6. 1.	Domácí příprava krmení	str. 19-20
6. 2.	Průmyslově vyráběná krmiva	str. 20
6. 2. 1.	Není granule jako granule	str. 20-21
6. 3.	Kritéria volby	str. 21
6. 4.	Výživa štěňat	str. 21-22
6. 4. 1.	Počet krmných dávek	str. 22
6. 5.	Výživa dospělých psů	str. 23
6. 6.	Výživa starších psů	str. 23-24
6. 7.	Výživa březí a kojící feny	str. 24
6. 8.	Optimální kondice	str. 24-26
7.	ZDRAVÍ	str. 26
7. 1.	Nemoci a zdravotní potíže	str. 26
7. 2.	Podávání léků a vyšetřování psa	str. 26-27
8.	PÉČE O PSA	str. 27
8. 1.	Kůže	str. 27
8. 2.	Srst – česání	str. 27-28
8. 2. 1.	Česání štěněte	str. 28-29
8. 3.	Koupání	str. 29
8. 4.	Celková prohlídka psa	str. 29-31
9.	ŘÍJE, BŘEZOST A POROD	str. 32
9. 1.	Říje feny a krytí	str. 32-35
9. 2.	Ošetření nakryté feny	str. 35
9. 3.	Ochrana před nežádoucím oplozením	str. 35
9. 4.	Nechtěné nakrytí feny	str. 35-36
9. 5.	Březí fena	str. 36
9. 6.	Příznaky porodu	str. 37
9. 7.	Porod	str. 37-38
9. 8.	Nepřavá březost	str. 38
10.	ŠTĚŇATA	str. 39
10. 1.	První hodiny psiho života	str. 39-41
10. 2.	Psychický vývoj štěňat	str. 41
10. 2. 1.	Vegetativní fáze	str. 41
10. 2. 2.	Přechodová fáze	str. 41
10. 2. 3.	Fáze formování	str. 41-42

10. 2. 4.	Fáze vytváření sociálního instinktu	str. 42
10. 2. 5.	Nebezpečí při hrách	str. 42
10. 3.	Zjišťování slabých štěňat	str. 42-43
10. 4.	Krmení a odstav štěňat	str. 43-44
10. 5.	Další péče o štěňata	str. 44
10. 6.	Tetování štěňat	str. 44
10. 6. 1.	Tetovat nebo čipovat?	str. 45
10. 7.	Předání štěněte novému majiteli	str. 45-46
10. 8.	Příprava na nového člena rodiny – štěně	str. 46
10. 8. 1.	První hodiny v novém domově	str. 47
10. 8. 2.	Čistota a venčení	str. 47
10. 8. 3.	Na co bychom neměli zapomenout	str. 48
10. 9.	Povinnosti chovatele vůči klubu	str. 48
11.	VÝCHOVA	str. 48-49
11. 1.	Vychovaný pes	str. 49
11. 2.	Zásady výchovy, výcviku, vedení	str. 49-50
11. 3.	Trestání	str. 50
11. 4.	Povely, zákazy, nátlak	str. 50-51
11. 5.	Přivolání	str. 51-52
11. 6.	Sedni	str. 52
11. 7.	Lehni	str. 52
11. 8.	Zanechání o samotě	str. 52
11. 9.	Chůze na vodítku	str. 52
11. 10.	Setkání s jinými psy	str. 52-53
11. 11.	Žebrání	str. 53
11. 12.	Agility	str. 53
12.	O KLUBECH A STANDARDECH	str. 53-54
12. 1.	Chovatelství	str. 54-55
12. 2.	Boloňský psík a chovatelské kluby	str. 56-58
12. 3.	Stali jsme se členy klubu	str. 59
12. 3. 1.	Chovatelská dokumentace	str. 59-60
12. 4.	Bonitace – uchovnění psa	str. 61-64
13.	VÝSTAVY	str. 65
13. 1.	Co potřebujeme na výstavě	str. 65-66
13. 2.	Oceňování psů	str. 66-68
14.	CANISTERAPIE	str. 68
14. 1.	Historie-canisterapie	str. 68-69
14. 2.	Canisterapie v České republice	str. 69
14. 2. 1.	Polohování se psy	str. 69
14. 3.	Pes vhodný k canisterapii	str. 69-70
14. 4.	Podstata canisterapie	str. 70
14. 5.	Boloňský psík a canisterapie	str. 70
15.	ZVLÁŠTNOSTI PSA	str. 71
16.	PES A JEHO ŘEČ	str. 71-79
17.	ZÁVĚR	str. 80
18.	POUŽITÁ LITERATURA	str. 81
	PŘÍLOHA	str. 82-86

1. ÚVOD

Pes je jedním z nejoblíbenějších domácích zvířat. Hlídá, chrání, loví, zachraňuje, zúčastňuje se sportovních aktivit svého pána, vodí slepé a spolupracuje se zdravotně postiženými jako jejich asistent, pomáhá při výchově dospělých a dětí, učí je plnit povinnosti, vede je k odpovědnosti. Tím posiluje sebedůvěru a sebeúctu člověka-svého pána. Pes je kromě toho člověku partnerem ve hře, učí jej přírodní realitě a zákonitostem života, jako je rozmnožování, nemoc a smrt. Svým způsobem života nutí pes člověka k procházkám a zlepšuje jeho fyzickou a psychickou kondici a sociální komunikaci-tedy i kvalitu života.

Každý, kdo chce psa, by si měl uvědomit, k jakému účelu má být pes použit. Člověk musí zvážit, zda má dostatek sil a odpovědnosti, aby se svému novému příteli věnoval, investoval do něho svůj čas a peníze. Pes není hračka, má své citové a fyzické potřeby. Pes je obrazem svého pána, proto by měl mít v každé rodině jasně vymezené postavení. Neměl by rodinu ovládat, ale rodina by naopak měla ovládat jeho. Rodina je zároveň jeho smečkou. Musíme si být vědomi toho, že pes, jenž s námi žije, má své potřeby, individuální povahové rysy a nemoci typické nejen pro jeho plemeno, ale i společné všem rasám. Musíme se seznámit s fyziologií psa a respektovat ji. (Zoran Nerandžić, 2006).

Velká skupina psích plemen, kterou nazýváme plemeny společenskými, má za úkol především přinášet lidem radost a dělat jim společnost. Tento úkol, si myslím, není vůbec jednoduchý. V dnešní uspěchané době, kdy mnoho lidí trpí depresemi a pocity zbytečnosti nebo samotou, má tento malý společenský psík, přinášet svému majiteli radost ze života a dodat mu pocit potřebnosti a důležitosti.

Tato práce, je ale přinejmenším stejně náročná a zodpovědná, jako práce služebních psů, psů hlídacích, loveckých nebo pasteveckých a dalších. Tímto rozhodně nechci zpochybňovat kvality velkých plemen, která si samozřejmě zaslouží obdiv a naši pozornost, ale naopak chci poukázat na nezastupitelné místo, které mají v životě mnoha lidí malá plemena. Vždyť každý nemá možnost poskytnout velkému psovi, to, co potřebuje ke spokojenému životu. Takový pes potřebuje větší životní prostor, má větší nároky i na výživu, dále by se mělo zhodnotit rodinné prostředí, do kterého pes jde. Například malé děti nebo staré lidi může lehce velký a temperamentní pes povalit atd. Velký pes se rozhodně nehodí do panelového domu nebo do malé zahrádky. A tady ho právě snadno zastoupí malý pes, který se spokojí i s malým bytem a krátkou procházkou. Čím menší je byt, v kterém žijete, tím menší musí být pes, kterého si do bytu přivedete. Nejdůležitějším znakem každého plemene je i povaha. Samozřejmě i mezi malými plemeny se najdou jedinci klidnější a citlivější povahy s malými nároky na pohyb a naopak, jsou tu i temperamentnější jedinci, kteří vyžadují pravidelný pohyb a stále nové zážitky, ale rozhodně malý pes neživoří ve stísněných podmínkách panelákového bytu jako velký a dokáže i zde být šťastný a přinášet svým majitelům více radosti než starostí.

V podstatě se malí psi liší od velkých jen velikostí. I malý pes je řádný pes- nejlepší přítel člověka s velkým srdcem. A tím také zůstane. Nemusí mít žádnou zvláštní péči, není ani náchylnější k nemocem oproti velkým plemenům. Naopak jejich pravděpodobná délka života je v průměru delší. Jejich dlouhověkost, dožívají se 15 ctí let i více, svědčí o jejich životaschopnosti.

Většina majitelů psů společenských plemen si museli vyslechnout mnoho poznámek na adresu svého mazlíčka. Poznámky jako „gaučák“, „smeták“ a další může vyslovit jen člověk, který o těchto psech vůbec nic neví. Malé psy nemusí nikdo nosit v náručí ani nosit v tašce apod. I oni jsou při správném způsobu života a tréninku schopni velkých výkonů. Bez

námahy zvládnou i dlouhé procházky a jiné činnosti vlastní velkým plemenům. I malým psům přináší velké potěšení běh, skákání a hry.

I přes některé mé zkušenosti, že někteří lidé opovrhují malými plemeny psů a společenská plemena vůbec jako psy neuznávají a nechťejí s nimi mít nic společného, jsou malí psi dnes oblíbeni jako nikdy před tím v minulosti. Vždyť jejich radostnému vrtění ocáskem a bouřlivému vítání, ať vás váš pejsek nevidí 15 minut nebo půl dne, nejde odolat. Třebaže je někteří majitelé berou jako živou hračku, je každý malý pejsek osobnost, která chce a měla by být uznávána.

Důvodem mé práce je právě upozornit veřejnost na význam malých společenských plemen, na jejich nezastupitelné místo ve společnosti a na jejich důležitost. Boloňského psíka jsem si vybrala právě proto, že tyto psy chovám již několik let a mám chovatelskou stanici a myslím si, že si tuto práci zaslouží už jenom proto, že jim, v dobách po druhé světové válce, hrozilo vyhynutí. Také ráda touto prací upozorním na chovatele, kteří se zasloužili o to, že toto plemeno zůstalo zachováno a postupně se jejich stavy ve světě zvyšují. Patří ohromný dík právě rodině Bonanových, kteří vzkřísili tuto téměř vymřelou rasu, založili chovatelskou stanici jménem „di Platino Iridio“, což se v překladu dá vyložit jako „velmi vzácné“. Velký dík také patří mnoha dalším lidem, co se zasloužili o jejich rozšíření i za hranice Itálie. Na tyto lidi bych ráda svou práci upozornila, protože si myslím, že zánik třeba jediné psí rasy je ohromná ztráta pro naši planetu a lidstvo vůbec.

Toto plemeno je ještě stále u nás i ve světě poměrně málo rozšířené, a to je asi důvod, proč je tak málo dostupné literatury o boloňském psíkovi, z které by mohli majitelé a chovatelé čerpat poznatky. Proto si myslím, že čím více toho bude napsáno, tím lépe.

2. SPOLEČENŠTÍ PSI

Jejich nejdůležitější společný charakter je to, že mají nejužší sepětí s člověkem. Nepřinášejí mu zpravidla materiální užitek, ale tvoří mu společnost. Proto se začal pro tuto skupinu razit název společenští psi.

Co znamená pro člověka společnost psa, dovede nejlépe ocenit člověk starý a osamělý. Pes je mu nejlepším a mnohdy jediným přítelem, který s ním věrně tráví hodiny jeho osamění, s nímž může chodit na procházku, hovořit k němu, starat se o něho a v jeho společnosti zapomínat na tvrdý osud. V těchto nikoli vzácných případech se projevuje pravé přátelství člověka ke psu a pravá psí oddanost. Ale i v jiných případech plní společenský pes své poslání. Hlavně v rodinách s dětmi pomáhá pes vytvářet charakter dětí, učí je lásce k živému tvoru, zjemňuje jejich povahu a pomáhá v nich mírnit sobectví.

Tyto etické hodnoty nelze sice změřit počtem vypátraných zločinců nebo kusy dohledané zvěře, ale pro společnost jsou neméně důležité. Proto postavení společenského psa v lidské společnosti je naprosto oprávněné. Skupina společenských psů zahrnuje množství plemen, většinou navzájem nepříbuzných. Ať velcí nebo malí, černí nebo bílí, krátkosrstí nebo dlouhosrstí, všichni jsou především psy s jejich věrností i láskou k člověku. (Najman-Novotný 1969)

Každé psí plemeno bylo pracně šlechtěno za určitým účelem a je výsledkem dlouhodobé chovatelské práce. Malí společenští psi byli šlechtěni přesně za tím účelem, který dnes plní, což není možné říci u většiny velkých plemen, která však lépe splňují představu široké veřejnosti o „správném psu“. Z tohoto důvodu se bohužel, najde mnoho „správných“ velkých psů, kteří více či méně živoří ve stísněných podmínkách malých, panelákových bytů, kde by byl maličký, společenský psík rozhodně šťastnější a přinášel svým majitelům více radostí a méně starostí. Tímto se rozhodně nechci dotknout kvalit velkých plemen, která si pochopitelně také zaslouží obdiv a pozornost, ale spíše poukázat na nesoudnost některých lidí, kteří si neuvědomují, že každý pes má určité nároky, které je nutné respektovat.

Trpasličí plemena vznikala nezávisle na sobě víceméně ve všech koutech světa a jsou to většinou plemena velice stará. Trpasličí vzrůst tedy není specialitou dvacátého století, jak se někteří lidé domnívají, ale záležitostí mnohem starší. Pro svoji malou velikost a různé anatomické zvláštnosti či dlouhou srst byli většinou pracovně neupotřebitelní, ale zato se výborně hodili k nekonečnému mazlení, hýčkání a hrám. Trpasličí psi tedy nejsou žádnou módní novinkou, nebo dokonce neživotaschopnými výplody současného šlechtitelského umění, jak tvrdí někteří jejich zarputilí odpůrci. Většina těchto plemen se vzrůstem daleko více blíží velikosti svých divokých předků, než některá obří plemena psů. Většina malých plemen se běžně dožívá patnácti i více let, kdežto málokterý obří pes se dožije více než osmi či deseti let. (Sojkovi 2000)

3. HISTORIE

3. 1. PŮVOD BOLOŇSKÉHO PSÍKA

Bichon, Poil Frise, nebo boloňský psík?

Tato ohromná italská rasa na doprovázení má svůj původ v antice, pochází z doby okolo roku 1200. Boloňská rasa patří do skupiny bišonů. Jméno pochází pravděpodobně od města Bologna, kde ho někdo začal chovat. Podle Darwina rasa bišonů existovala už 6000 roků před Kristem. Ale je jisté, že se pohybujeme v království nejistoty, také co se týká etymologie. Bišon mohla být zdrobnělina z barbiton, který měl pocházet od Barbet a byl s velkou pravděpodobností praděd od rasy Barbone. Boloňská rasa představuje podobnosti s rasou bichon a poil frisé, ale není možné stanovit, zda první pochází z druhého anebo obráceně. Ale odkud pochází obě dvě rasy? Z nedostatku konkrétních údajů nemíním obtěžovat čtenáře komentářem nepravděpodobné teorie.

Slavné obrazy od Tiziana, Carpaccia, Goyi, Watteau, Drouais, Durera, Bosse a jiných známých umělců vyobrazují psy velmi podobné boloňské rase, ale nesmíme zapomenout, že tehdy bylo možné zaměnit tuto rasu s „bratrance“ bichon a poil frisé, který tehdy nebyl tak odlišný jako dnes. Z tohoto hlediska musím připomenout, že před dávnými lety existoval jistý zmatek mezi těmito dvěma rasami a nemnozí znalci psů, kterých poznatky nemohou být vloženy do diskuse dodávají, že bylo možné zaměnit rasu boloňáček s rasou bichon a poil frisé a opačně. Mohlo se také ojediněle přihodit, že při výstavě rasy bichon-málo typického jedince, byl zapsán jako rasa boloňská nebo obráceně. Ale musím připomenout, že svého času doprovodné rasy se neméně chovali a byli neméně známé než dnes.

Uvádím důležitý úryvek z knihy Bianca Tomagnone, publikované v roce 1965 a věnované třem italským doprovodným rasám: „Existují reálné hmatatelné rozdíly mezi rasou bichon a poil frisé (rasa francouzská) a rasou boloňskou (rasa italská)? Anebo se nacházíme v chaosu chovatelů psů? Možná první rasa je vzrůstem trochu menší než ta druhá, možná její trup je kratší a hlava těžší. Anebo ne? Skutečné rozdíly, jestli vůbec existují, jsou minimální. Měl jsem možnost vidět tyto subjekty na výstavách, byly posuzovány jako vynikající, několikrát jako bichons a poil frisé a jindy jako rasa boloňská. V důsledku toho si myslím, že není nic revolučního v tvrzení, že rasa bichon a poil frisé a boloňská rasa jsou jedna a ta samá věc. V tomto přesvědčení mě utvrzuje i vyjádření soudců mezinárodní pověsti a přeji si, aby došlo k objasnění této otázky na mezinárodním poli.“ (Bonanno 1989)

Dnes je vypracovaný standard pro každé plemeno a rozdíly jsou jasné. Věnovala jsem tomuto problému samostatnou kapitolu. (Kuběnová 2003)

3. 2. ZPĚT K HISTORII

Plemeno, které nazýváme boloňský psík, pochází z Itálie, stejně jako například neapolská doga nebo italský chrtík. Dříve byli nazýváni doprovodnými psy, což neznamená nic jiného, než že svého pána všude doprovázeli. (Kuběnová 2003)

Říkalo se jim i psi luxusní. V renesanční době boloňská rasa měla úspěch a těšila se přízni princů a zahraničních panovníků, kterým se tyto psi posílali jako nádherný, luxusní dar. Ví se, že španělský král Filip II., carevna Kateřina z Ruska nebo markýza di Pompadour měli tyto psíky. V roce 1668 Cosino III de Medici daroval osm boloňských štěňat významným osobám v Belgii a v minulosti i král savojský vlastnil tyto psy. Král Umberto II. dědic trůnu daroval dva boloňské psíky své budoucí manželce Márii José del Belgio. Rasa byla známá jen v těsném kruhu šlechtického původu a možná právě tato okolnost omezovala její rozšíření a vedla potom tuto rasu k znepokojujícímu zániku a zapomnění. (Bonano 1989)

Dodnes není zcela jasné, jak plemeno boloňského psíka vzniklo, ale je pravděpodobné, že křížením maltéžského psíka a malého bílého pudla, po němž převzalo i hravou a učenlivou povahu. (Kuběnová 2003)

Jeho historie byla dlouho totožná s vývojem a historií jeho nejbližších příbuzných. Těmi jsou maltéžský psík, bišonek, havanský psík a přiřazuje se k nim ještě coton de Tulear a lvíček. Původ boloňského psíka se spojuje s původem maltéžského psíka, neboť jeho předky jsou totiž malí psíci, o kterých se v letech 384 – 322 před n. l. zmiňuje Aristoteles jako o „canes melitenses“. (J. J. Volšický- časopis Svět psů 12/2003)

Prvopočátky oficiálního chovu pocházejí z roku 1882, kdy byl v Itálii zřízen registr, do kterého se začali zapisovat čistokrevní psi. Boloňských psíků bylo zapsáno 69, ale mnozí se později přeřadili k plemenu bichon frise, a proto v následujícím roce zůstalo těchto boloňských psíků pouze 33.

Po válce se boloňský psík úplně vytratil. Zůstal v Itálii u jediného chovatele, a tím byl Mario Persichi, kterému se připisuje zásluha za uchování tohoto plemene. Přesto plemeno boloňský psík prakticky zcela zaniklo. Od roku 1970, kdy bylo zapsáno 26 chovných jedinců, tento počet klesal až do roku 1979, kdy bylo v celé Itálii zapsáno pouze 7 jedinců. Tehdy se manželé Bonanovi rozhodli, že se pokusí toto plemeno zachránit a znovu rozšířit. Když se začali zajímat o zbytky tohoto plemene, zjistili, že většina z těchto málo psů, zapsaných v plemenné knize, má závažné vady: psi byli příliš malí a nízcí, měli velké hlavy, v některých případech vztyčené uši, špatnou, suchou, plstící se srst a depigmentaci. A tak manželé Bonanovi začali hledat jedince bez průkazu původu, zato plně odpovídající standardu. (Kuběnová 2003)

Sojkovi 2000 říkají, že právě proto, že byli často na znovuoživení této rasy použiti jedinci bez průkazu původu, ještě dnes chybí některým psům předci ve třetím pokolení, což znamená, že nemohou získat titul interšampiona.

Manželé Bonanovi započali s velmi těžkou prací a teprve po čtyřech generacích bylo několik typických jedinců zapsáno do italské plemenné knihy (L. O. I.). Nebylo lehké uvést toto plemeno znovu do života. I přes tuto úmornou práci se tyto italští chovatelé nevzdali a výsledek se dostavil. Již v roce 1984 se jejich fenka Lilly jako první stala šampionkou Itálie, a pak již následovali další psi: Coccolino, Peggy, Barnaby, Penny, Limone, Mariolina – maj. Jeannie Juttand, která byla uznána i francouskou a lucemburskou šampionkou krásy v roce 1994, a Candida (všichni z chovné stanice di Platino Iridio). Candida se stala i evropskou šampionkou a v roce 1993 byl šampion Barnaby prohlášený jako plemeník. Další šampioni krásy od jiných chovatelů:

Arduino – chovatel Gianneli,

Aldebaran – chovatel Nicola Zizzo,

Tommy – ten se stal i evropským šampionem-chovatel Alessandro Timpani,

Cabiria di San Miliano – chovatel A. Timpani,

Emma di San Niliano – chovatel A. Timpani,
Carlotta di San Miliano – chovatel A. Timpani, atd.

Chov kvalitních jedinců pokračoval a psů přibývalo. V roce 1980 bylo zapsáno 8 jedinců, v roce 1985 jich bylo již 30 a v roce 1991 vzrostl tento počet na 171 chovných jedinců. Zdá se, že kvantitou mohla utrpět často kvalita, a proto je třeba být opatrný při nákupu štěňat ze země původu. Na druhou stranu je to jediná možnost, jak získat kvalitní jedince pro chov našich psů, kteří pocházejí z Ruska, kde chovatelům na kvalitě pramálo záleželo. Zůstává však zásluhou manželů Bonannových, že boloňským psíkům již nehrozí nebezpečí vyhynutí, plemeno je plně obnovené a jeho místo v plemenných knihách upevněné, odpovídá standardu a díky dovozu z této země se stává typickým představitelem i mimo Itálii. (Kuběnová 2003)

3. 3. POČÁTKY CHOVU V ČR

Hilda Kuběnová (2003) ve své knize píše: V roce 1984 jsme s mužem navštívili speciální výstavu maltézských a boloňských psů v Berlíně, kde jsem tohoto psíka viděla poprvé. Musím přiznat, že nešlo o jedince mimořádné kvality. Všichni pocházeli z tehdejšího Sovětského svazu. Byli nízcí, teklo jim z očí a srst byla suchá a řídká. Přesto mne zaujala jejich povaha, byli to takoví sympatičtí rošťáci, uměli prosit a byli velmi hraví. Snad to byl osud, ale za každou cenu jsem chtěla mít takového psíka doma. Netušila jsem, jaká kalvárie mne čeká.

V katalogu z výstavy jsem si vybrala inzeráty a začala štěňátko shánět. Všichni byli ochotni prodat mi fenku – ale jen do té doby, než zjistili, že jsem z Československa. Začali se vymlouvat, že nesmějí prodávat psy do ciziny, dokonce mi vrátili zálohu. Manžel si oblíbil spíše maltézské psíky, které jsme tehdy chovali již deset let. Nakonec jsem ho ale přesvědčila. Podařilo se nám koupit fenku, kterou de facto zakoupil známý, a vzápětí nám poslal telegram, abychom si pro ni přijeli.

Konečně jsem se dočkala. Bylo to 7. 4. 1987. Fenka se jmenovala Amanda von Dato a narodila se 6. 12. 1986. Při přeregistraci jsme dostali č. 3, což znamenalo, že tu dva boloňští psíci s průkazem původu již byli, ale nikdy nebyli uchovněni, a tak se naše Amanda stala první chovnou fenkou v ČSSR.

Nastaly další problémy. Klub neměl standard plemene. I když jsem si dovezla platný standard FCI v němčině, rozhodčí ho nechtěli uznat. Aprobaci na toto plemeno mělo jen pár rozhodčích, a ani ti standard moc dobře neznali. U Amandy jim vadilo, že jí uši nahoře u kořene zcela nepřiléhají, což je ovšem podle standardu nutné.

Po založení našeho klubu, to bylo v roce 1991, jsme bez problémů tento standard od mysliveckého svazu získali, ale to bylo Amandě již víc než pět let. Dne 13. 2. 1988 byla na speciální výstavě v Brně bonitována.

Potom nastal další problém – kým Amandu nakrýt, když tu žádný pes nebyl. Sehnali jsme berlínskou adresu paní Buttnerové, která byla první chovatelkou a zároveň poradkyní chovu tohoto plemene v bývalé NDR. Telefonicky jsme se domluvili a manžel odjel do Berlína s Amandou v tašce. Zdržel se tam tři dny, aby mohl Amandu překrýt, ale Amanda stejně nezabřezla. A tak jsme čekali na další hárání a jeli do Berlína znovu. Kryli jsme psem Dickem. Přestože to byl šampion, měl nejen předkus, ale v dolní čelisti jen 4 řezáky. Kromě toho měřil pouze 25 cm, což je na psa málo. Jenže jiný krycí pes v dosahu nebyl, tak nám nezbývalo než riskovat.

Konečně jsme se dočkali a první štěňátka byla na světě. Dne 1. 5. 1989 se narodily dvě fenky (Aska a Ariadna) a dva pejsci (Andy a Axel). Zajímavé je, že žádnému z těchto pejsků nechyběl ani jeden řezák, neměli předkus a byli dostatečně vysocí. Byla to nádherná štěňata. Z obou pejsků se v dospělosti stali šampioni a fenky jsem si nechala do chovu.

Mezitím se mi ozvala chovatelka z Českých Budějovic, že jí z Ruska dovezli dva roční boloňské psy, a protože ona je chovat nechce, nabízí mi je. Ihned jsme se tam rozjeli. Jean Paul se mi moc líbil, byl plnochrupý, měl nůžkový skus, byl kvadratický, měl krásnou hlavu a čistě bílou srst. Narodil se 1. 2. 1988 a dostal číslo zápisu 5/-89/88/89. Problém byl v tom, že se hrozně bál. Přesto jsem si vyřídila půjčku a koupili jsme ho. Trvalo celé tři měsíce, než se nechal pohladit. Pokud k nám někdo přišel na návštěvu, okamžitě se utíkal někam schovat.

Až po čase jsem zjistila, že jsme již třetí majitelé. Nejprve byl z Ruska prodán do Jugoslávie, pak zpět do Ruska, poté do Českých Budějovic, a nakonec se dostal k nám. Zřejmě měl za sebou dost smutné mládí, protože měl zlomené jedno žebro. Jakmile jsme získali jeho důvěru, stal se z něj úžasně milý a vděčný pes. Navíc uměl prosit a válet sudy. Stal se miláčkem celé rodiny. Spával v posteli mého muže a oba dva k sobě velmi přilnuli. Říkali jsme mu také porodní dědek, protože musel být při každém porodu. Zajímavé bylo, že rodičí feny snesly vedle sebe jen jeho. Mohl ležet vedle nich a olízat každé štěně. Všichni ostatní psi museli být v jiné místnosti. Na výstavách byl velmi úspěšný. Získal tři tituly šampiona. Tehdy to byl veliký úspěch, protože se u nás konaly pouze dvě mezinárodní výstavy ročně a kromě několika oblastních jen jedna národní a jedna klubová výstava. Nebylo proto vůbec snadné titul šampiona získat. Problém s krytím však nebyl zdaleka vyřešen. Fenky, které se narodily po něm, zase nebylo kde krýt, a navíc se u štěňat stále objevovaly podstatné vady: předkusy, chybějící řezáky, nekvalitní srst a výtok z očí.

Mezitím se paní Büttnerové z Berlína, podařilo odchovat dva krásné psy. Jeden se jmenoval Fabrice a druhý (jeho syn) Nicolas. Fabrice získal dvakrát titul „světový vítěz“. Viděla jsem ho na světové výstavě v Brně v roce 1990, kde byl náš Jean Paul druhý. Fabrice se mi líbil. Byl vysoký a měl velmi hustou, krásnou srst. Domluvila jsem se s paní Büttnerovou na krytí. V listopadu 1992 jsme tedy s Amandou jeli znovu do Berlína a nakryli jsme ji Nicolasem.

Dne 1. 1. 1993 se Amandě narodilo sedm štěňat, bohužel pět štěňátek do rána uhynulo a zůstala jen fenka Holly a pes Henry Valašské hory. Po Henrym následovalo hodně pěkných jedinců. Zlepšila se výška, kvalita srsti, omezil se výtok z očí, ale předkus a chybějící řezáky se odstranit nepodařilo.

V této době byly hranice již otevřeny, konečně bylo možné volně cestovat, a já jsem si stále více přála získat psa přímo ze země původu, z Itálie. V roce 1994 se mi dostal do ruky katalog, ve kterém byl inzerát na štěňata boloňského psíka z chovné stanice Platino Iridio, a bylo tam uvedeno i telefonní číslo.

Můj syn, který umí italsky, tam ihned zavolal a zamluvil nám pěkného, většího pejska. Svůj slib italští chovatelé splnili a vzápětí nám zavolali, kdy si pro pejska můžeme přijet. A tak jsme se vydali autem do Itálie, až k Milánu. Byla jsem velmi nervózní, jak se domluvíme. Když jsme po dvou dnech dorazili na místo, byli jsme mile překvapeni srdečným přivítáním a tlumočnicí, která uměla dobře německy a překládala celý večer, kdy jsme diskutovali o tomto plemeni, které vlastně rodina Bonnanových zachránila před vyhynutím. Navíc jsem od pana Bonnana dostala dvě knihy, které napsal. Jedna se jmenuje „Malteze“ a druhá „Bolognese“. (nachala jsem si texty přeložit do slovenštiny a se svolením autora jsem i zde mnoho důležitých myšlenek a rad z těchto knih použila.)

Ráno jsem se šla podívat na jejich psy. Měli osmdesát boloňských psíků, které jsem si mohla prohlédnout. Zvláště mi předvedli oba rodiče nabízených pejsků: matku Meringu a otce Limone – italského šampiona. Rodiče byli nádherní. Vysocí psi s krásnou, čistě bílou srstí a perfektním pigmentem.

Mohla jsem si vybrat ze dvou sourozenců. Jeden se jmenoval Benjamin a druhý Baldassare. Oba byli krásní, ale Balt měl černý nos a byl celý čistě bílý, bez sebemenšího béžového nádechu, dokonce i na uších, a navíc se ke mně začal hned tulit, takže si vlastně

vybral on mne. Nikdy jsem toho nelitovala. Na místě ho přede mnou načipovali a já jsem měla poprvé možnost vidět, jak se to dělá. Předali nám očkovací průkaz a po rozloučení jsme se vydali na cestu zpět. Doma můj syn prohlásil, že jsme koupili spíš maltézského psíka, protože Balt měl rovnou srst a začala se mu vločkovatět teprve v devíti měsících.

Průkaz původu jsme dostali na Balta (jak mu říkáme) později, když mu bylo jedenáct měsíců. Průkaz jsme poslali nejprve na přeregistraci, a tak jsme s výstavami mohli začít teprve tehdy, když byl Baltovi jeden rok. Získal mnoho titulů. Již při svém druhém předvedení v otevřené třídě, ale i na světové výstavě ve Vídni, získal CAC. Nyní má mnohokrát CAC, CACIB, BOB a je šampion Česka, Polska, Slovenska a klubu. Přestože získal desetkrát titul CACIB, nemá titul interšampion – a to jen proto, že mu ve třetím pokolení ze strany matky chybí v průkazu původu nějací předci.

Vyrostl z něho nádherný pes – plnochrupý, s perfektním pigmentem, výškou 30 cm a s čistě bílou kvalitní srstí. Navíc výborně kryje a štěňata po něm, bývají moc pěkná. Spravil jak zuby, tak kvalitu srsti. Výtok z očí se u většiny štěňat omezil na minimum.

Od Bonnanů jsem si později ještě koupila fenu Strelizii, která má také nádhernou bílou srst i pigment. Je dost velká, měří 29 cm, a protože je příbuzná s Baltem, nakryla jsem ji poprvé Henrym Valašské hory a později jsem využila toho, že Martina Němcová dovezla z Itálie od chovatele Riccarda Violi také pěkného psa, který se jmenuje Neri Viola Delle Lame (dědeček je Tommy). Není moc velký, a tak jsem u nich dvakrát tuto fenu nakryla. Z prvního krytí, za kterého se narodila čtyři štěňátka – Timmy, Toby, Tommy a Tracy, jsem si nechala fenu Tracy Valašské hory, která je krásná a má už mnoho titulů. Pejsky si koupili zkušeni chovatelé Boloňských psíků. Teď používám i druhého pejska, kterého přivezla - interšampiona Argi di Vignola dei Conti.

Nakonec jsme ještě koupili pejska Mercurio di Platino Iridio. Není příbuzný s Baltem a nyní je již šampion Polska. Doufám, že se mi brzy podaří splnit všechny podmínky pro přiznání titulu interšampion. Je narozený 23. 10. 1996 a pěkná štěňátka jsou zvláště tam, kde matka je po Baltovi. Marek (jak mu říkáme) je menší, měří 27 cm a také dobře kryje. Konečně se náš chov zlepšil natolik, že začínáme konkurovat i Italům. Ovšem dokud budou v našem chovu feny ruské linie, budou se u štěňat občas vyskytovat vady, se kterými je třeba počítat.

Nechci tvrdit, že z ruské linie nevzešli žádní kvalitní psi. Šťastnou ruku při výběru měla chovatelka, paní Fiedlerová, která si ode mne koupila Girona Valašské hory. Je to krásný pes s mnoha výstavními tituly, který má hlavu jako otec Jean Paul. Paní Fiedlerová si koupila dále Jacka Valašské hory (po Jean Paulovi a Holly), který je dnes interšampionem, a nakonec Perdida Valašské hory (po Baltovi a Holly). Je to překrásná fena je rovněž interšampionka. (Kuběnová 2003)

J.a J. Volšický ve Světě psů (12/2003) dále zmiňuje ještě jednoho důležitého psa, který významně ovlivnil chov Boloňského psíka v ČR a je to Kevin Jizerská protěž, import z Ruska, první pes u nás, kterému byl udělen titul interšampion. V článku dále zmiňuje, že boloňský psík patří v ČR doposud mezi vzácná, málopočetná plemena. Největší počet boloňských psíků můžete vidět pouze na klubových akcích. Jedinci jsou v typu doposud značně variabilní. Setkáváme se s boloňskými psíky na spodní hranici standardní výšky, bývají většinou správného kvadratického formátu, ale někdy slabší kostry. Jako protiklad pak působí jedinci na horní hranici výšky s mírně delším hřbetem a také vyššími končetinami, třetím typem pak jsou boloňáčci vysokí kolem 27 cm, zavalití, správné síly kostry a nepatrně delším, ale v pohybu pevným hřbetem a širokou zádí. Opravdu pěkné jsou u tohoto typu hlavy se správným poměrem délky lebky a čenichové partie. Tento typ pak působí poněkud robustněji a majitelé by neměli psa překrmovat.

4. POVAHA A CHOVÁNÍ BOLOŇSKÉHO PSÍKA

Přesto, že je to pokojový psík, nedá se o něm říct, že je to pes na gauč. Je velice živý, miluje dlouhé procházky, ale je spokojený i v malém bytě. Svého pána rád všude doprovází a je šťastný tam, kde se nachází jeho rodina. Miluje hry, je veselý, rychle se všemu učí, aportuje, prosí, válí sudy – zkrátka je to šašek v bílém kožíšku. Právě proto nejvíce miluje děti – přímo je vyhledává, neboť si chce hrát a skotačit. Není uštěkaný, jen když někdo přijde, tak štěká, než se s návštěvou seznámí a zjistí, že je to přítel. Miluje návštěvy, jízdy v autě a pro jeho šaškárny se nazývá antistresovým psem a používá se na canisterapii, též na agility. Miluje snít, je to pro něho další možnost ke hrám. (Kuběnová-Pes přítel člověka 9/2009)

Sojkovi (2000) ve své knize uvádějí, že boloňský psík je všestranné společenské plemeno mnoha tváří. Na jednu stranu je to velmi klidný pes, který se dovede chovat velice způsobně a vážně, ale na druhou stranu umí být veselý, dovádívý a podnikavý. Tento pes velice lne ke své rodině, které je také nesmírně věrný a oddaný. Má rád zábavu a společnost a i s novými návštěvami se zpravidla brzy spřátelí.

Přestože je bystrým a lehce nedůvěřivým hlídačem, příliš neštěká. Jakákoli agresivita je tomuto psu naprosto cizí, a i proto se dobře hodí k dětem. S dětmi si vydrží hrát dlouhé hodiny, aniž by ho jejich dovádění omrzelo či unavilo. Přes svoji malou velikost je velmi robusní a nehrozí, že by mu děti mohly nějak nechtěně, ublížit, jako některým menším a éteričtějšími společenskými psům.

Boloňský psík je velice pohybově nadaný a inteligentní. Jeho obdivuhodné obratnosti a schopnosti rychle se učit se dodnes často využívá v cirkusech (především ve Francii), kde bývají tito malí psíci s oblibou cvičeni. I při domácím výcviku se boloňský psík rychle naučí nejružnějším kouskům, které potom rád předvádí, jak své rodině, tak i návštěvám. Výchova tohoto plemene je poměrně lehká a zvládne ji i začátečník. Boloňský psík je veselým klaunem, který dokáže zlepšit náladu skutečně každému.

4. 1. DĚTI A BOLOŇSKÝ PSÍK

Zde je potřeba jednoznačně konstatovat, že boloňáček, přestože tak vypadá, není hračkou pro děti. Mállokterí rodiče jsou ochotni si vůbec připustit, že pokud pokárají malé dítě, to je schopno jít a kopat do psa. Pozor pouze do malého, u velkého dominantního plemene si to většinou rychle rozmyslí. Někteří chovatelé, jakmile po předchozích špatných zkušenostech zjistí, že v rodině je dvouleté dítě, raději štěně neprodají. Malé, hlavně předškolní děti je proto nutno vždy hlídat, aby psíkovi neubližovaly. Pravdou je, že boloňský psík díky tomu, že má být zavalitý, kompaktní a je temperamentní, obstojí i tam, kde malé plemeno s éterickou stavbou kostry nemá šanci. Boloňáček se pak může stát prvním psím kamarádem i pro předškolní dítě. (J. J. Volšický - časopis - Svět psů 12/2003)

Kriechbaumer 2001 ještě dodává, že pes bude s malým dítětem jednat jako se „štěnětem“, které musí chránit a bránit. Velmi rozšířená domněnka, že pes je pro dítě zdrojem infekce, je nesprávná. Čekáte-li dítě, měl by pes být přirozeně pro jistotu vyšetřen zvěrolékařem a mělo by být zvláště dbáno na hygienu. Později získá dítě proti mnohým infekcím přirozenou imunitu. Přesto by mělo být samozřejmé, že pes a dítě nebudou „jíst z jednoho talíře“, nebudou se navzájem olizovat a nebudou spát v jedné posteli.

5. VZHLED A STANDARD

5. 1. VZHLED

Boloňáček je bílý psík kvadratického rámce, o váze kolem pěti kilogramů a výšce do třiceti centimetrů. Srst je vločkovitá (jak jemná trvalá), nemusí se stříhat (dorůstá do délky 10 cm) a nelíná, protože nemá podsadu. Podobá se lidskému vlasu (odumřelou je třeba alespoň

jednou týdně vyčesat) a má sklovitou strukturu, takže, i když je psík bílý, není třeba ho často koupat. Uši má boloňáček vysoko nasazené a u kořene odstávají od hlavy. Oči jsou menší a tmavé.

5. 2. STANDARD

Boloňský psík (Bolognese), FCI standard č. 196 (20. 4. 1998) VB, Publikace původně platných stanov: 27. 11. 1989

Skupina 9 – společenská plemena

ZEMĚ PŮVODU: Itálie

CELKOVÝ VZHLED: malý, robusní a kompaktní, s čistě bílou, dlouhou a nadýchanou srstí.

DŮLEŽITÉ POMĚRY: Kvadratická stavba, takže délka trupu je rovna výšce v kohoutku.

TEMPERAMENT: velmi vážný, celkově ne příliš aktivní. Průbojný, učenlivý, silně vázaný na svého pána a jeho okolí.

HLAVA: střední délky, dosahující 1/3 výšky v kohoutku. Šířka hlavy měřená na úrovni jařmových oblouků, je shodná s délkou hlavy.

MOZKOVNA: lebka je mírně vejčitého tvaru, v předozadním směru a spíše plochá v horní části, má však konvexní postranní části: hrbolky čelní kosti jsou dobře vyvinuté. Podélné osy lebky a nosního hřbetu jsou rovnoběžné: čelní vráska jen slabě zvýrazněná a týlní hrbol jen slabě patrný. Délka lebky je o málo větší než délka tlamy. Stop je dosti výrazný.

OBLIČEJOVÁ ČÁST: nosní houba je ve stejné linii jako nosní hřbet, při pohledu z profilu, je její přední strana vertikální, je velká a musí být černá. Délka tlamy dosahuje 2/5 délky hlavy, nosní hřbet je rovný a postranní části tlamy jsou rovnoběžné, takže přední část tlamy je téměř čtvercová. Oblast spodní části očníce je dobře vytvarovaná. Horní pysky jsou málo vyvinuté do hloubky, nezakrývají spodní pysky, spodní profil tlamy je ohraničen spodní čelistí.

ČELISTI, ZUBY: čelisti normálně vyvinuté s horními a spodními oblouky navzájem perfektně přizpůsobenými. Zuby bílé, pravidelně vyrovnané, skus silný a úplný. Nůžkový skus, tolerován je klešťový skus.

OČI: posazené téměř v čelní rovině, dobře otevřené, spíše velké než normální velikosti. Oční víčko je kulaté, oční bulva nesmí vystupovat, oční bělmo není viditelné. Okraje očních víček musí být černé, duhovka je tmavě okrové barvy.

UŠI: vysoko nasazené, dlouhé a svěšené, ale dosti pevné v místě nasazení, takže horní část vnějšího ucha odstává od lebky, vzbuzuje tím dojem, že hlava je větší než ve skutečnosti.

KRK: bez kožního laloku, jeho délka je rovna délce hlavy.

TRUP: pes má kvadratickou stavbu, délka trupu měřená od ramenního hrbolku po hrbolek sedací kosti je rovna výšce v kohoutku. Kohoutek jen slabě vystupuje. Rovný profil zad a mírně konvexní profil beder harmonicky přecházejí v linii zádě. Zád' je velmi mírně spáditá, je velmi široká. Hrudník je prostorný, dosahuje do úrovně loktů, s dobře klenutým hrudním košem, hloubka dosahuje téměř poloviny výšky v kohoutku. Ocas je nasazen v prodloužení linie zádě a nesen v oblouku nad hřbetem.

HRUDNÍ KONČETINY: vzhledem ke střední rovině těla jsou zcela rovné a rovnoběžné. Délka lopatek je rovna 1/4 výšky v kohoutku, jejich pohyb je dostatečně volný. Nadloktí dobře přiléhá k trupu, je téměř stejně dlouhé jako ramena, ale méně šikmé. Lokty jsou v rovině rovnoběžné se střední rovinou těla. Přední tlapy jsou oválného tvaru, s tmavými pružnými polštářky tlap a velmi tvrdými černými drápy.

PÁNEVNÍ KONČETINY: v celkovém vzhledu a při pohledu zezadu musí sledovat od hrbolku kosti sedací k zemi zcela vertikální linii, jsou vzájemně rovnoběžné. Délka stehen je rovna 1/3 výšky v kohoutku. Jdou šikmo shora dolů a zezadu dopředu a jsou zcela rovnoběžné se střední rovinou těla. Bérec je delší než stehno.

POHYB: volný, energický, hlava nesená ušlechtilé a elegantně.

KŮŽE. Po celém těle dobře napnutá a přiléhající k tělu. Viditelné sliznice a třetí oční víčka musí být pigmentovány černě.

SRST: dlouhá po celém těle, od hlavy po ocas, od hřbetní linie k tlapkám. Na tlamě je kratší. Dosti chundelatá, proto nepřiléhající, spíše chomáčkovitá, netvoří prameny.

BARVA: čistě bílá, bez skvrn a jiných odstínů bílé.

VÝŠKA A HMOTNOST: výška v kohoutku u psů je 27 až 30 cm, u fen 25 až 28 cm. Hmotnost je od 2,5 do 4 kg.

VYŘAZUJÍCÍ VADY: agresivita nebo přílišná plachost, depigmentace nosní houby, nosní houba jiné barvy než černé, předkus, oboustranná depigmentace očních víček, skvrna na rohovce, chybějící ocas, zkrácený ocas, ať už přirozeně nebo uměle, jakákoliv jiná barva než bílá, skvrny a tečky.

Pozn. Psi (samci) musí mít dvě zjevně normálně vyvinutá varlata, plně sestouplá v šourku. (Kuběnová Pes přítel člověka 9/2009)

6. VÝŽIVA PSA

Zdálo by se, že soužití s člověkem zbavilo psa starostí o shánění potravy, ale ve skutečnosti tomu tak zpravidla není. Zatím. Je jen velmi málo psů s nezájmem o cokoli k snědku. Běžný, standardizovaný, byť třeba nestandardní pes neponechá bez povšimnutí kousek pohozené (nejlépe už slušně zavánějící) bývalé svačiny, i když se doma před tím tabulkově zasytil kompletní a všestranně vyváženou krmnou dávkou. Pro většinu psů zůstává potrava tím největším lákadlem, nejsilnější motivací, nejzajímavější odměnou. (Dvořáková 2005)

Přehnaná láska majitele psa, nedůslednost a nepravidelnost v podávání potravy, nadbytečné dávky, zvláště vybírané „pamlsky“, a jiné chovatelské zlozvyky bývají někdy příčinou trávicích potíží, s nimiž přichází pes k veterinárnímu ošetření. Trpí jimi především překrmovaní psi, chovaní pouze v domácnostech, bez dostatečného pohybu, kterým je často obtížné pohybovat se vůbec nebo se jít vyvenčit. Chovatel se u nich svou „vybranou“ péčí vlastně sám přičinil o to, že kromě nadměrné tloušťky trpí psi též poruchami látkové výměny, srdce, ledvin, popř. nejrůznějšími ekzémy. Je třeba si vždy uvědomit, že v psovi, přes sebevětší přizpůsobení prostředí a výživě člověka, stále přetrvávají pozůstatky chování i životních projevů původního, kdysi v dávné minulosti volně žijícího zvířete. (Sova 1987)

Dnes si každý majitel psa může vybrat mezi několika druhy výživy. Mnoho chovatelů stále vyznává starý osvědčený způsob domácí přípravy krmení, ale velká většina již přešla na podávání průmyslově vyráběných krmiv. (Sojkovi 2000)

6. 1. DOMÁCÍ PŘÍPRAVA KRMNENÍ

Strava malého plemene by se měla skládat z živočišné (maso) a rostlinné složky (přílohy a zelenina) v poměru 2:1. Jako živočišnou složku používáme především kvalitní svalovinu (hovězí, telecí), drůbeží maso, ryby a příležitostně i vnitřnosti (játra, srdce, žaludek). Maso stačí jen lehce povařit, ale nikdy ho psovi nepodáváme v syrovém stavu (především vnitřnosti). Nikdy také psa nekrmíme masem neznámého původu, nebo dokonce zkaženým. Uvařené a nakrájené maso smícháme s přílohou, kterou mohou tvořit těstoviny, rýže nebo ovesné vločky. Tuto směs můžeme obohatit vařenou nebo syrovou zeleninou, tvrdým sýrem nebo tvarohem, vaječným žloutkem a dalšími přísadami podle chuti psa. Většina psů také ráda konzumuje syrové ovoce. Dospělým psům zpravidla nepodáváme mléko, protože u nich způsobuje průjemy.

Při tomto způsobu výživy je vhodné přidávat do krmení vitaminové a minerální doplňky, které nám doporučí veterinární lékař. (Sojkovi 2000)

DOMÁCÍ KUCHYNĚ?

I pes je určitě přesvědčen, že není nad domácí stravu, nicméně už sto let je obelstván nejrozmanitějšími psími suchary, masovými konzervami, a nepřeborným množstvím granulovaných, extrudovaných, expandovaných a jinak vypečených krmiv.

Po příkladu instantních polévek tak člověk rozpustil i svou pso-alimentační povinnost, čímž si ušetřil přinejmenším dlouhé hodiny nad párou z povařovaných dršťek, drobů a jiných lahůdek, spoustu nádobí a energie vlastní, i té rozváděné sítěmi. Přenesl tak i starost o dotaci nezbytnými živinami, minerálními látkami a vitamíny na profesionály. Osvobozen od dršťek přivodil si ovšem současně nové trauma: jak poznat, které z takřka nepřeborného množství krmiv na trhu je opravdu to nejvhodnější pro jeho psa. (Dvořáková 2005)

6. 2. PRŮMYSLOVĚ VYRÁBĚNÁ KRMIVA

Prvním druhem průmyslově vyráběných krmiv jsou konzervy, se kterými se jistě každý z nás již někdy setkal, ať už na pultech supermarketu nebo prostřednictvím televizní reklamy. Při výběru té správné konzervy se nerozpakujeme zaplatit o něco vyšší částku za výrobek značkové firmy, protože rozdíl mezi jednotlivými výrobci je vskutku markantní a zatímco některá konzerva po otevření přímo láká k ochutnání, jinou bychom nenabídli doslova ani psovi. Cena konzervy je většinou přímo úměrná její kvalitě. Před koupí si důkladně přečteme údaje na etiketě konzervy. Měl by tam být uvedený přesný popis složení krmiva a přesné dávkování.

Konzervovaná strava se rychle kazí, a proto otevřenou konzervu přechováváme zásadně v ledničce. Nesežrané zbytky vyhodíme a rozhodně je psovi nenabízíme podruhé. Také nikdy psovi nedáme konzervu, která je očividně zkažená. Někteří psi mají při krmení konzervovanou stravou sklon k průjmům.

Nejrozšířenějším typem průmyslově vyráběné stravy je granulované krmení. Granulované krmení se vyrábí ve dvou základních typech. První typ je pouze doplňkovou suchou stravou, kterou mícháme s konzervami, nebo s doma připravovanou stravou. Druhý typ je kompletní plnohodnotné krmivo, které obsahuje zpravidla všechny důležité látky, potřebné pro zdárný vývoj každého psa. Používání granulovaného krmiva je velice snadné a časově nenáročné, ale i zde bychom měli volit raději dražší, renomovanou značku, neboť i u tohoto typu krmiv jsou obrovské kvalitativní rozdíly mezi jednotlivými výrobci. Ideální je vybrat si takového výrobce, který nabízí nejen odlišná krmiva pro různé věkové kategorie a stupně pracovního zatížení psa, ale i speciální krmivo pro malá plemena. V poslední době si výrobci konečně uvědomili specifické nároky na výživu trpasličích psů a na trhu se objevilo mnoho krmiv splňující právě tyto požadavky. Na obalu granulovaného krmiva musí být stejně jako na etiketě konzervy uvedeno přesné složení a doporučené dávkování. Při krmení granulemi musí mít pes vždy k dispozici dostatečné množství vody. (Dvořáková 2005)

Sojkovi 2000 tvrdí, že někteří psi ochotněji přijímají granule spařené teplou vodou, nebo vývarem, nebo smíchané s malým množstvím konzervovaného krmení. Také štěňatům, která ještě nemají plně vyvinutý chrup je lepší granule rozmáčet. Zásadní chybou je přidávat k plnohodnotným granulám maso, protože tím po nějaké době vzniká nevyrovnaný poměr vápníku a fosforu v krvi.

6. 2. 1. NENÍ GRANULE JAKO GRANULE

Jako v každém oboru, i v produkci krmiv pro psy nabízí trh výrobky nejvyšší kvality, solidní výrobky střední třídy a výrobky tzv. „standardní“ nebo „běžné“. Všechny mají na trhu své místo i své zákazníky.

Obdobně, jako jsou například v automobilovém průmyslu zařazována auta jako luxusní, vyšší a nižší střední třídy, u krmiv je kvalita zpravidla vyjádřena označením **Super**

Premium Dog Food pro krmiva nejvyšší kvality, a **Premium Dog Food** pro vyšší střední třídu.

Průmyslově vyráběná krmiva můžeme – tentokrát podle kritéria způsobu použití – rozdělit do tří skupin.

Krmiva základní, konzumní, mají za úkol zasytit psa a udržet ho v potřebné kondici pro různá životní stádia. Nad jejich širokou škálou musíme přemýšlet a vybírat podle kvality výrobku a potřeb našeho psa. Jak už bylo řečeno, není granule jako granule, když tak na první člověčí pohled vypadá.

Vedle této základní a nejširší skupiny krmiv existují ještě dvě specializované. Pro nemocné psy při některých konkrétních diagnózách musí být dočasně nebo i dlouhodobě používáno přesně vybrané **krmivo dietní**, tzv. klinická dieta.

Devadesátá léta minulého století se svou úrovní vývoje technologie výroby a výživářských znalostí přinesla novou skupinu krmiv, **krmiva s dietními účinky**. Tato skupina krmiv je chovateli v posledních letech velmi žádaná, spotřeba rychle stoupá. Chovatelé pomocí krmiv s dietetickými účinky řeší nejlevnější a nejpřirozenější cestou širokou problematiku citlivějších psů.

KRMIVO S DIETNÍMI ÚČINKY NENÍ TOTÉŽ CO DIETNÍ KRMIVO DIETNÍ KRMIVO

Dietní krmiva jsou ta, která se svým specifickým složením nebo způsobem výroby zřetelně odlišují od běžných krmiv a která jsou určena k zajištění zvláštních výživářsko-fyziologických požadavků. Dietní krmiva jsou používána při konkrétních nemocích psů. Dietní krmivo není zpravidla ve volném prodeji, ale získáte je u veterinárního lékaře. Jedním z důvodů je okolnost, že tato krmiva nejsou na rozdíl od krmiv s dietními účinky určena k dlouhodobému používání, ale jako podpora léčby či některých tělesných funkcí. Jejich podávání zdravému zvířeti může vyvolat nutriční dysbalanci a nedostatek či nežádoucí nadbytek určitých minerálních látek či vitamínů.

Krmiva s dietními účinky sice nejsou určena přímo pro „zvláštní účely výživy“, ale svým složením, zejména zdrojem bílkovin, množstvím a poměrem minerálních látek a zařazením speciálních složek do receptury (mořské řasy, žraločí chrupavka, výtažky z vybraných rostlin apod.) nejen pokrývají běžnou denní potřebu psa či kočky, ale zároveň blahodárně působí na stav organismu, na výměnu látkovou, a mají i podpůrný až preventivní účinek na kondici a zdraví zvířete. Mnohdy tak vlastně předcházejí nutnosti pozdější volby speciálního „dietního krmiva“ nebo užívání veterinárních léčiv a přípravků.

6. 3. KRITÉRIA VOLBY

Požadavky na výživu a obsah některých základních stavebních látek i celková kalorická potřeba a podíl základních živin se v jednotlivých fázích růstu a vývoje výrazně liší. Základní hlediska pro výběr vhodného typu krmiva jsou: - věk psa neboli životní fáze, v níž se nachází

- aktuální hmotnost

- konečná hmotnost psa v dospělosti

- stupeň aktivity, stanovený vzhledem k temperamentu, plemenné příslušnosti, předpokládanému dennímu režimu, tj. k míře fyzického zatížení.

Klíčem k volbě krmiva je především hledisko první, věk psa, tedy zda jde o štěně, dospělého psa nebo staršího psa. (Dvořáková 2005)

6. 4. VÝŽIVA ŠTĚŇAT

U štěněte je dále třeba zohlednit jeho předpokládanou velikost, respektive hmotnost v dospělosti. Je to důležité z toho důvodu, že malá plemena dospívají dříve (přibližně do věku 9-12 měsíců), zatímco vývoj velkých a obřích plemen probíhá pomaleji a déle.

Požadavky na výživu a obsah některých základních stavebních látek, jako jsou například vápník a fosfor, ale i celková kalorická potřeba a podíl základních živin se tak v jednotlivých fázích růstu a vývoje výrazně liší. Obecně platí, že čím menší je celková hmotnost či velikost psa v dospělosti, tím rychleji dospívá a naopak.

V každém případě je pro mladé rostoucí psy třeba zvolit speciální krmivo pro štěňata-*puppies, či growth:* u malých plemen. Malá plemena, co se týče výživy, spotřebují sice v absolutním měřítku menší množství krmiva než psi velcí, o to větší jsou však nároky na jeho kvalitu a přesné dávkování. K největším hmotnostním přírůstkům dochází do 5. měsíce života, nejvyšší připadá na 4. měsíc, v jehož průběhu štěně přibere 22% tělesné hmotnosti dospělého psa. Na období, mezi 6. a 8. měsícem, pak připadá již jen 15% konečné hmotnosti. Křivka energetické potřeby a tím i nárůst denní krmné dávky je tedy strmější než u větších plemen. Tento poměr je obecný a platí bez ohledu na energetickou hodnotu zvoleného krmiva. Využitelná energie jednotlivých krmiv má vliv pouze na celkové množství předkládané krmné dávky, nikoli na její zvětšování v průběhu růstu štěněte. U malých plemen je také patrný rychlejší pokles energetické potřeby v přepočtu na kilogram živé hmotnosti. Odráží se v přiměřeném zmenšování denní krmné dávky v poměru k celkové hmotnosti psa. Zatímco ke konci druhého měsíce života činí krmná dávka celých 6% celkové hmotnosti štěněte, po dosažení konečné hmotnosti jsou to již pouhá 2,5%. Rychlejšímu vývoji odpovídá i frekvence podávání krmiva. (Dvořáková 2005)

6. 4. 1. POČET KRMNÝCH DÁVEK

Do tří týdnů vystačí psi s mateřským mlékem. Poté jejich chuť k jídlu vzroste a je nutno je začít přikrmovat. Můžeme jim připravit kaši z tučnějšího vařeného hovězího, telecího nebo kuřecího masa, které umeleme na masovém mlýnku a přidáme na měkko uvařený žloutek a ovesné vločky, vše zalijeme masovým vývarem. Můžeme přimíchat trochu zeleniny, tvarohu nebo taveného sýra. Důležité jsou přísady minerálních látek, vitaminů a stopových prvků. Osvědčená je běžně v obchodech prodávaná psí potrava, jejíž dávkování je výrobcem přesně popsáno na obalu.

Štěňata si musí začít zvykat na jinou stravu. Je dobré zpočátku psy krmit dávkami kašovitě stravy v nízkých miskách. Každému štěněti otřete trochu kaše po tlamičce. Štěně se olízne a tak přijde pokrmu na chuť. Zanedlouho začnou štěňata žrát úplně samostatně. Sledujte, aby nejmenší štěně nebylo těmi dravějšími trvale od misky odstrkováno. Přikrmujte štěňata třikrát čtyřikrát denně. (Bartenschlagerová 1995)

Sojkovi 2000 udávají počet krmení ve věku 4-8 týdnů - 5-6 krmení, mezi 8 – 12 týdnem – 4-5 krmení, mezi 3-6 měsícem – 3-4 krmení a od 6 měsíců 2 krmení denně. Porce odměřujte tak, aby v misce nic nezbylo. Po krmení misku ihned očistěte a vymyjte, zbytky jídla nikdy v misce nenechávejte, protože by štěňatům mohli způsobit žaludeční potíže.

Jakmile malí psi začnou chodit, všude po sobě zanechávají stopy a ani při žrádle se nechovají zrovna vybraně, psí výběh je proto nejvýhodnější vyložit starými novinami. (Bartenschlagerová 1995)

Pro výživu štěňat malých plemen jsou velice důležitá dvě základní pravidla:

- krmení musí být kvalitní
- štěně nesmí být krmeno víc, než je nezbytně nutné.

U malých plemen totiž hrozí, že pes bez ohledu na genetiku v důsledku překrmování snadno přeroste. Nejspolehlivější metodou k dosažení správné hmotnosti je volba kvalitního premiového nebo superpremiového krmiva pro štěňata a dodržení jeho doporučeného dávkování. (Dvořáková 2005)

6. 5. VÝŽIVA DOSPĚLÝCH PSŮ

Pro dospělé psy jsou jednotlivé typy krmiv rozděleny s ohledem na předpokládaný denní režim, převažující životní aktivitu. Pokud povede běžný, domácí život s pravidelnými procházkami po okolí a s víkendovými výlety nebo pobyty na chalupě, vyhovuje tzv. „udržovací“ krmivo pro dospělé psy (adult dogs) s běžnou denní aktivitou.

Pes s běžnou aktivitou představuje typického domácího psa našich měst. Jeho fyzická aktivita se skládá z nejnужnějšího denního venčení bez zbytečných metrů navíc, příjmu potravy a některých domácích aktivit jako je přesun z jednoho křesla do druhého. Ve výčtu není pochopitelně zahrnuta energie, kterou organismus spotřebuje na zachování svých funkcí, energie bazálního metabolismu. Pro zmíněné typické městské psy je vhodná především dieta udržovací. Skládá se z nízkého podílu bílkovin, 23-26%, a tuků, 14-16%. Tato krmiva spolehlivě pokryjí i energetické potřeby těch psů městských majitelů, kteří jim dopřávají trochu delší procházku, více pohybu o víkendu, případně se příležitostně věnují výcviku nebo sportu. V těchto krmivech jsou samozřejmě zastoupeny všechny ostatní nezbytné živiny, minerální látky a vitamíny, včetně složek podporujících dobrý zdravotní stav a celkovou kondici.

Podle měnící se aktivity a k mírné úpravě výživové kondice psa se snižuje či zvyšuje dávkování těchto krmiv od základní, doporučené krmné dávky tak, aby byla pokryta aktuální potřeba energie. Ideální stav pro doma drženého psa je mírně zvýšená zátěž. Ačkoli pes nepohrdne lenošením na gauči a lenosti svého pána se rád přizpůsobí, mírně zvýšenou zátěž jednoznačně upřednostňuje. Takovou zátěží může být běhání kdekoli, na jakémkoli prostoru, aportování. Mírnou zátěží je základní výcvik nebo příprava na výstavy. Z pohledu majitele je velmi vysoká zátěž – běh pro zdraví – je pro doprovázejícího psa také jen lehčí zátěží. (Dvořáková 2005)

Pes by měl krmení dostávat vždy v přibližně stejnou dobu a na stejné místo. Zbytky potravy, které nezkonsumuje asi do dvaceti minut, ihned odklidíme. Čistou vodu by měl mít pes k dispozici po celý den. Je možné říci, že množství zkonsumované potravy je nepřímou úměrou její kvality. Čím kvalitnější krmení, tím ho pes spotřebuje méně. Nákup kvalitnějšího, i když o něco dražšího výrobku tedy nezrujuje náš rodinný rozpočet a psíkovi rozhodně prospěje. (Sojkovi2000)

6. 6. VÝŽIVA STARŠÍCH PSŮ

O tom, jaké bude po zdravotní a kondiční stránce stáří psa, se rozhoduje po celý jeho život. Rozhodující úlohu v celoživotní péči o psa má správná výživa, která by měla v každém životním období odpovídat jeho nutričním potřebám. Organismus staršího a starého psa má pochopitelně jiné nároky nejen z hlediska energetické vydatnosti – pes již nebývá tak aktivní, ale mění se i požadavky na stravitelnost. Obecně se dá říci, že kalorická hodnota potravy se snižuje, stravitelnost by měla být naopak vyšší.

Zvláštního významu právě v tomto období nabývají krmiva s dietními účinky, která ve zvýšené míře zohledňují prevenci obtíží a chorob spojených s vyšším věkem. Jde zejména o vyšší dotaci minerálních látek, zvláště vápníku k podpoře řídnoucích kostí (osteoporosis), látek zlepšujících opotřebením kloubního aparátu, celkové hybnosti, omezujících bolestivost a snižujících riziko návazných zánětlivých onemocnění: jde především o želatinovou složku, obsahující chondroitin a glukosamin.

Krmiva pro starší psy obohacují výtažky z některých rostlin upravujících trávení – yucca schidigera apod. Vhodná dieta se může stát i prevencí častých ledvinových obtíží, které ve vyšším věku mohou přecházet do chronického stadia a vyústit až v ledvinovou koliku. S věkem klesá výkonnost zažívacího traktu, zpomaluje se peristaltika – rytmické stahování a smršťování svalstva trávicí trubice, střev a žaludku, v jehož důsledku se zpomaluje průchod potravy. Prodlužování doby, po kterou je potrava v zažívacím traktu,

způsobuje vážné zdravotní obtíže, především komplikuje vyprazdňování. Oslabení vyprazdňovacího reflexu vede k zácpám, habituální obstrukci. Varováním pro chovatele a signálem pro zásadní změnu používaného krmiva je výskyt příliš pevných, jako by suchých exkrementů, nebo dokonce příměs krve, způsobená povrchovým poraněním střevní stěny nebo svěrače.

Stárnutí a tím i zhoršování tělesných funkcí se může projevit buď tloušťnutím, nebo naopak hubnutím psa. Většina psů má sklon spíše k tloušťnutí. Právě to však mají do značné míry na svědomí majitelé, kteří psovi tolerují mnohdy nadměrnou chuť k jídlu, především však při krmení nezohledňují klesající fyzickou aktivitu svého psa. U starého psa se prodlužuje doba, kterou tráví spánkem, a vzhledem k věku se také značně snižuje chuť k větší aktivitě, ne však chuť k přijímání potravy.

Krmiva pro starší, méně aktivní psy (less active), obsahují méně bílkovin (21%) a tuků (7-9%), zato více vlákniny (přibližně 5%), která usnadňuje trávení a podporuje vyprazdňování. Navíc vyvolává pocit nasycenosti, aniž by dodávala nadměrné množství využitelné energie. Hodnota stravitelné energie na kilogram směsi se pohybuje jen mírně nad 3000 kcal, závisí však na kvalitě použitých surovin. Ideálním zdrojem bílkovin je kuřecí maso. Hubnutí může být způsobeno kromě onemocnění často i tím, že organismus nedokáže z běžné krmné dávky vstřebat dostatek živin. Řešením je podávání vysoce stravitelného a energeticky přiměřeného krmiva. (Dvořáková 2005)

6. 7. VÝŽIVA BŘEZÍ A KOJÍCÍ FENY

Mláďata v těle matky rostou poměrně velmi rychle. Při narození tvoří celý vrh zhruba 1/6 hmotnosti matky. Spotřeba bílkovin v době březosti stoupá. Celková spotřeba krmiv se naproti tomu zvyšuje jen málo a zhruba odpovídá pouze přírůstku podmíněného březostí. Organismus matky zásobuje živinami přednostně vyvíjející se mláďata, čeho se nedostává v krmivu, to dodá mateřský organismus na úkor vlastní spotřeby. Růst kostí a svaloviny mláďat předpokládá vedle zvýšeného přísunu bílkovin také doplněk minerálních látek. V posledních třech týdnech březosti plody zaplňují dělohu a zvyšují objem dutiny břišní, což klade další nároky na trávicí ústrojí, které se stlačuje. Proto rozdělíme denní dávku krmiva do 3 – 4 dílčích dávek. Při březosti se zvyšují i požadavky na vodu, fena má mít stále přístup k čerstvé vodě.

Po porodu se zvýší požadavky kojící feny na příjem potravy (podle počtu sajících štěňat) o 15 – 300% ve srovnání s běžnou potřebou krmiva. Do odstavení štěňat jsou krmné dávky zhruba dvojnásobné až trojnásobné ve srovnání s obdobím mimo dobu březosti. I tehdy je nutné denní dávku rozdělit asi do čtyř dílčích dávek, aby se velkým množstvím krmiva přijatým najednou zbytečně nezatežovalo trávicí ústrojí. (Sova 1987)

6. 8. OPTIMÁLNÍ KONDICE

Snahou každého odpovědného majitele pochopitelně je udržet svého psa v té nejlepší výživné kondici. Přiměřenou velikost krmné dávky poznáte podle toho, že váš pes bude vypadat „akorát“. Jistým vodítkem pro odhad správné kondice je standart plemene, který určuje rozmezí ideální velikosti nebo hmotnosti dospělého psa či feny. Absolutní čísla či indexy však nemusejí vždy obrážet právě stav vašeho psa v určité životní fázi či situaci. Výživnou kondici psa, stav, zda je „akorát“, lze poměrně spolehlivě odhadnout podle následujících znaků:

A) VYHUBLÝ PES

Žebra, páteřní obratle a lopatky jsou velmi zřetelně patrné. Kůže v podstatě kopíruje kostru, svaly jsou sice vykreslené, ale jakoby ploché a ochablé. Linie břicha je výrazně „podkasaná“, hned za hrudním košem prudce ustupuje vzhůru. Po podkožní tukové vrstvě není ani stopa. Do této kondice se pes dostane jen za výjimečných okolností.

Obr. 1 Pohled na vyhublého psa (Dvořáková 2005)

B) PODVÁHA

Pes vypadá relativně dobře, „odlehčeně“, s patrnými žebry a minimem podkožního tuku. Boční silueta je plnější, ale spodní linie je ještě stále dosti strmá, „pas útlý“. K úpravě kondice do ideálního stavu obvykle postačí mírné zvýšení velikosti denní dávky krmiva pro psy s běžnou aktivitou.

Obr. 2 Pohled na psa s podváhou (Dvořáková 2005)

C) IDEÁLNÍ HMOTNOST

Ideální hmotnost neboli tzv. „výstavní kondice“: pes plně odpovídá požadavkům standardu plemene a typu konstituce. Svaly jsou dobře vykreslené, „napumpované“, podkožní vrstva tuku není přehnaná, břicho není propadlé.

Obr. 3 Pohled na psa s ideální hmotností (Dvořáková 2005)

D) NADVÁHA

Nadváha neboli stav, který má v určitých situacích a u některých plemen blízko k výše popsané výstavní kondici, nicméně je patrné, že knoflíky na kožichu jsou napnuté k prasknutí a silueta je plnější, než by se slušelo. Žebra spíše tušíme, než vidíme, linie břicha se dostává do roviny s hrudním košem, hřbet se rozšiřuje a boční linie probíhají takřka paralelně. Je nejvyšší čas omezit velikost krmné dávky běžného krmiva, přejít na krmivo pro psy s nižší aktivitou a začít uvažovat o režimu redukční diety

Obr. 4 Pohled na psa s nadváhou (Dvořáková 2005)

E) OBEZITA

Pes je více či méně tlustý: podkožní vrstva tuku zaobluje tvary tak, že nejsou patrná žebra ani modelace svalstva, hrudní koš má sudovitý tvar, břicho je prověšené, plné a kulaté, hřbet je plochý a široký, začíná se prověšovat, boční linie se směrem k zádi neshbíhají. Řešením je speciální typ nízkokalorického krmiva pro psy s nadváhou. (Dvořáková 2005)

Obr. 5 Pohled na obézního psa (Dvořáková 2005)

7. ZDRAVÍ

Díky poměrně silné kostře, úměrné velikosti psa, kvadratickému formátu, správné délce čenichové partie a vrozené vitalitě se u boloňského psíka nevyskytují běžné problémy malých plemen, jako jsou fontanely, luxace kolenní češky, dechové potíže a další. Těší se dobrému zdraví i ve vyšším věku a veterinárního lékaře vidí pouze jednou v roce při povinném očkování. (J. J. Volšický – časopis - Svět psů 12/2003)

Kuběnová (2003) také zastává názor, že Boloňský psík patří k odolným plemenům, kromě očkování příliš veterinární péče nevyžaduje. Snáší dobře horko i zimu. V létě potřebuje možnost schovat se do stínu, a hlavně musí mít přístup k čerstvé vodě.

7. 1. NEMOCI A ZDRAVOTNÍ POTÍŽE

Někdy, ale zjistíme, že pes má řídkou stolici. Bývá to většinou po nějaké dietetické chybě. Pes kupříkladu dostane větší množství syrového nebo tučnějšího masa. Pokud nemá teplotu a nezvrací, není třeba se znepokojovat. Stačí podat zvířeti živočišné uhlí rozpuštěné v troše vody nebo endiaron. Raději volím tabletu endiaronu, která nešpiní a lze ji skrýt v masové potravě. Kdyby průjem zesílil, nebo přetrvával déle než dva dny, je třeba vyhledat odbornou pomoc. (Kuběnová 2003)

7. 2. PODÁVÁNÍ LÉKŮ A VYŠETŘOVÁNÍ PSA

Pokud se nám ale přihodí, že pes onemocní, řídíme se radami Zdeňka Sovy 1987. K základním povinnostem chovatele psa patří péče o psa i při jeho onemocnění. Před vyšetřením psa a před podáním léků je ho nutno fixovat. Je-li pes předveden na veterinární ošetřovnu, je nejlepší, aby ho zdvihal na ošetřovací stůl sám majitel. Pes je v cizím prostředí, většinou je zneklidněn, a proto ho majitel musí uklidnit. Během vyšetřování je vhodné na psa mluvit (v úplném tichu je zvíře nepokojné) a chovatel s ním má udržovat kontakt (tělem, paží, rukou). S vyšetřovaným psem se musí zacházet klidně, bez úzkosti, kterou zvíře velmi rychle pocítí a klade pak zvýšený odpor, popř. i zaútočí.

Není vhodné posílat se psem na vyšetření děti, popř. vyžadovat telefonem předepisování léků pro psa, kterého veterinární lékař vůbec neviděl.

Nemocnému psovi v domácím ošetření se zpravidla podávají léky, jejichž množství a způsob podávání určí veterinární lékař. Léky v prášcích nebo tabletách podáváme buď rozpuštěné v tekutině malou lžičkou, nebo se vpraví do vhodné potraviny, např. do kousku sýra, masa. U klidného psa stačí tablety namočené v oleji vsunout rukou za kořen jazyka. Při nadzvednuté hlavě se vyvolá polykací reflex a pes většinou sousto spolkne bez obtíží. Dá-li se

příliš dopředu, pes ho může vyplivnout a zákrok se musí opakovat. Tekuté léky se podávají obyčejně lžící. Při zavřené tlamě s mírně nadzviženým čenichem odtáhneme koutky pysků a do vytvořené „kapsy“ lék pozvolna vléváme. Tekutina vtéká směrem k hltanu, podráždí kořen jazyka a vyvolá polykací reflex. Nalévání léků přímo do otevřené tlamy je nebezpečné, poněvadž pes může vdechnout lék do plic a může onemocnět těžkým zánětem plic.

K nepříjemně chutnajícím lékům přidáme mléko, oslazený čaj, med, kousek masa apod.

8. PÉČE O PSA

8. 1. KŮŽE

Kůže psa tvoří ochrannou bariéru, zabraňuje pronikání mikrobů z vnějšího prostředí, chrání proti chladu, uplatňuje se v udržování stálé vnitřní teploty. Ve střední vrstvě kůže, tj. ve škáře, se nacházejí čidla zajišťující pocity bolesti, tlaku, hmatu a tepla. Z téže vrstvy vyúsťují potní a mazové žlázy, které svými produkty zvláčňují povrch pokožky a vytvářejí ochrannou vrstvičku. V kůži probíhá pod vlivem ultrafialových paprsků ze slunečního záření přeměna důležitého provitaminu D na vitamín D, který je nezbytný pro správnou látkovou přeměnu vápníku a fosforu. Stav kůže a srsti je „zrcadlem“ vnitřního prostředí, nemoci trávicího ústrojí, jater, ledvin, větší invaze cizopasníků způsobují často ztrátu pružnosti kůže, popř. lesku srsti a projevují se vyrážkami. Pokožka psa je většinou na škodlivé vlivy z prostředí citlivější než pokožka člověka.

9. 2. SRST-ČESÁNÍ

Denní péče o pokožku a srst záleží v pravidelném česání a kartáčování: to je důležitější než nadbytečné koupání. Čištění srsti totiž prokrvuje pokožku, a tím se zlepšuje látková výměna, zabraňuje se slepení srsti a umožňuje to prakticky denní kontrolu srsti i pokožky. Včas se objeví nežádoucí cizopasníci, pravidelně se vyčesávají „mrtvé“ chlupy a zabrání se tak jejich vypadávání na koberec a nábytek. Dlouhosrstá plemena vyžadují více péče než krátkosrstá plemena. (Sova 1987)

Velkou výhodou boloňáčka je jeho nelínající srst. Máme-li psa jako rodinného kamaráda, je péče o něj jednoduchá. Denně vyčistíme srst kolem očí, třikrát v týdnu ho řádně vyčeseme. Znamená to česat srst tak, jako se češou dlouhé vlasy. Opatrně rozčesáváme od konečků až ke kůži. Budeme-li hřebenem hladit srst psa pouze po povrchu u kůže srst zplstnatí a je nutno ho ostříhat. Nebaví-li majitele česání, může psa přiměřeně upravit stříhem. Rozhodně je to lepší varianta než nechat srst boloňáčka zplstnatět.

Pokud chceme být ozdobou výstav, pak nás čeká každodenní náročnější péče o srst, neboť nic není zadarmo. Je pouze iluzí se domnívat, že sebereme psa ze zahrady, vybereme ze srsti bodláky, opláchneme tlapky od hlíny a jdeme na výstavu. Teoreticky jít můžeme, ale ocenění bude úměrné naší péči. /J. J. Volšický Svět psů 12/2003/

CO SI NA ČESÁNÍ PŘEDEM PŘIPRAVÍME:

KARTÁČ: nejlépe se mi osvědčil kulatý kartáč s držadlem- má kovové zuby zakončené kuličkami.

KOVOVÝ HŘEBEN: bývá oboustranný-řidší a hustší. Při koupi dbáme na to, aby neměl ostré hroty.

MALÝ, HUSTÝ HŘEBÍNEK: na vyčesávání okolí očí.

NŮŽKY: prodávají se ve zdravotnických potřebách-jsou zakulacené a prohnuté, ideální na vystříhávání srsti pod očima, popř. na zkrácení srsti.(Kuběnová 2003)

S česáním začínáme zpravidla na břiše. Psíka položíme na záda (na klíně nebo na měkké podložce) a kartáčem opatrně pročesáváme srst. Zvláštní pozornost věnujeme místům v podpaží, protože právě tam se velmi často tvoří pucky. V těchto místech a také v srsti na končetinách bývají zamotané různé nečistoty (listí, větévky, tráva...), které si náš psík přinesl

domů z vycházky. Tyto nečistoty musíme pravidelně každý den odstraňovat, protože jsou příčinou plstnatění srsti. Po důkladném vykartáčování srsti na břicho a na končetinách psa obrátíme, postavíme ho (na klín či na stůl) a začneme kartáčovat srst na hřbetě. Pokud narazíme na smotek, opatrně ho rozmotáme prsty a poté rozčesáme kovovým kartáčem nebo hřebenem s řídkými zuby. Při vystřihávání zplstnatělých míst, která není možné rozčesat, dáváme dobrý pozor, abychom psa nestříhli. Vzniku takových míst předcházíme tím, že srst rozčesáváme odspodu a těsně od kůže, protože právě u kůže srst nejvíce plstnatí. Po prokartáčování psa ještě učešeme hřebenem a upravíme jeho srst do požadovaného tvaru. Srst na hlavě nekartáčujeme, ale pouze češeme hřebenem. Zvláštní pozornost věnujeme obličejové partii, kde srst upravíme tak, aby psovi nezasahovala do očí a nedráždila je a také pročešeme (popřípadě omyjeme) vousy, ve kterých bývají často zachyceny zbytky potravy. Další důležitou partií na hlavě je oblast u nasazení uší, kde se často tvoří cucky. (Sojkovi 2000)

Jak Kuběnová (2003) ve své knize dodává: „není nic smutnějšího, než vidět zanedbaného zplstnatělého pejska. Když se ke kůži nemůže dostat vzduch, pejska to svědí a mohou nastat kožní problémy. Pokud vidíme, že je srst úplně zplstnatělá (z nějakého důvodu jsme nemohli zvíře delší dobu česat), je lépe srst ostříhat. Je to škoda, ale nervy zvířete i naše za to stojí. Nemá význam násilím srst škrabat, protože psa vystresujeme a on se začne bát dalšího česání. Po ostříhání dbáme na to, aby se tato situace již neopakovala, a pravidelně srst pročešáváme. Záleží na kvalitě srsti. U italské linie bývá srst masnější, a tak stačí psíka česat jedenkrát za 10 dnů“.

Obr. 6 Základní potřeby pro péči o srst (J. J. Volšický-Svět psů 12/2003)

Je pouze iluzí se domnívat, že sebereme psa ze zahrady, vybereme bodláky, opláchneme tlapky od hlíny a jdeme na výstavu

8.2.1. ČESÁNÍ ŠTĚNĚTE

Česání je úkon, na který si musí každé štěně dlouhosrstého plemene navyknout již v útlém věku. Od prvního dne, kdy si psíka přineseme domů, bychom ho měli denně česat a kartáčovat. Malé štěně má ještě krátké chlupy, česání ho tedy netahá a štěně ho vnímá jako hru. Z takového štěněte vyroste pes, který bude pravidelné česání chápat jako více či méně příjemnou povinnost. I přesto, že dospělého psa pravděpodobně nebudeme česat každý den, u štěněte bychom měli každodenní rituál důsledně dodržovat. Učesat mladého psa s relativně krátkou srstí nám nezabere mnoho času a naše námaha se nám rozhodně vyplatí. Přibližně od půl roku věku se mění jemná štěněčí srst v srst „dospěláckou“ a právě v tomto období je srst extrémně náchylná k plstnatění a zanedbání pravidelné péče vede často až k úplnému ostříhání psa. Kromě toho snaha učesat dospělého psa, který se s pravidelným česáním v mládí neseznámil, připomíná spíše zápas ve volném stylu a většinou nepřináší valné výsledky. (Sojkovi 2000)

8. 3. KOUPÁNÍ

Je-li to zapotřebí, psa koupeme. Voda ke koupání psa nemá být teplejší než voda ke koupání malého dítěte. Nejvhodnější jsou dětská mýdla. Pokud použijeme šampon, je vhodný speciální šampon pro psy, je ovšem možné používat i šampon pro lidi. Po vykoupání se musí mýdlo nebo šampon důkladně vymýt, nejlépe osprchovat, aby v srsti nic nezůstalo. Při koupání musíme zabránit, aby se psovi dostalo mýdlo do očí nebo do zevního zvukovodu. Oči psa jsou na mýdlo stejně citlivé jako oči člověka. Do uší je vhodné dát při koupání tampóny. Při mytí hlavy chráníme druhou rukou oči psa. Po vykoupání platí zásada (především v období mimo parné léto): nepouštět tentýž den psa ven, aby se nenachladil. Necháme ho úplně oschnout v teplé místnosti bez průvanu. Na procházku bereme psa, teprve tehdy, když je úplně suchý, a to na vodítku, aby se zase hned neušpinil. Po koupání nebo čištění je vhodné psa odměnit, aby se snadněji smířil s nepříjemnou koupací procedurou.

Je třeba ještě říci několik zásad k frekvenci koupání. Není správné koupat psa příliš často (např. jednou týdně), protože se smývá ochranný povlak kůže a srsti, vytvořený z mazu a potu, kůže se pak stává suchá, nepružná, může i rozpraskat a potom se i druhotně infikovat, takže vzniknou záněty kůže a ekzémy.

Nezapomeňme, že příliš časté koupání, především při použití nevhodných mýdel, může u dlouhosrstých plemen vyvolat alergické záněty. Odstraňuje-li se příliš častým koupáním z chlupů tuk, změknou, ztratí lesk a někdy se i lámou.

Naproti tomu je chovatelským předsudkem, tradovaným i v některých chovatelských kynologických příručkách, že se pes nemá do 1 roku věku vůbec koupat. Je to asi tak, jako kdyby někdo prosazoval, že se nemají koupat malé děti. Můžeme tedy i malá odstavená štěňata vykoupat, ovšem musíme zabránit nachlazení. (Sova 1987)

8. 4. CELKOVÁ PROHLÍDKA PSA

OČI

Prohlízejte oči svého psa často a pravidelně. Právě malí psi zachytí při procházce víc prachu, než velká plemena. Prach se usadí v očních koutcích a není-li odstraněn, může vyvolat zánět očí. Během spánku se tvoří často oční výměšky, které musí být také odstraňovány. Slzící oči musí být pravidelně vytírány. Slzy totiž zanechávají na srsti pod očima nehezke skvrny. U psů s bílou srstí je možné tyto skvrny odstranit jen speciálními prostředky, které jsou k dostání v potřebách pro chovatele. (Kriechbaumer 2001)

Oči omyjeme buničitou vatou, namočenou v Ophthalu. Po umytí je musíme ihned suchou vatou vysušit. Pak je namastíme bílým krémem. Doporučuji srst kolem očí speciálními nůžkami vystříhat tak, aby nepadala do očí, což znamená ostříhat srst jak pod očima, tak i na horních víčkách, popř. zkrátit srst také na hlavičce. (Kuběnová 2003)

UŠI

U psů s převislýma ušima a plemen s rychle rostoucí srstí je nezbytné prohlížet uši každý týden. (Kriechbauer 2001)

Na uši použijeme speciální kapky, necháme chvíli působit a pak vytřeme vatou. Potom všechny chloupky, které rostou uvnitř uší, nehty vytrháme. Boloňský psík je choulostivý na zarůstání uší. Pokud se do zarostlých uší dostane vlhkost, dochází k opakovaným zánětům. V takovém případě je třeba vyhledat odbornou pomoc veterináře. (Kuběnová 2003)

Kriechbaumer (2001) píše, že i časté škrábání a třepání hlavou může poukazovat na zánět nebo cizí těleso v uchu. Uši, které jsou uvnitř silně zarudlé nebo vylučují hnědočerný hnisavý, nebo dokonce krvavý sekret, musí také být bezpodmínečně ošetřeny zvěrolékařem.

ANÁLNÍ ŽLÁZKY

Anální žlázy stačí kontrolovat jednou za tři měsíce. Vatou, kterou jsme použili na oči, omyjeme konečník a zkusíme jej vymačkat. Přidržíme větší kus vaty jednou rukou u zadečku

a druhou stiskneme konečník. Pokud vytéká hnědá, zapáchající tekutina, je to v pořádku. Pak znovu konečník otřeme čistou vatou a namastíme vazelínou. Pokud toto neuděláme, může dojít k zánětu análních žláz a pes začne tzv. „sáňkovat“ (jezdit zadkem po zemi, protože ho konečník velmi nepříjemně svědí).

TLAPKY

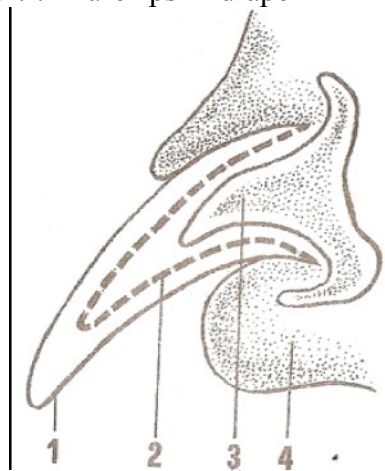
Tlapky psa prohlédněte po každém pobytu venku. Zbytky žvýkačky, které zůstanou viset na chlupcích mezi prsty, nejsou ještě to nejhorší, ale špičaté kamínky, nebo nepatrné skleněné střípky mohou psovi působit nesnesitelnou bolest. Dbejte na to, aby ochlupení mezi prsty nebylo příliš dlouhé. Chlupy v případě potřeby ostříhejte! (Kriechbaumer 2001)

DRÁPY

Drápky stříháme také asi jedenkrát za tři měsíce. Záleží na tom, zda psi běhají venku, kde si drápky obrousí, nebo jsou většinu dne uzavřeni v bytě. Pokud jsou drápky příliš dlouhé, psa to při našlapování bolí a snadno si může dráp někde zatrhnout. Je zapotřebí sledovat zvláště pátý dráp na předních tlapkách, který je výše a pes si ho obrousit nemůže. Jednou jsem viděla u psa tyto drápky zcela zarostlé v noze a zhnisané tak, že pes musel být uspán a odborně ošetřen. Při stříhání drápů musíme být opatrní, zvláště když jsou drápky černé a není vidět přes rohovinu, kde končí prokrvení. Zde platí – méně znamená více. Pokud se nám přece jen podaří, že jsme drápky zastříhli více a psovi teče krev, namočíme vatou do studené vody, přiložíme na krvácející místo a chvíli podržíme. Pokud nechceme mít potrhané punčochy nebo jiné věci, přejedeme nakonec drápky pilníkem. Zesponu na tlapkách vystříháme přebytečnou srst a tlapky nakonec namastíme vazelínou, a to zvláště v zimě. (Kuběnová 2003)

Jak je patrné na obrázku, odštipujeme jen narůstající rohovinu, škára je prokrvena, a poraníme-li ji, krvácí.

Obr. 7 Průřez psím drápem

1 – Rohovina, 2- Škára, 3 – Kost, 4 – tlapkový polštářek

Kriechbaumer (2001) ve své knize uvádí že, ke stříhání máme používat speciální kleštičky na drápky (k dostání v prodejně chovatelských potřeb). Při stříhání je nejlépe podržet tlapku proti světlu, abychom neporanili krevní cévu, která probíhá částí drápu. Bezpečnější je zapilovat psovi občas drápky pilníkem na nehty.

Nechte si stříhání drápků ukázat od zvěrolékaře, nebo u něj pravidelně provádět. Správné zkracování drápů vám předvedou i v psích salonech.

CHRUP

Správná výživa je základním předpokladem zdravých zubů. Na obranu proti usazování zubního kamene bychom měli svému psu jednou týdně zuby vyčistit. Použijte na to buď zubní kartáček a speciální zubní pastu pro psy (z potřeb pro chovatele) nebo naneste na smotek vaty trochu plavené křídly a vydrhněte psovi zuby. Jestliže zubní kámen už vytvořil pevný povlak, musí být odstraněn zvěrolékařem pomocí speciálních nástrojů. U dospívajících psů ve věku mezi 5. a 7. Měsícem sledujte výměnu zubů. Často se stává, že mléčné zuby včas nevypadnou. Nové zuby pak rostou křivě za mléčnými. Drží-li mléčné zuby ještě příliš pevně, musí je vytáhnout zvěrolékař.

ODSTRAŇOVÁNÍ HMYZU

I nejlépe ošetřovaný pes si může přinést z procházky domů hmyz.

KLÍŠŤATA

Klíšťata se vyskytují od června do poloviny září. Při sebemenším dotyku keře nebo vysokého stébla trávy může klíště spadnout na člověka nebo na psa a soslákem se zavrtat do kůže. Klíšťata mohou u člověka i u zvířete vyvolat nepříjemná onemocnění. Byl-li váš pes napaden klíštětem, poznáte podle tmavě šedého až žlutošedého kožnatého měchýřku na kůži, po nasátí velikého asi jako třešňová pecka.

Po každé procházce srst svého psa prohlédněte, nejsou-li v ní klíšťata. Pokud se klíště pevně zakouslo, vykrouťte ho proti směru hodinových ručiček buď pinzetou, nebo speciálními kleštičkami na klíšťata z prodejny potřeb pro chovatele.

BLECHY

BLECHU může pes chytit všude. Pokud se nápadně často škrábe, především na krku a uších, může to znamenat napadení blechami. Prohlédneme-li mu srst, uvidíme blechy prostým okem. Pokud, bychom proti blechám nic nepodnikli, mohou u psa vyvolat ekzémy. Protože blechy jako přechodní hostitelé přenášejí také tasemnici, musí být pes většinou ještě odčerven. K vnějšímu zákroku nabízejí odborné prodejny účinné šampony, spreje a zasypy (dbejte návodu k použití). Pelíšek a všechna místa, na kterých se pes rád zdržuje, musí být také dezinfikovány, neboť z vajíček, která blechy už nakladly, se vylíhnou nové.

SAMETKA PODZIMNÍ

SAMETKA PODZIMNÍ (zvaná též sviluška) je roztoč, který se od srpna vyskytuje v trávě. Napadá hlavně dlouhosrsté psy a vyvolává u nich silné svědění. Tyto roztoče rozeznáte jako světle hnědé až oranžové malé tečky na kůži psa. Napadená místa ošetřete speciálním sprejem („Bio-Kill“) nebo šamponem proti parazitům. (Kriechbaumer 2001)

ODČERVENÍ

Pokud mluvíme o péči o psa nesmíme vynechat odčervení a paní Kuběnová (2003), co se týká odčervení, doporučuje provést tento akt dvakrát během prvních týdnů života štěněte, a to ve třetím týdnu a šestém týdnu. Odčervuje štěňata pastou Banminth-Baby, která se dobře podává a je velmi kvalitní. Dospělé pejsky odčervuje preventivně třikrát za rok, to znamená jedenkrát za čtyři měsíce, což je opravdu dostačující. U dospělých psů používá tablety Drontal Plus, jež lze zakoupit u veterinárního lékaře, který rovněž poradí, jakou dávku tomu kterému psovi podat.

9. ŘÍJE, BŘEZOST A POROD

9. 1. ŘÍJE FENY A KRYTÍ

Pohlavní dospělost feny, provázená anatomickým a sekrečním rozvojem pohlavních orgánů feny, se projevuje vnějšími a vnitřními změnami, které se ve svém souboru nazývají říje nebo též hárání feny (fena hárá, méně vhodné je označení, že se běhá). Tyto změny jsou podmíněny složitým mechanismem působení hormonů podvěsku mozkového (hypofýzy), brzlíku a vaječníků.

Fena se tak řadí mezi diestrická zvířata. Za fyziologických podmínek má tedy šestiměsíční cyklus, který se může natolik zkrátit, že fena hárá i třikrát do roka. Jsou to však výjimečné případy a fena při nich může po nakrytí normálně zabřeznout v kterémkoli vhodném termínu tohoto předčasného hárání.

Prodloužení cyklu a výskyt říje pouze jedenkrát za rok je méně časté a bývá již spojeno s problémy se zabřezáváním. V průběhu roku se mohou vyskytnout zevní činitelé, kteří mohou říji oddálit. Příčina narušení původní pravidelnosti říje může být tzv. skupinová synchronizace říje. Dochází k ní v případech společného ustájení několika fen.

Asi 30 až 40 dní před říjí se začínají zvětšovat vaječníky feny a nastupuje přípravné stadium říje bez výrazných vnějších příznaků. Říje sama se pak podle morfologických i sekrečních změn dělí na čtyři od sebe málo ohraničené fáze:

1. PROESTRUS – období začátku říje, při kterém zrají ve vaječnicích folikuly, sliznice dělohy se zduřuje, fena začíná krvácet (barvit), což se projevuje jasně červenou barvou a vateň feny se nápadně zduřuje.
2. ESTRUS – období vlastní říje, ve vaječniku dochází k ovulaci, děložní sliznice dále propouští krev, zbarvení přechází v hnědé a postupně slábne, maximální zduření vatně.
3. METESTRUS – období konce říje, na vaječniku vzniká žluté tělísko, které pozastavuje další rozvoj říje, děložní sliznice je připravena k přijetí oplodněných vajíček.
Konec říje má dvě možné varianty dalšího vývoje.
4. a) po oplodnění vajíček vzniká březost (gravidita), při které žluté tělísko přetrvává a oplodněná vajíčka se uchycují na sliznici dělohy nebo
4. b) při neoplodnění nastává DIESTRUS, během kterého dochází ke vstřebání žlutého tělíska, děložní sliznice se uklidňuje a říje přechází do celkového klidu, zvaného ANESTRUS.

Během celé říje dochází u feny k výkyvům tělesné teploty. (Procházka 1994)

U Boloňských psíků se doporučuje krytí, až při třetím hárání. Fena je pak dostatečně vyzrálá stát se matkou. Je dobré založit si deník, kam si chovatel zapíše všechny důležité údaje, např. datum hárání, průběžnou váhu, krytí, porod, váhu štěňat atd. Je nezbytné zavčas si opatřit krycí list, který poradce chovu vystaví po obdržení vyplněné žádosti a zaplacení poplatku. Krycí list chovatel obdrží ve dvou vyhotoveních. První si uschová a vrátí až po porodu s hlášením vrhu, druhý zašle poradci chovu po úspěšném nakrytí majitel krycího psa, a to do tří dnů.

Dříve než chovatel požádá o krycí list, musí si promyslet, kterým psem chce fenu nakryt. Pokud si psa vybere sám a poradce bude s tímto spojením souhlasit, to znamená, že pes bude odpovídat výškou, pigmentem atd. feně, uvede ho do krycího listu. Jestliže si chovatel neví rady, navrhne poradce chovu tři psy – jednoho z nich musí chovatel použít. Poradce se snaží vybírat psy podle kódu na bonitačních kartách tak, aby byla štěňata z daného spojení co nejkvalitnější. Pokud má fena např. slabší pigment, musí být pigment psa výrazně černý. Pokud feně chybí některé zuby, měl by být pes plnochrupý, atd.

Je nutné, aby se majitel feny již před krytím domluvil s majitelem krycího psa na podmínkách krytí – na ceně za krytí, zda je ochoten nechat fenu překryt po 48 hodinách, zda sežene nocleh, pokud bydlí majitelé vybraných psů daleko, atd. Krytí by se mělo uskutečnit zhruba 12. Den poté, kdy fena začne krvácet. Pokud zjistí majitel feny otok, důsledně hlídá první den krvácení. Jsou feny, které hárají silně, ale jsou i takové, u kterých je krvácení velmi slabé. Pak je třeba zkoušet vatou, kterou opatrně zasuneme na okraj pochvy, zda fena špiní, a toto datum si pečlivě poznamenat. (Kuběnová 2003)

Ke krytí se zásadně jezdí za psem. Pro psa je výhodnější, když je ve svém prostředí a může se zcela zaměřit na háravou fenu. Jinak je přirozené, že si pes cizí prostředí nejdříve prozkoumá, čichově ověří a močí označuje. Pak se teprve v tomto známém prostředí věnuje feně. Před odjezdem ke krytí je třeba feně ostříhat vateň, aby nedošlo k poranění žaludu psa chlupy, nedopatřením zasunutými do pochvy.

Vlastní akt krytí feny lze rozdělit do tří etap:

1. předehra před krytím,
2. vlastní krytí feny,
3. svázání psa s fenou.

Předehra před krytím je pro oba jedince významná, i když silně potentní psi přistupují po ověření feny ihned ke krytí. Většina fen však tento postup odmítá a vyžaduje určitý čas na seznámení se psem, prostředím a vyprázdněním se po delším cestování. V této fázi se zvířata probíhají, hrají si spolu, pes fenu olizuje za ušima i na přezce, naskakuje na ni, přičemž mu fena obvykle opakovaně uniká. Fena si ověřuje psa čichem v okolí jeho předkožky. Účelem přede hry je nejen seznámení, nýbrž i vzájemné vydráždění sexuálních reflexů, popř. u feny ovulace dalších vajíček.

Páření je třeba provádět v oploceném prostoru, neboť oba jedinci jsou v tomto okamžiku minimálně poslušní a fena má tendenci psa odvést na skryté místo. Pes a fena jsou po dobu svázání zcela nepohybliví a tím zcela bezbranní. Temperamentní pes může také nezkušenou fenku natolik vyděsit, že před ním prchá. Přivolání feny za této situace zpět bývá pak velice složité. (Procházka 1994)

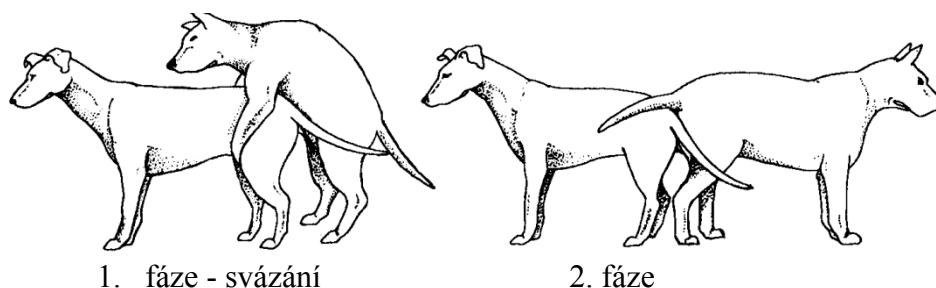
Kuběnová (2003) píše, že její psi jsou naučeni krýt na stole na neklouzavé podložce, takže je má pod kontrolou a může ze začátku psa chvíli přidršet, než se k sobě otočí. Při prvním krytí doporučuje vybrat psa zkušeného, který se nebojí ani agresivní feny a kryje bez problémů. Nejhorší je, když se setkají dva nezkušení jedinci, kteří dosud žádné krytí nepodstoupili.

Procházka (1994) zastává názor, že důležité je, aby oba majitelé byli při tomto aktu klidní, aby nebyli netrpěliví a už vůbec ne hrubí.

Za normálních okolností přechází předehra do stadia vlastního krytí velice plynule. Fena zůstává psovi stát, prohýbá se ve hřbetě, rozkročuje zadní nohy a trpělivě čeká, popř. mu sama pomáhá vstřícným pohybem přezkou, aby se úspěšně „zapíchl“. Pro úspěšnější zvládnutí tohoto stadia nebo při některých komplikacích je vhodné, aby chovatel přidržel fenu za hlavu, uklidňoval ji a pochvalou posilňoval. Po zapíchnutí je třeba fenu pevněji přidršet jak u hlavy, tak i pod břichem, neboť zasunutí pyje do pochvy a zejména následné zduření žaludu je pro fenu poměrně bolestivé a některé feny mají tendenci psovi unikat. Může se stát, že citlivější fena při zasunutí pyje psovi náhle uhne a pes zůstane stát s pyjem vysunutým z předkožky ven. Pokud již nedochází k odkapávání semene, necháme oba jedince chvíli odpočinout, až do doby opětovného zasunutí pyje do předkožky. Pak je možné bezprostředně pokračovat v pokusu o další krytí.

Stadium krytí je za normálních okolností otázkou několika sekund a plynule přechází do stadia svázání. To je důsledkem enormního rozšíření kavernozních těles žaludu a pyje psa. Svázání je nezbytné proto, aby mohla být celá dávka semene dopravena do pochvy resp. do dělohy feny. Ejakulace semene u psa probíhá na rozdíl od některých jiných druhů savců po kapkách s 1 až 3 sekundovými intervaly, a to po celou dobu svázání. Toto spojení kromě toho umožňuje i dopravu co největšího množství semene přímo do dělohy. Pes po svázání s fenou zůstává v poloze břicho na zádi feny a přední nohy vedle předních nohou feny nebo se k feně otočí zádi tak, že si přehodí zadní nohu přes záď feny a stojí na všech čtyřech končetinách svázán „záď k zádi“, což je daleko nejčastější poloha a pro oba pohodlnější než první. Při obou těchto polohách dochází k natahování pochvy a dělohy, při kterém v děloze vzniká podtlak. Ten umožňuje nasávání semene děložním krčkem do dělohy, neboť je po celou dobu svázání vstříkováno právě do blízkosti vnějšího otvoru krčku.

Obr. 8 Stadia krytí (Procházka 1994)

Svázání psa s fenou trvá různě dlouho podle dispozice psa a pohybuje se od 10 do 30 minut. Po celou dobu svázání by měl být chovatel u hlavy feny, protože některé nervnější typy začínají po určité době projevovat netrpělivost a snaží se psovi uniknout nebo ho dokonce kousnout.

Tomu je třeba zabránit, aby nedošlo k poranění psa.

Po rozvázání může majitel fenu ještě asi 2 minuty podržet za zadní nohy zádí vzhůru, aby se semeno udrželo u děložního krčku. Důležité je, aby fena po rozvázání volně nepobíhala, a aby ji bylo alespoň 30 minut zabráněno se vymocit a radostně skákat na pána. Při všech těchto akcích dochází k vytlačování semene z pochvy, což je pochopitelně nežádoucí. Fenu je dobré ponechat 1 až 2 hodiny v klidu, aby si mohla odpočinout a prospat se. Odpočinek feny je nutný především k tomu, aby spermie mohly v klidu pronikat k vajíčkům: ostatně i feně to může jen prospět, neboť v období před krytím i během cesty za psem mnoho nespala.

Jedno krytí k úspěšnému zabřeznutí feny a odchovu dostatečného počtu štěňat zcela postačující. Každé svázání je spojeno s částečným poraněním poševní sliznice, která se již po druhém svázání zanítí natolik, že se stává bolestivou a fena se dalšímu krytí sama brání. Ani ve volné přírodě proto nedochází u jedné feny k neomezenému počtu krytí, i když by ev. Bylo k dispozici více ochotných psů.

Pokud je fena kryta ve správném termínu, tj. s plným uvolňováním zralých vajíček, stačí jedině krytí k úspěšnému zabřeznutí a odchovu dostatečného počtu štěňat. Přesto chovatelské řády hovoří o právu majitele feny na bezplatné opakování krytí.

Opakované krytí je důsledkem tlaku ze strany chovatelů, kteří si často nejsou jisti termínem a dny říje pouze odhadují. Majitelé fen se často chtějí „vtlačit“ termínem krytí do volné soboty nebo neděle, aby si nemuseli brát dovolenou. Anebo prostě neznají stadium hárání vůbec a přijíždějí krýt pouze zkusmo. Tito všichni žádají opakované krytí „pro jistotu“, a to buď týž den, nebo maximálně den následující. Tento požadavek však je zcela neodůvodněný, protože počet spermií v první dávce ejakulátu mnohonásobně převyšuje počet možných zralých vajíček ve vejcovodech a děloze, kde jsou spermie schopny přežít po dobu dalších 24 hodin. Pohyblivé spermie však byly v děloze a vejcovodech feny prokázány ještě 40 hodin po krytí. Jestliže se tedy má opakovat krytí, pak minimálně za 48 hodin.

Majitelé feny i psa potvrdí krytí svými podpisy na krycím listu, který byl předem vystaven poradcem chovu, a uvedou na něm i datum uskutečněného aktu. Krycí list se odesílá tomu poradci chovu, který ho vystavoval. Je třeba zdůraznit, že nakrytí feny bez krycího listu je podle všech chovatelských řádů nepřípustné a může mít za následek nezapsání štěňat, vzešlých z tohoto spojení, do plemenné knihy! Majitel psa navíc riskuje další postihy, z nichž nejmenším je omezení příp. zastavení krycí činnosti jeho psa. (Procházka 1994)

9. 2. OŠETŘENÍ NAKRYTÉ FENY

Pro chovatele je důležité vědět, že nakrytím feny říje ev. dozrávání dalších vajíček nekončí a že tudíž nekončí ani ochota feny dát se opakovaně nakrýt dalším psem. Pokračujícím výtokem i nakrytá fena k sobě dále láká psy a ti, jestliže se k feně dostanou, ji s jejím souhlasem znovu nakrývají. K podobným případům může dojít, jestliže se neprozřetelně chodí s nakrytou fenou na procházky bez vodítka. Není třeba jistě zdůrazňovat, že takovéto nechtěné překrytí feny je nutné hlásit příslušnému poradci chovu, a že štěňata narozená z takového „spojení“ nelze zapsat do plemenné knihy jako celek a nebudou jim proto vystaveny průkazy původu. Na druhé straně je možné chovatele uklidnit, že tvrzení o trvalém „zkažení“ feny jsou neopodstatněná a tato může být při dalším hárání plně v chovu použita. (Procházka 1994)

9. 3. OCHRANA PŘED NEŽÁDOUCÍM OPLOZENÍM

Nejúčinnější ochranou před nechtěným nakrytím feny je pečlivé sledování jejího říjového cyklu tak, aby vlastní říje chovateli neunikla a fena mohla být účinně chráněna. V tomto směru se osvědčilo vedení karty říjového cyklu pro každou fenu, praktické však je vyznačování očekávaného termínu nejbližší říje do kalendáře, který má chovatel denně na očích. /Procházka 1994/

Říjící fenu je nutné chránit před nežádoucím oplozením především v 2. týdnu říje, tj. od 6. do 15. dne. V té době vodíme fenu na procházku na vodítku a zavíráme ji. Pachové látky vylučované hlenem z pochvy hárající feny jsou sexuálním dráždidlem a přitahují k feně samčí jedince. Účinek pachu z výtoků lze tlumit postříkáním speciálními přípravky, které se prodávají u nás ve spreji a obsahují směs éterických olejů. Používají se od 6. dne říje a jeden postříkání pohlavních orgánů feny má účinnost 3-6 hodin. Slouží k rychlému ošetření fen na procházce, na výstavách apod., kde se shromažďuje větší počet psů. Přípravky slouží pouze k odpuzování psů od hárající feny, nemají antikoncepční účinek.

Ze zdravotních důvodů nebo i na žádost majitele lze uskutečnit sterilizaci feny. (Sova 1987)

9. 4. NECHTĚNÉ NAKRYTÍ FENY

V chovatelské praxi se vyskytují tři případy nežádoucího nakrytí feny. Předně je to předčasné nakrytí mladé fenky hned při jejím prvním hárání nebo ještě dříve, než splnila všechny podmínky chovnosti. Druhá možnost je překrytí feny, která již byla dříve řádně nakryta. A konečně může nepozorností chovatele dojít k nakrytí feny, kterou původně nakrýt vůbec nemínil. Ve všech těchto případech stojí majitel před rozhodnutím, co s nakrytou fenou počít. V podstatě má jen dvě možnosti: buď vyčkat, zda fena skutečně zabřežne a pak nechtěná štěňata v omezeném počtu feně ponechat, nebo provést radikální opatření zamezení nechtěné březosti.

K nim patří zákroky, které může provádět zásadně veterinární lékař. Jde o okamžitý, hluboký poševní výplach slabým roztokem kyseliny (kyselina citronová nebo octová), jehož efekt je velice pochybný, protože svázání psa s fenou má mimo jiné za následek nasávání semene do děložní dutiny, do níž se provedený výplach nedostane. Druhou možností je hormonální zásah, který zabrání uchycení oplodněných vajíček v děloze a je-li proveden včas, má téměř stoprocentní účinek. Tato léčba je však dosti razantním zásahem do hormonálního systému feny s možností nepříznivých následků pro zdravotní stav feny.

Nejpřirozenějším, i když pro chovatele značně nechtěným, je první postup: ponechat u feny proběhnout březost a porod, s odchovem minimálního počtu štěňat, odpovídající stupni její mléčnosti. (Procházka 1994)

9. 5. BŘEZÍ FENA

Oplození nastane tehdy, když proniknou spermie k vajíčkům a nastane splynutí samčí a samičí pohlavní buňky. Tehdy začíná březost (gravidita), která u feny trvá 58-65 dní, výjimečně u mladých fen až 68 dní. V období gravidity má fena zvýšené nároky na výživu a na ošetření (ochrana vyvíjejících se mláďat v děloze). Před krytím a popř. i v prvním období po něm je nutné fenu odčervit. Do 5. týdne se fena pohybuje a pracuje normálně, od 6. týdne ji musíme šetřit. Mírný pravidelný pohyb je však žádoucí v každém počasí, feny bez dostatečného pohybu zpravidla hůře rodí. (Sova 1987)

Fena od samého začátku březosti potřebuje dobrý kontakt se svým majitelem, neboť její začátky bývají doprovázeny změnami v chování, tedy spíše v psychice feny. Zabřeznutí je u jednotlivých fen spojeno s různými příznaky březosti a je na majiteli, aby se feně více věnoval. Jeden z nejčastějších příznaků je zvýšená ospalost: fena se stává pohodlnější, na první pohled línější.

Druhým častým projevem březosti je zvýšená žravost, což se projevuje zejména u fen, které před tím nebyly dobře živeny. Fena se tak snaží nahromadit zásoby živin, které potřebuje k dalšímu rozvoji potomstva.

Častým příznakem březosti bývá naopak nechutenství. Některé feny jsou postiženy ve 2. až 4. týdnu březosti na několik dní naprostým nechutenstvím, během kterého přijímají pouze vodu. Nechutenství trvá jen několik dní a pomine samo stejně, jak nastalo. Jde zřejmě o projev silných hormonálních přeměn.

Kromě těchto subjektivních způsobů stanovení březosti, založených převážně na pozorování změn v chování zvířete, existují ještě tzv. objektivní metody. Mezi ně patří vyšetření krve feny: po 20. dnu březosti se má v krvi zvýšit počet bílých krvinek a snížit počet červených krvinek. K tomuto způsobu vyšetření však musí být speciální laboratorní zařízení a muselo by se provést ještě několik hematologických vyšetření před připuštěním feny.

Asi v polovině březosti je možné zjišťovat březost palpací, tj. pohmatáním dutiny břišní. Tuto prohlídku však musí provádět odborný veterinární lékař, neboť je třeba značné zkušenosti a citlivosti, aby se s dostatečnou jistotou zjistily plody, aniž by došlo k jejich poškození. Určitá nespolehlivost tohoto způsobu vyšetření je podmíněna tím, že při malém počtu štěňat mohou být plody v předních částech děložních rohů až u bránice, takže je zčásti překrývají žebra.

Spolehlivější metodou je využití ultrazvuku, která je dostatečně průkazná a navíc vůči plodům i feně šetrná. Zcela spolehlivým a objektivním postupem je skiaskopie nebo skiografie. Pořizování rentgenového snímku však má smysl až v pozdějším stadiu březosti, kdy jsou kostry plodů dostatečně osifikovány, náležitě kontrastní a tudíž diagnosticky využitelné.

Ze všech nejspolehlivější je zjištění pohybů plodů přes stěnu břišní ve druhé polovině březosti. Ty je možné cítit po přiložení dlaně na břišní stěnu feny anebo jsou přímo na stěně břišní viditelné. To však již zvětšený objem břicha potvrzuje téměř jistou březost. Chovatele však zajímá především první polovina březosti a její začátky. A tady platí obecné doporučení: je lépe se starat před krytím a během krytí, březost je pak jistá. (Procházka 1994)

9. 6. PŘÍZNAKY PORODU

V závěrečném období přípravy k porodu a bezprostředně před porodem mají feny příznaky sice stejné, avšak jejich intenzita je různá. Je silně podmíněna tělesnou zdatností a konstitucí včetně povahových vlastností feny. Ty se nikdy neprojeví přirozeněji než před porodem a během něj.

Mezi příznaky akutně se blížícího porodu patří propadlé břišní stěny nad slabinou, břicho se tzv. spouští, vateň zduří a oplošťuje se partie mezi sedacími hrboly, zčervená sliznice vchodu do pochvy, může se vyskytnout přechodný hlenovitý, průhledný výtok, který zůstává viset na špičce přezky. Fena je neklidná s občasným pískáním, často se marně snaží o vylizování vchodu do pochvy, neboť jí to objem břicha obvykle nedovoluje. Silně zduří vemeno a zvětší se struky a při jejich stisknutí se objevuje serózní, bíložlutý sekret lepkavé povahy, vemeno je na pohmat teplé, načervenalé, fena zalézá do porodního místa, ev. do tmavých a klidných míst v bytě.

Poslední uvedené příznaky souvisejí s prvními slabými bolestmi, které zřejmě způsobuje pohyb plodů, zřetelně viditelný na břišní stěně. Fena otáčí hlavu k břichu, vstává a lehá, občas hrabe, často močí a začíná zrychleně dýchat. Nástup těchto příznaků záleží na citlivosti feny: čím je citlivější, tím dříve začíná s těmito projevy a může tak chovatele „upozorňovat“, až 12 hodin před skutečným počátkem porodu. Jiné feny toto stadium přecházejí velice rychle, třeba jen půlhodinovou, velice nenápadnou přípravou, a přecházejí rovnou k porodu. Nejčastější, a dá se říci fyziologická, je jednodílná až dvouhodinová příprava, která přechází přímo do vlastního porodu.

Mezi příznaky blížícího se porodu patří i snížený příjem krmiva: většina fen již 12 až 24 hodin před porodem nepřijímá žádné, jen některé žravé feny ho přijímají normálně nebo alespoň ve sníženém množství. (Procházka 1994)

9. 7. POROD

Po skončení gravidity dojde k porodu, k vypuzení mláďat pohlavními cestami samice. Během porodu můžeme zaznamenat dvě stadia. První stadium je otevírací, trvá 3-10 hodin (u prvniček i déle). Při něm se otevírá děložní krček, fena je neklidná, sténá, močí. Druhé stadium je vypuzovací. Při něm nastávají silné, křečovitě stahy děložní svaloviny, jejichž cílem je postupně posunovat plody směrem k pochvě a vypudit je. K valutnímu porodu fena většinou vstává a staví se jako ke kálení. Plody tlačí na močový měchýř, fena má současně nucení k močení, a proto se snaží uniknout a udělat potřebu mimo byt. První štěně se tak může narodit i někde mezi dveřmi. Rodící fena tedy zaujme postoj ke kálení a po několika stazích se objeví napřed vydutí hrázky a pak se ve stydké štěrbině vytlačí blanitý vak, pod nímž prosvítá hlavička štěněte. Plody se rodí jeden po druhém, zpočátku po 1 – 2 hodinových, později i po 30 minutových intervalech, na poslední štěně se někdy čeká déle.

Ze zdravotního hlediska je třeba se ještě zmínit o tom, co s plodovými obaly. Volně žijící masožravci je přirozeně požírají. Rovněž někteří chovatelé nechávají lůžko feně pozřít s tím, že se tak podporuje tvorba mléka. Jistě je důležitá i hodnotná bílkovina plodových obalů. Naproti tomu je známé, že se u většiny vrhů lůžka odebírají, aniž by se tím snížilo množství mléka. Sežrání všech lůžek, zvláště u pokojových psů, může způsobit i trávicí poruchy. Stejně negativně se mohou projevit i lůžka, která jsou při porodu znečištěna prachem apod., a proto tam, kde je zajištěna hodnotná výživa kojící feny, lůžka feně nedáváme. /Sova 1987/

K vedení porodu se musí připravit i chovatel, zvláště začátečník. Především by se měl připravit na pomoc feně teoreticky. Je až překvapující, jak mnoho chovatelů přistupuje k chovu psů s názorem, že „do toho nebude přírodě mluvit“ apod., i když právě porod a odchov štěňat jsou tou nejkritičtější fází chovu. Člověk do toho totiž přírodě v předcházejících generacích „mluvil“ až příliš a intenzivní domestikací některé přirozené reflexy u psů utlumil. Je proto zapotřebí, aby se chovatel do chovu aktivně zapojoval.

Před porodem je nutné nachystat některé nezbytné porodní pomůcky. Nejdůležitější je porodní místo. Porod by měl probíhat v samostatných prostorech – porodnicích. Fena-jako příslušnice silně domestikovaného druhu vyžaduje při porodu alespoň přítomnost svého pána. Na porodní místo je vhodné fenu již v období před porodem navykat.

Chovatel však bude během porodu potřebovat ještě dostatek čistých plátěných hadrů, nastříhaných na velikost asi poloviny dětské pleny. Hady je možné nahradit částmi papírové vaty přibližně stejné velikosti.

Pro ošetření štěnat po porodu je nutné přichystat Ajatin tinkturu, reznou nit a nůžky pro ošetření pupků a termofor. Pro zjišťování porodní hmotnosti štěnat je potřebná kuchyňská váha, arch linkovaného papíru s vyznačenými kolonkami: pořadí štěněte, čas porodu, pohlaví, hmotnost štěněte, popis zbarvení nebo způsob označení štěněte a poznámka. Záznam času narození štěněte je důležitý proto, abychom měli evidenci intervalů mezi porodem jednotlivých štěnat a mohli podle nich dělat opatření. Zvážení štěnat před napitím má význam pro zjišťování velikosti štěnat i celého vrhu a slouží pro hodnocení výživy štěnat mateřským mlékem a tudíž mléčnosti feny. Štěnata je vhodné barevně označovat u jednobarevných plemen.

Při porodu je nezbytné umyvadlo s ručníkem a dostatkem teplé vody k mytí rukou chovatele a k pozdějšímu omytí feny po skončeném porodu. Současně je třeba si připravit i nádobu na odpadky, do které se odkládají hadry nebo kusy vaty a placenty, které fena vytlačila se štěnaty. Nesmí chybět ani miska s vodou, aby fena měla možnost se během porodu napít. V zimních měsících je nutné zajistit i vhodný zdroj tepla.

V přípravném období je naprosto nezbytné dezinfikovat porodní místo i místnost, ve které bude porod veden. V bytě, kde by dezinfekce byla dosti obtížná, je třeba provést alespoň důkladný úklid. V průběhu porodu jsou porodní cesty otevřené, jejich sliznice překrvená a velmi citlivá k ev. poraněním následné infekci.

Chovatelské zkušenosti ukázali, že přítomnost chovatele při porodu je z více důvodů naprosto nutná. I když porod probíhá normálně, fena v klidu rodí, ošetřuje a kojí štěnata, chovatel je přítomen pouze pro pocit jistoty feny ev. pro případ mimořádných komplikací. Postup chovatelů, kteří „vše ponechávají přírodě“, není správný, je důsledkem jejich nedostatečné kvalifikace a vztahu k feně a může mít za následek ztrátu na štěnatech popř. škody u chovné feny. Při porodu feny může chovatel ideálně posoudit její přirozené reflexy, a tedy i povahové vlastnosti. Důvodů, proč by chovatel měl být při porodu feny, existuje tedy dostatečné množství. Přesto je možné se v praxi setkat až s absurdními případy vztahu chovatele k rodící feně. V tomto směru by měli sehrávat významnější úlohu funkcionáři řídicí chov psů a zvláště pak poradci chovu. (Procházka 1994)

9. 8. NEPRAVÁ BŘEZOST

Nepravá (falešná, zdánlivá) březost se může vyskytnout u většiny samic domácích zvířat. U feny probíhá tak, že i když nebyla kryta, zhruba po dvou měsících po říji se u ní projeví všechny příznaky blížícího se porodu. Mléčná žláza se naplní mlékem, vnější pohlavní ústrojí zduří, fena se chystá k porodu, který ovšem nenastane. Nepravou březost vyvolává přetrvávající žluté tělíčko na vaječníku. Fenu s nepravou březostí lze využít i jako kojnou pro osiřelá štěnata. Produkci mléka snížíme omezením nápojů, studenými obklady na mléčnou žlázu a zabráníme, aby si fena sama odsávala mléko. Odsávání mléka vytlačováním se nedoporučuje, poněvadž se tím mléčná žláza dráždí k další produkci. Při neklidu feny dáváme tišící prostředky. Trvá-li tvorba mléka déle a nepomohou-li uvedené víceméně domácí prostředky, zastaví veterinární lékař mléčnou sekreci po falešné březosti injekčně. /Sova 1987/

10. ŠTĚŇATA

10. 1. PRVNÍ HODINY PSÍHO ŽIVOTA

Štěnata se rodí porostlá srstí, ale slepá a hluchá. Olízání štěnat matčíným jazykem v nich osvěží krevní oběh a štěnata se již během této procedury obdivuhodně rychle sápu k mléčným žlázám. Je důležité, aby se každé novorozené prvního mléka, zvaného kolostrální

mléko, napilo ihned po porodu. Toto mléko obsahuje důležité ochranné antibakteriální látky a spoustu vitamínů.

Fena svá neustále sající štěňata olizováním masíruje, čímž povzbuzuje jejich látkový oběh. Fena na sebe přebírá odpovědnost za vyměšování štěňat v prvních týdnech jejich života.

Jestliže je některé ze štěňat tak slabé, že těžko hledá cestu ke strukům, přiložte ho k zadním bradavkám, protože ty jsou nejvydatnější. Sledujte, aby silnější štěňata nevytlačovala ta slabší od zdroje potravy, aby i ona mohla zesílit. (Bartenschlagerová 1995)

Život štěňat je možno od doby narození rozdělit do několika stadií. Nejčasnější postnatální stadium trvá od narození do věku 14 dní a je nejkritičtějším obdobím celého života štěněte. Štěňata se rodí bez schopnosti regulace tělesné teploty, zato však s vynikající schopností orientovat se čichem a hmatem. Jestliže jsou děti – kojenci schopny čichem diferencovat několik dní po porodu mléko své matky od mléka kojné, tím spíše lze předpokládat tyto určitě ještě vyšší čichové schopnosti u štěňat.

Pohyblivost štěňat je v raném postnatálním stadiu velice malá a omezuje se jen na dva druhy pohybu: kývavý, kterým hledají směr matky jako zdroje výživy, tepla a péče a plazivý, uskutečňovaný v prvních hodinách života do kruhu, kterým se snaží o dosažení matky popř. skupiny ostatních štěňat. Oční víčka mají pevně uzavřena, ušní boltce velice malé, dozadu k lebce přiložené a zevní zvukovody rovněž uzavřené.

Neschopnost termoregulace prokazuje vysoký počet uhynulých štěňat, která se narodí v nepříznivých tepelných podmínkách. Za optimální teplotu prostředí pro štěňata v časném postnatálním stadiu prvních 7 dní je považován rozsah 29 až 30 °C, později méně. Někteří autoři sice zdůrazňují, že v přírodě se štěňata rodí do daleko chladnějších podmínek, neuvádějí však procento úhynu těchto štěňat, protože je ani neznají. Dlouhodobě domestikovaný pes navíc v současnosti reaguje přece jen jinak než divoce žijící, nepřešlechtěné zvíře. Vyhřátý prostor porodního místa má být uzavřen tak, aby v něm ležící štěňata nebyla ochlazována proudícím vzduchem. Z praxe je dobře známo, že štěňata jsou citlivější na průvan než na nižší teplotu, vůči které je může zčásti chránit teplota matky, zčásti teplo ostatních štěňat ve shluku v loži. Pro štěňata je zvláště nebezpečné proudění vzduchu poblíž radiátorů ústředního topení, od kterých trvale stoupá teplý vzduch vzhůru a v důsledku toho přitéká po zemi vzduch studený, který se drží v nízkých polohách. V otevřeném porodním loži být v blízkosti radiátorů také proto stále „táhne“.

Uzavřené lože není nutné pouze z tepelně izolačních důvodů: pro fenu se štěňaty vytváří tento prostor kromě specifického mikroklimatu i nutné soukromí. Fena i štěňata potřebují po porodu klidné prostředí, aby štěňata mohla v klidu a teple pít, spát a být fenou ošetřována v zájmu dobrého trávení a vyměšování. Nejlepším indikátorem tohoto žádoucího prostředí je způsob uložení štěňat: správné podmínky prokazují štěňata tím, že leží volně rozložená a klidně spí. Nedobré podmínky naopak naznačují štěňata, která se trvale tlačí do chumlu, ta z povrchu se neustále protlačují dovnitř a ve skupině štěňat prostě vládne neustálý neklid.

Péči feny o štěňata se kromě pravidelného kojení rozumí udržování čistoty prostředí, ve kterém štěňata žijí, a vybavování reflexů močení a kálení. Štěňata nejsou v prvních dnech života těchto reflexů schopná. K jejich vyvolání je nutná masáž konečnicku a zevního genitálu jazykem feny. Chybí-li feně tento reflex, což se u štěňat jeví neklidem, hlasitým sténáním a zvětšením objemu břicha, musí fenu zastoupit chovatel tím, že v pravidelných intervalech (asi jedné hodiny) masíruje navlhčeným prstem nebo kouskem vaty konečnick a zevní genitál až do vyvolání močení nebo kálení: tuto masáž je nutné provádět po celou dobu vyměšování tak, jak to dělá fena. Po jeho ukončení se musí břicho a konečnick štěněte osušit suchou vatou nebo hadříkem. Štěňata ve věku kolem jednoho týdne již i při slabé péči feny o jejich vyměšování samostatně močí a kálejí díky tomu, že při jejich lezení dochází ke tření břišní a řitní krajiny o podložku lože.

Většina fen je vybavena dobrými mateřskými reflexy: to znamená, že prokousne plodový obal, pozře ho a vyliže plodovou tekutinu tak, aby se štěně nezahltilo. V této souvislosti je třeba upozornit na to, že zejména některá přešlechtěnější plemena se vyznačují silným útlumem poporodní péče o štěňata. Fena sice aktivně porodí štěně, avšak následně se o ně vůbec nestará a ponechá je v plodových obalech bez povšimnutí. Zvláště v těchto případech je přítomnost chovatele naprosto nezbytná, aby narozeným štěňatům pomohl přežít první kritické chvíle a fenu přivedl k vybavování dalších pečovatelských reflexů. Prvním zásahem tedy musí být protržení plodových obalů, vytření dutiny ústní a přerušení pupečního provazce. Poté je třeba štěně čistit, pokud možno již společně s fenou, rázně je třít hadrem nebo papírovou vatou, aby se štěněti rozproudila co nejdříve krev a začaly fungovat základní životní projevy. Prvním projevem života vůbec bývá frknutí štěněte, kterým se snaží vyprázdnit nosní dutiny, popř. zakašláni a zakvičení, což rovněž souvisí se snahou o aktivní vyčištění horních cest dýchacích od plodové tekutiny. Pokud nastane situace, že fena o štěňata po porodu nejeví patřičný zájem, je třeba ji citlivě přivést k některým významným pečovatelským reflexům. Z nich nejdůležitější je již zmíněné vyprazdňování štěňat lízáním. Nejjednodušším způsobem je ošetřování štěňat chovatelem u čenichu feny. Pokud se fena štěňat bojí, zvláště jejich pištění, musíme se k feně se štěnětem přibližovat pomalu. Naprostá většina fen, vidí-li péči o štěňata ze strany chovatele, brzo svoji roli pochopí a začne se intenzivně o štěňata starat. Nesetká-li se metoda napodobování s úspěchem, silně v tomto případě zabírá natření části povrchu štěňat ušním mazem feny. To je pach, kterému snad žádná fena neodolá a začne jeho zdroj z povrchu štěňat olizováním intenzivně odstraňovat. Tak může chovatel podnítit dobrý začátek k zahájení normální péče feny o štěňata.

Jsou-li štěňata v suchu a teple a ihned po narození nebo později dostatečně napitá kolostra, spí i oddělená v košíku nebo v krabici v naprostém klidu. Je pravda, že některé feny odebrání štěňat nesnášejí. Pak je lépe dát koš nebo krabici se štěňaty do porodního lože, pokud možno k hlavě feny, aby měla pocit, že je štěňatům blízko. Optimální je ovšem klidná, ohleduplná fena, která rodí vleže a i během porodu je opatrná na narozená štěňata: štěňata pak mohou být přilehlá k vemeni feny a sát mlezivo podle vlastní potřeby. Tento způsob je výhodný i pro fenu, neboť sání štěňat příznivě ovlivňuje stahy dělohy a podporuje rychlost porodu.

Součástí ošetření novorozeného štěněte je i péče o pupeční provazec. Ten často vychází neporušený společně s placentou. Oddělit od štěněte se má tupým způsobem, nejlépe nehtem palce proti bříšku ukazováku. Tato tupá preparace pupečního provazce je nezbytná pro rychlé zastavení krvácení. Napodobuje se tak postup feny, která za normálních okolností drtí pupeční provazec mezi řezáky na délku čenichu od břicha štěněte a rovněž tak příznivě ovlivňuje zastavení krvácení. Pokud chce chovatel ke zkrácení užívat nůžky, musí před odstřížením provazec podvázat u pupku nejlépe šicím hedvábím nebo reznou nití. Délka zbylého pahýlu by neměla být delší než 1 až 2 cm, aby na něj fena nemohla šlápnout a štěňata tak zranit. Ošetření pupečního pahýlu musí být ukončeno ponořením do dezinfekčního roztoku, jako je Ajatin nebo Lugolův roztok. Vidí-li chovatel, že fena pupeční provazec nepřerušuje drcením mezi řezáky, nýbrž trháním a šubáním štěněte za provazec, ihned jí štěňata musí odebrat a ošetřit sám. Při trhání pupečního provazce může fena štěňatům snadno způsobit pupeční kýlu. Zbytek pupečního provazce během 12 hodin zasychá a za 24 hodin z něho zbývá již jen suchý, tvrdý a pokroucený pahýlek, který v průběhu dalších 2 až 3 dnů odpadne. (Procházka 1994)

Asi po dvou týdnech na sebe začnou štěňata upozorňovat. Začnou kňučet, sourozenci na sebe začnou ňafat. Nejvíce je ovšem pořád ještě zajímavá matčino mléko. Některá štěňata vidí a slyší po jednom týdnu, jiná po dvou – určitě definitivně však tento termín nelze. Oči všech štěňat mají nejdříve typicky modrou barvu, neboť oční pigment ještě není vyvinutý. Vlastní barva očí psů se vyvine do tří čtyř měsíců. Některá mláďata mají po narození oči

zbarvené lehce do žluta. Občas musíte plátěným ubrouskem, namočeným do vlažného heřmánkového čaje, oči opatrně omýt.

Mezi druhým a třetím týdnem života se mláďata začnou pokoušet běhat, zatímco doposud po zemi jen lezla. První pokusy jsou sice legrační, protože nohy neposlouchají, ale pejskové se rychle učí a za pár dnů už běhat umějí. Běhají sice hodně nemotorně, ale zato neustále! Sourozenci si začnou spolu hrát.

Asi tak ve věku tří týdnů narostou štěňatům první mléčné zuby, které jsou mezi čtvrtým a sedmým měsícem nahrazeny zuby stálými. Pejskové už nyní žerou a pijí úplně samostatně. Mateřské mléko je ale stále důležité pro zdravý tělesný vývoj!

Když jsou štěňatům tři čtyři týdny, začne matka někdy své mléko před nimi „schovávat“. Tím nutí štěňata, aby začala pozvolna zvykat na pevnou stravu.

V šesti týdnech jsou štěňata tělesně již tak vyspělá, že mohou být od matky oddělena. Zkušební chovatelé odstavují štěňata od matky až v osmém týdnu, protože v této době jsou matka i štěňata schopna odstavení snášet bez problémů. Nejlepší ale je, mohou-li štěňata s matkou být do dvanácti týdnů, aby se štěňata mohla naučit ještě i základní psí „životní pojmy“. To ale předpokládá, že chovatel má spoustu času. (Bartenschlagerová 1995)

10. 2. PSYCHICKÝ VÝVOJ ŠTĚŇAT

V psychickém vývoji psů rozlišujeme čtyři fáze, které by měl znát každý chovatel i majitel psů.

10. 2. 1. Vegetativní fáze

Prvních čtrnáct dnů po narození jsou štěňata zaujata pouze svými potřebami jídla a spánku. Jejich smysly se ještě neprobudily. Porodní váha se podle vydatnosti mléka matky až ztrojnásobí. Štěně okolní svět ještě nevnímá, důležitý je pro ně pouze tělesný kontakt s matkou a sourozenci. Fena se od štěňat odlučuje jen velmi nerada a leckdy k venčení musí být odváděna s menším násilím.

10. 2. 2. Přejchodová fáze

Třetí týden života štěněte bývá označován jako přechodová fáze. Pomalu končí stadium pouhého spánku a sání mléka. Začíná soustavné poznávání okolního světa. Vyvíjejí se smysly, psům se otevírají oči a začínají vnímat zvuky. Koncem třetího týdne se úplně vyvíjí zrak, sluch a čich. Štěňata svou „rodnou“ bedýnku ještě neopouštějí, protože stále potřebují dostatek tepla a pocit novorozence. Vezmete-li štěně do ruky, reaguje teplé klubíčko ňafáním a olizováním. Kontakt s člověkem je v přechodové fázi důležitý, hlazení a drbání pociťuje každé štěně pozitivně, čímž vzniká jeho kladná vazba k lidem.

10. 2. 3. Fáze formování

Tato fáze nastává ve čtvrtém až sedmém týdnu a je to nejdůležitější období vývoje štěněte. Psí charakter je formován pozitivními i negativními zážitky, které jsou rozhodující pro jeho další život. Smyslové orgány jsou už plně vyvinuté. Ve fázi formování se štěňata již pokoušejí své tábořiště opustit. Na nohou ještě příliš pevně stát neumějí, ale pokusy o chůzi rychle pokračují. Batolení je už minulostí. Štěňata na sebe začínají upozorňovat zvukovými

projevy, jako je například kňučení a štěkání, čímž se prosazují mezi svými sourozenci. Strkanice a rvačky mezi sebou se stávají nejoblíbenější hrou. Bratrské souboje vypadají zdánlivě nebezpečně, ale nemějte strach, nic se nestane. Všechno je jenom hra a víceméně test. Štěňata sama vědí, jak daleko mohou zajít.

Mláďata se začínají zařazovat do společnosti. Některý ze sourozenců je dominantnější, jiný pokornější. Vše se sice odehrává v rovině her, ale vítěz souboje s botou nebo utěrkou bývá pasován na vůdce, protože je obvykle nejvyspělejší a nejšikovnější.

Pro pozdější soužití s člověkem jsou rozhodující zkušenosti, které prožije štěně právě ve fázi formování. Mohou to být kontakty, samotným chovatelem, ale i s jeho přáteli, návštěvami a ostatními lidmi. Štěňatům se proto v této fázi vývoje nesmí za žádnou cenu přihodit něco nemilého. Je nutno dávat velký pozor, aby štěně nebylo nedopatřením přislápnuto, což se při menší koncentraci může lehce přihodit – pes by se do smrti bál každé lidské nohy.

Chyby, kterých se chovatel v této fázi dopustí, lze už málokdy odstranit. Chovatel má proto velkou odpovědnost za další psí život.

10. 2. 4. Fáze vytváření sociálního instinktu

Tato fáze zahrnuje dobu od osmého do dvanáctého týdne. Je důležitá pro další vývoj mladých psů, a hlavně z hlediska jejich zařazení do „lidského“ světa.

Na začátku této fáze přichází obvykle pes do nového prostředí a ke svému novému pánovi. Zde se musí sít se svou novou „smečkou“. Těžiště tohoto vývojového stadia leží v učení hrou. Psům bývají vštěpovány první zákazy a štěně naopak začíná ve své nové společnosti prosazovat svou autoritu. I v této fázi vývoje by pes ještě samozřejmě neměl být vystaven nepříjemným zážitkům a zkušenostem.

10. 2. 5. Nebezpečí při hrách

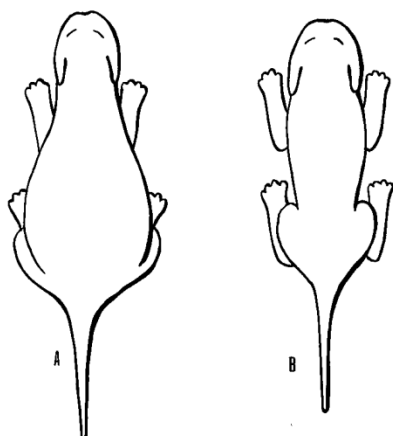
Na štěně čeká mnoho nebezpečí, kterým by zkušený chovatel měl umět předejít. Na své hry potřebují štěňata dostatek bezpečného prostoru. Nejvíc ohrožena jsou štěňata při prvních výletech z bedýnky. Zatáhnou za ubrus – a všechno co leží na stole, jim přistane na hlavě. Rozkoušou třásně koberce – a mohou mít velké trávicí problémy. Ráda se věšejí na záclony, pronásledují vše, co se hýbe nebo koulí po podlaze. Není nic, s čím by si štěně nechtělo hrát a nic co by uteklo zvědavé tlamičce. (Bartenschlagerová 1995)

10. 3. ZJIŠŤOVÁNÍ SLABÝCH ŠTĚŇAT

Zdravé štěně je na dotek suché, teplé a má pružnou kůži, když je zvedneme, jemně vrní. Slabá štěňata jsou na dotek vlhká a ochablá, jejich kůže je nepružná, nadzvedneme-li ji prsty, záhyb kůže se nevyrovná. V zdravém vrhu se ozývá spokojené, jemné vrnění, přerušované občasným zakvičením při kojení nebo pláčem jsou-li štěňata hladová.

Slabá štěňata nepokojně ležou, slabě a žalostně kvílejí, nebo odevzdaně leží v koutě bedny. Mimořádnou pozornost věnujte štěňatům, která se dost nenapila. Štěně, které několikrát vynechá kojení, nakonec tak zeslábne, že už nemá sílu samo pít. Takové štěně je třeba odebrat a odchovat uměle. Při pochybnostech se poraďte se svým veterinárním lékařem. (Taylor 1998)

Obr. 9 Rozdíl mezi napitým a hladovým štěnětem (Taylor 1998)

A – štěně napité, B – štěně hladové

10. 4. KRMENÍ A ODSTAV ŠTĚŇAT

O výživě štěňat bylo již pojednáno výše v kapitole výživa, zde si ale dovolím ještě tuto kapitolu doplnit trochu podrobněji.

Za normálních okolností jsou štěňata u své matky úplně spokojená až do svého třetího až pátého týdne. Tvorba mléka u feny stoupá do třetího týdne, potom klesá. V té době je možné začít s nahrazováním mateřského mléka a učít štěňata lízat z misky. Uspoříme si tak starosti s podvýživou, a protože budou štěňata konzumovat méně mateřského mléka, začne se u feny snižovat jeho přirozená produkce. (Taylor 1998)

Neklid štěňat po nakojení a jejich vyzývavé pohyby jsou pro pozorného chovatele signálem pro zahájení příkrmování štěňat. Přechod na jiný druh diety nemá být náhlý, aby se předešlo trávicím poruchám. Doporučuje se proto začít příkrmování dietou s mléčným základem. Vhodná je například řídká krupičná kaše mírně oslazená, do které se přidá kousek másla ev. žloutek. Kaše musí být pokaždé připravena čerstvá a musí se podávat štěňatům vlažná. Kaši je vhodné nalít do mělké misky, dostatečně velké, aby se k ní dostala všechna štěňata, a poměrně široké, aby se snadno nepřevrhla. Na začátku příkrmování je vhodné štěňata k misce stavět a zlehka jim ponořit nos do kaše. Hladová štěňata brzo princip přijímání kaše jazykem pochopí. Množství kaše má být takové, aby ji štěňata najednou, tj. asi během 6 minut, zkonsumovala. Misku s ev. zbytkem kaše je třeba štěňatům odebrat.

Na začátku příkrmování, kdy fena ještě kojí, stačí kaši podávat třikrát denně. Již druhý den příkrmování je vhodné do kaše nakrájet na malé kousky tužší tavený sýr, který štěňata v kaši ráda vyhledávají. Již třetí den příkrmování je možné do kaše přidat na kousky nakrájené nebo raději hrubě namleté vařené hovězí maso. Od čtvrtého dne je vhodné kaši vypouštět, protože štěňata se kaší zbytečně znečišťují a nahrazovat ji jiným příkrmem k masu: vařenou rýží nebo těstovinami, nakrájeným rohlíkem apod. K příkrmům se řadí i vařená zelenina, zdroje minerální výživy a vitamínů. V prvních týdnech života je nutné štěňatům poskytovat především dostatečné množství živočišných bílkovin. Dieta předkládaná štěňatům se má svým obsahem a energetickým složením maximálně blížit složení mateřského mléka.

Každá směs pro krmení štěňat by se měla chystat vždy čerstvá. Konzistence potravy má být taková, aby ji štěňata mohla po kouskách uchopovat a polykat. S růstem štěňat se mohou zvětšovat i rozměry krájených kusů masa a množství podávané směsi. Nikdy se nesmí štěňatům nechávat nesežrané krmivo v misce tak, aby si mohlo vzít, kdykoliv se mu zachce. Druhým nešvarem je podávání nadměrného množství potravy v jedné dávce. Štěňata si v tomto případě začnou vybírat lepší kousky a ponechávají příkrm a přísady, které jsou nezbytnou součástí krmné dávky.

Štěňata musí mít během celých 24 hodin k dispozici čistou odraženou vodu. Konzumní mléko je špatným nápojem i potravou, neboť v ústech tvoří bílkovinný povlak a z hlediska výživy má nízký obsah živin. Kromě toho mizí u štěňat ve věku 4 – 7 týdnů enzymy trávicí laktózu, čímž se snižuje i schopnost štěňat trávit mléčné cukry. Mléko má u starších štěňat a zejména u dospělých psů projímavý účinek. Mimoto mléko v misce v krátké době kysne a stává se příčinou průjmu štěňat. V této souvislosti je nutné upozornit i na to, že štěňata do stáří 2 měsíců těžko snášejí zvýšené množství tuku v dietě a jsou citlivá na nasmrádlé součásti diety. Je to podmíněno vývojem trávicích enzymů u štěňat, které jsou plně rozvinuty až ve třech měsících. (Procházka 1994)

10. 5. DALŠÍ PÉČE O ŠTĚŇATA

Až do odstavu čistí fena štěňata tak dokonale, že chovatel ani neví o tom, že se štěňata vyprazdňují. V době, kdy štěňata začínají přijímat zejména maso a více pijí, přestává většina fen již výkaly z okolí porodního místa odstraňovat. V této době musí chovatel začít pravidelně čistit výběh štěňat. Čistotu štěňat je možno udržovat v bytě dvojím způsobem: vymezený prostor lze vykládat denně novinami, do kterých se zejména vsakuje moč, a noviny několikrát denně (podle počtu a velikosti štěňat) vyměňovat. Štěňata je rovněž možné již od věku 3 až 4 týdnů učit chodit se venčit na předem vymezené místo. Provádí se to tak, že se zpočátku moč na zemi utře hadrem a ten se dá bez vyprání na předem určené místo. Štěňata se převážně vyprazdňují, když po spánku vylezou z lože a když se nažerou. Úlohou chovatele pak je, aby štěňata, která „hledají místo“, postavil na připravený hadr. Tento způsob vychází ze zkušenosti, že štěňata močí a kálejí především na místa, kde cítí pach moči. Navykání štěňat je trochu pracnější metoda, avšak vyplácí se. Chovatel pak může jen vyměňovat hadr z určeného místa, zatímco zbylý prostor pro štěňata je čistý. K tomuto způsobu návyku štěňat lze stejně dobře místo hadru použít noviny. Štěňata s tímto návykem jsou zvláště vítána novými majiteli (Procházka 1994)

10. 6. TETOVÁNÍ ŠTĚŇAT

U některých plemen psů se provádí tetování štěňat. Jejich chovatelé si musí podle chovatelského řádu vyžádat přidělení tetovacích čísel (zpravidla u plemenné knihy) a v termínu, který určuje chovatelský řád, požádat příslušného odborníka o tetování štěňat. Tento úkon mohou provádět buď veterinární lékaři nebo speciálně k tomu školení tetovači. Tetování se provádí do ušních boltců nebo do předkolení řasy. O tetování se provádí úřední zápis, podepsaný tetovačem i chovatelem, který se pak přikládá k přihlášce štěňat do plemenné knihy. Číslo tetovací je pak jistým způsobem totožné s číslem zápisu do plemenné knihy, uváděným na průkazech původu štěňat. Tetování do slabiny je rizikové spíše u malých plemen, neboť při méně kvalitním provedení může být tetovacími kleštěmi a následném vtírání tetovací barvy zasažen základ parenchymu mléčné žlázy s jejím možným poškozením. V poslední době zaváděné označování štěňat podkožním vpravováním tzv. čipů se jeví pro zvířata méně drastickým: žel, prozatím poměrná technická složitost identifikace a finanční nákladovost tohoto označování štěňat nijak nepřispívá k jeho rozšiřování. Označování štěňat je v každém případě velice žádoucí opatření chovatelských klubů. Brání se tak záměně štěňat ze strany nepoctivých chovatelů a vzhledem k trvalosti označení se napomáhá i při identifikaci zvířat na bonitacích, při zkouškách z výkonu a nakonec i při ztrátě psa nebo jeho zaběhnutí. (Procházka 1994)

Směrnice pro označování štěňat narozených v ČR

S platností ode dne 1. 1. 1996 musí být všechna štěňata narozená v ČR označena nejméně jedním z níže uvedených způsobů:
mikročipem

tetováním v jednom z následujících míst: v uchu, ve slabině, na vnitřní straně stehna.

V rámci jednoho klubu musí být zvířata příslušného plemen označena schváleným způsobem. Vybraný způsob označování podléhá dohodě s příslušným pracovištěm plemenné knihy. Celý vrh musí být označen jednotným způsobem.

Tetovací číslo je shodné s číslem zápisu do plemenné knihy ČMKU, pokud není stanoveno jinak.

Tetování je povoleno provádět nejdříve ve stáří 6 týdnů, a to celý vrh najednou. Tetováním nebo čipováním je jednoznačně ověřen počet a pohlaví zapisovaných štěňat. Označení potvrdí provádějící oprávněná osoba na příslušném formuláři.

V případě nezbytného přetetování je nutné uvést do PP změnu. Podmínky pro přetetování stanoví chovatelský klub ve spolupráci s příslušnou plemennou knihou.

Směrnice schválena P ČMKU dne 4. 8. 2005 s okamžitou platností.

Doplnění bodu č. 2 schváleno P ČMKU dne 19. 1. 2006 (Klubový zpravodaj, březen 2006)

10. 6. 1. TETOVAT NEBO ČIPOVAT?

Státní veterinární správa ČR, tisková zpráva 17. 6. 2008: Tetování už „nefrčí“

I mnohé lidi by šlo podle tetování docela dobře identifikovat. Nicméně zatímco leckteří lidé na tento způsob identifikace, či asi spíš „okrášlení“, nedají dopustit, u zvířat se od něj pomalu, ale jistě upouští. Používat tetování z důvodů nezaměnitelné identifikace například psů nebo plemenných zvířat, tu do ucha nebo do slabin, bylo obvyklé do doby, než se ukázalo jako mnohem šikovnější označení elektronickým čipem.

Jeho aplikace je mnohem méně bolestivá, nemluvě o tom, že je snadno čitelný. Čip může obsahovat i více sdělení, než jenom číselný kód, který je u tetování mnohdy špatně čitelný a musí se v dokladech dohledat, co vlastně znamená. Podle čipu se dá identifikovat i majitel, jeho bydliště aj. Proto je také podle evropské legislativy považováno tetování psů za rovnocenné označení čipem už jenom ještě 4 roky.

To znamená, že bude-li chtít někdo cestovat po EU se psem, ale i kočkou nebo fretkou s pasem, bude muset mít zvíře po červenci 2012 označené elektronickým čipem. Ten pak musí splňovat ISO normu 11784, popřípadě ISO normu 11785. Dalo by se říci, že tato skutečnost je dostatečně známa, ale jelikož se pomalu blíží konec tetování, považujeme za vhodné na toto upozornit, zejména majitele mladých psů, aby svá zvířata ušetřili i možných zdravotních problémů s tetováním, a nechali je raději „očipovat“.

Určitě je ale dobré vědět i to, že některé země již nyní požadují při vstupu na své území, aby byli psi (kočky a fretky) označeni elektronickým čipem. V Evropě je to Velká Británie, Irsko, Malta island. V Chorvatsku údajně tento krok zvažují. Z dalších zemí kam se smí jenom s čipem, lze zmínit např. JAR, Austrálii, Nový Zéland nebo Japonsko.

Josef Duben, tiskový mluvčí SVS ČR (ze stránek ČMKU: www.cmku.cz)

10. 7. PŘEDÁVÁNÍ ŠTĚŇAT NOVÉMU MAJITELI

V době předávání novým majitelům musí být štěňata navyklá na samostatné krmení a chovatel by měl nové majitele informovat o složení diety, kterou štěňata dosud dostávala. Je to v souladu s požadavkem, aby veškeré změny ve výživě štěňat probíhaly pozvolna. (Procházka 1994).

Chovatel by vám měl předat všechny dostupné informace a ukázat např. kartáč, hřeben, předvést česání, trhání chloupků z uší, vymačkávání análních žláz a stříhání drápků.

VŽDY POŽADUJTE:

Písemné pokyny pro nového majitele, kde by mělo být uvedeno vše potřebné, např. jak krmit, česat, koupat, kdy očkovat atd.

Dohodu o předání štěněte (kupní smlouvu), zde by mělo být uvedeno jméno štěněte, jeho tetovací číslo, jména obou rodičů, kdy a čím bylo štěně odčerveno, jestli má nějakou vadu, popř. poskytnutá sleva na určitou vadu, kolik jste za štěně zaplatili a jak vám bude předán průkaz původu (někdy jsou průkazy při odběru již vystaveny).

Zkontrolujte si tetovací číslo v uchu, zda souhlasí se smlouvou, popř. s průkazem původu.

Dobry chovatel dáva novým majitelům při odběru i trochu krmení, na které bylo štěně zvyklé, a také po odběru je ochoten kdykoli podat potřebné informace. (Kuběnová 2003)

V kupní smlouvě písemně stvrzený celkový stav štěněte může být v budoucnu v případě reklamace dobrým podkladem pro obě strany. Zde je na místě uvést, že chovatel zodpovídá u prodáváných štěňat jen za vady zjevné: týká se to vad ve zbarvení srsti (např. různých skvrn), kýl zejména pupečních, nesprávného postavení řezáků a jiných zjevných vad. Na druhé straně chovatel nezodpovídá za tzv. vady skryté, které se projeví až po určité době u nového majitele: V tomto případě jde např. o nedostatky ve vzrůstu (přílišná nebo nedostatečná výška a vůbec velikost, dlouhý formát), nebo v povaze (štěně je bázlivé, nevhodné k výcviku, málo čistotné, tzv. neposlušné až neovladatelné aj.). Do této skupiny patří rovněž nejčastější příčiny reklamací, a to chybění některých trvalých zubů a jednoho nebo dvou varlat. Za všechny tyto vady nemůže chovatel zodpovídat proto, že jsou geneticky podmíněné a tedy ze strany chovatele neovlivnitelné. O symbolické odpovědnosti by se snad dalo do jisté míry uvažovat, a to z hlediska výběru chovného páru: neznám však chovatele, který by si vybíral krycího psa se záměrem, aby se mu u štěňat objevily dědičné vady! Pokud jde o povahové nedostatky, je nutné se odvolat na známé pravidlo, že štěně si kupuješ, psa z něho však děláš sám. Nelze popřít, že existuje možnost vrozené bázlivosti, avšak naprostá většina nedostatků v chování štěňat a později psů je způsobena nevhodnou výchovou a nevhodným prostředím, do kterého štěně přijde. (Procházka 1994)

10. 8. PŘÍPRAVA NA NOVÉHO ČLENA RODINY - ŠTĚNĚ

Než si psa koupíte, zamyslete se ještě jednou a uvědomte si, jaké povinnosti vás následujících dvanáct až šestnáct let čekají. Přítomnost psa v bytě nechá stopy na kobercích, nábytku a prostě všude. Zvíře pochopitelně nebude utrácet pouze váš čas, ale také peníze. Kromě nákladů na potravu a veterinární péči nezapomeňte na každoročně placenou psí daň. Doporučujeme vám za psa uzavřít i pojistku, abyste případně neunesli náklady, kdyby váš pes zavinil nějakou nehodu nebo zranil člověka. (Bartenschlagerová 1995)

Když se rozhodneme, že si štěně koupíme, je třeba, abychom se na nového člena náležitě připravili. Při rozhodování je důležité si odpovědět jednu základní otázku: Jsem ochoten se psovi věnovat denně a pravidelně a respektovat jeho minimální fyziologické potřeby? Na ni si musí odpovědět především lidé dospělí, a to i tehdy, jestliže štěně kupují dětem, které předem slibují plnit všechny povinnosti spojené se štěnětem do zapomnění, protože děti si mezitím našly nějakou jinou zálibu a povinnosti vůči psovi zůstávají na dospělých, především rodičích.

Příprava k jeho odběru by však měla začít již dříve prostudováním alespoň základní literatury o výživě, zacházení popř. výcviku psa, jsou-li k dispozici, tedy i o nezbytných údajích o plemeni, pro které jsme se rozhodli. Již v době rozhodování, je dobré být ve styku s chovatelem a předem si dohodnout termín odběru štěněte, jeho cenu i ostatní podmínky. (Procházka 1994)

Než si psa donesete domů, měli byste si opatřit obojek a vodítko. V dobrém obchodě vám poradí jaké je pro vašeho psa vhodné. Pořídte si kartáč, nezapomeňte na misky na potravu a na vodu. Jejich velikost zvolte úměrně plemeni.

Pes potřebuje pochopitelně své místo na spaní, nejlépe v koši s vyměnitelnou vložkou. Koš by měl být tak velký, aby se do něj pes vešel i v dospělosti. (Bartenschlagerová 1995)

10. 8. 1. První hodiny v novém domově

Váš nový člen rodiny je zpravidla starý osm až dvanáct týdnů – tato fáze života je pro další vývoj mladého psa velmi důležitá. V této době prochází pes takzvanou socializační fází, ve které poznává své okolí a učí se žít s lidmi. Aby tato fáze proběhla co nejúčinněji, měl by pes v této době mít co nejtěsnější kontakt s člověkem. Nemůže-li někdo být se psem trvale doma, doporučujeme v prvních dvou týdnech, když k vám pes přijde, vzít si dovolenou. Ulehčí to jeho výchovu k čistotnosti i jeho další zdravý vývoj. Chyby, kterých se v těchto dnech dopustíte, se budou jen velmi obtížně napravovat. (Bartenschlagerová 1995)

Těsně před odběrem je vhodné požádat chovatele, aby do lože štěňat vložil část koberečku nebo hadru, který mu nový majitel dodal. Pro štěně u nového majitele je nejkritičtějších prvních 24 hodiny. Dosud bylo s matkou a celým vrhem sourozenců, nyní se ocitlo ve zcela cizím prostředí, obklopeno cizími lidmi, hlasy, pachy a v tom všem zcela opuštěno. Toto období je dobré překlenout tím, že současně se štěnětem si nový majitel odebere kousek hadru nebo koberečku ze společného lože štěňat, ve kterém spala. Štěněti tak bereme sebou i část jeho bývalého domova, protože pachové vjemy jsou pro psa nejdůležitější. Kobereček nebo hadr dáme štěněti do jeho nového lože, kde si po napití a nakrmení obyčejně lehne a usíná. Štěně potřebuje v prvních hodinách naši společnost a hodně klidu, aby se mohlo dobře prospat. Již od začátku bráníme např. dětem, aby štěně bylo jejich hračkou. Zde musí nastupovat výchova dítěte k lásce a toleranci vůči novému členu rodiny - psovi.

Jestliže jsme štěněti vzali od chovatele část jeho domácího pachu, nebývá jeho první noc velkým problémem. Pokud jsme tak neučinili, osvědčuje se dát první noc košík nebo krabici se štěnětem k posteli budoucího pána a hlazením štěně po zhasnutí ukonejšit až usne. V průběhu noci se štěně několikrát probouzí, a když zjistí, že je samo, začne se hlasitě ozývat. V této chvíli mu stačí dát do koše nebo krabice ruku a pohladit ho. Štěně se zpravidla uklidní a znovu usne. V žádném případě se nesmí rozsvěcovat světlo a na štěně mluvit nebo s ním jinak manipulovat, aby se neprobralo. Naprostým nesmyslem je během první noci štěně zavítit do místnosti (např. do koupelny, kde je přece dobře omyvatelná podlaha) a do tmy, aby si zde zvyklo. Z tohoto prostředí se štěně bude zcela jistě vytrvale dobývat ven a hlasitě naříkat. Za těchto podmínek nespí ani štěně, ani jeho majitel. Po 24 hodinách si štěně zpravidla zvykne na nové prostředí a další noci jsou již klidné, i když nový majitel musí počítat s tím, že štěně je „ranní ptáče“, a záhy se venčí a hlásí, že má hlad. K ránu bývá již vyspalé (zatímco nový majitel nikoli) a je třeba ho vzít na místo venčení. Po probuzení se totiž štěně zcela fyziologicky vyprazdňuje. Již od prvního dne začínají pro nového majitele nové, někdy ne právě ty nejpříjemnější povinnosti.

10. 8. 2. Čistota a venčení

Od samého začátku je nutné štěně navykát se vyprazdňovat na určitých místech. Štěně je u nového majitele schopno dodržovat to, co se naučilo ještě u chovatele: chodí se venčit tam, kde cítí pach moči. S výhodou lze tuto skutečnost využít tak, že první loužička se utře hadrem nebo novinami, které se položí na požadované místo venčení. Původní místo loužičky však je nutné pachově překrýt buď hadrem, namočeným v octové vodě nebo postříkáním libovolným deodorantem. Čím je štěně větší, tím je učenlivější. Rychle si zvyká i na pravidelné místo močení a kálení. Ve věku 4 až 6 měsíců již štěně začíná mít schopnost močení a kálení zčásti zadržet a venčit se až venku. Musí se tak ovšem dívat v pravidelných intervalech, protože zejména u mladých jedinců je schopnost zadržování ještě omezená. Docílit u psa hygienických návyků není velký problém, protože k jeho přirozeným reflexům patří i snaha udržovat své teritorium v čistotě. (Procházka 1994)

10. 8. 3. Na co bychom neměli zapomenout

Asi tak po týdnu, když si u vás štěně zvykne, zajděte s ním k veterináři, kde si pejska nechte prohlédnout a domluvte se na případném očkování. Štěňátko denně česejte, aby si zvyklo, a již od tří měsíců učte pejska pěkně stát, nechat si prohlédnout zuby a začněte jej pomalu zvykat na vodítko. První dva dny mu nechte na krku jen obojek, pak každý den připněte na chvilku vodítko. První den jen na pět minut, pak na deset minut, a třetí den můžete zkusit jít na krátkou procházku, nejlépe někam, kde nejezdí auta.

Boloňský psík je velmi chytrý, rád se učí, a jakmile se mu něco podaří, chce slyšet chválu a to velmi výraznou, případně požaduje odměnu – např. dětský piškot nebo kousek masa. Štěně rychle pochopí, co se od něj požaduje. Naučí se prosit, nosit hračky, ty mu kupte ve speciálních prodejnách pro zvířata. Vhodné jsou menší pískací hračky z co nejměkčí gumy, aby co nejdéle vydržely.

Od čtyř měsíců začínají štěňatům vypadávat mléčné zuby a prořezávají se trvalé. V té době mají oteklé dásně a potřebují něco ke kousání, proto je dobré koupit umělé kosti, nebo použít starou, již nepotřebnou koženou dětskou botičku, tu mají štěňata nejraději. Tímto způsobem lze ušetřit nábytek nebo boty. Nikdy nenechávejte štěně tahat koberce nebo nějaké hadry, protože by u pejska mohlo dojít k předkusu nebo podkusu.

Nikdy štěně nebijte. Stačí ho plácnout složenými novinami a důrazně říct „Fuj“, štěňátko brzy pochopí, že si určité věci nesmí dovolit. Potom stačí, když štěně vidí, že bereme do ruky noviny nebo plácačku na mouchy, a hned ví, že něco není v pořádku. Musíte ho vychovávat, ale zároveň musí vědět, že ho milujete. (Kuběnová 2003)

10. 9. POVINNOSTI CHOVATELE VŮČI KLUBU

Podle většiny chovatelských řádů je povinností chovatele oznámit narození štěňat majiteli krycího psa a příslušnému poradci chovu. Ten v předem stanoveném termínu přijíždí na tzv. kontrolu vrhu štěňat, která spočívá v jejich prohlídce, posouzení vyrovnanosti vrhu, mléčnosti a zdravotního stavu feny, ustájení a celkové úrovně péče o vrh ze strany chovatele. Poradce o kontrole provede na místě záznam, který později uvádí na přihlášce vrhu k zápisu do plemenné knihy. Součástí činnosti poradce je i upozornění chovatele na případné nedostatky, které při kontrole shledal. Hrubé přečiny proti zásadám chovatelského řádu mohou být důvodem k negativnímu nálezu kontroly a následnému nezapsání celého vrhu štěňat do plemenné knihy. Kontrola vrhu je prováděna podle rozhodnutí chovatelského klubu buď bezplatně, nebo za určitý poplatek, který jde do pokladny klubu. Poradci chovu v každém případě náleží ze strany chovatele úhrada cestovního, a to podle skutečně použitého dopravního prostředku. Ze strany chovatele by mělo být samozřejmostí se na konci kontroly ptát poradce chovu na své finanční náležitosti. I když činnost poradců chovu je dobrovolná, při které svůj volný čas věnují pro dobro klubu, nelze předpokládat, že by na ni měli finančně doplácet. Není trapnější situace, než když si poradce chovu musí chovateli říkat o peníze, které mu samozřejmě náleží. (Procházka 1994)

11. VÝCHOVA

Většina divoce žijících psovitých šelem žije ve smečce. V ní vznikají různé formy podřízenosti, která je dána schopnostmi jednotlivých členů smečky. K lepšímu pochopení tohoto principu je možno doporučit odbornou literaturu, týkající se etologie psa. Pro nové majitele štěněte je důležité potřebu psa žít ve smečce nejen znát, nýbrž i záměrně využívat. Již během prvních dnů štěně velice rychle vyzoruje dominantní (rodiče) a podřízené (děti) členy rodiny. Dominantní členy rodiny-smečky od začátku respektuje, děti nikoli. Postupem doby se štěně s dětmi sblíží a v době dospělosti, kterou dosahuje dříve než děti, je pes chápe jako mláďata ve smečce (hraje si s nimi, nechá si od nich do jisté míry i ubližovat, aniž by

trestal, chrání je před nebezpečím, hlídá je apod.), avšak nerespektuje je. I z dominantních členů rodiny se během velice krátké doby pes naučí někoho poslouchat více a jiného méně. Říká se, že pes je nejlepším identifikátorem toho, kdo je skutečná hlava rodiny. Ta ať je to kdokoliv, by měla psa i cvičit. Kupovat štěně k výcviku dětem, které ještě nechápou problémy vlastní výchovy, je nelogické a proto výcvik psa nedospělými dětmi přináší jen malé výsledky. Běžné postavení psa v průměrné rodině je někde uprostřed. Děti jsou na hraní popř. venčení, maminka obvykle na krmení a tatínek na poslouchání. Oddaná láska a respekt psa vůči otci si ho i přes počáteční odpor většinou získá natolik, že je to nakonec on, kdo chodí se psem ven, a přináší to nakonec prospěch oběma. Špatně je to však v rodině, kde její členové principy smečky neznají, štěněti a později psovi vše dovolí. Naprostá neposlušnost psa je tím nejmenším zlem, které z toho plyne. Varovné vrčení, ev. pokousání jeho pána nebo některého z členů rodiny pak tím nejsmutnějším. Přitom stačilo si jen něco málo přečíst o chování psa a jeho výchově a podle toho postupovat!

Dobře vedené štěně a později i dospělý pes je na druhé straně ideálním členem rodiny, jehož prostřednictvím lze vychovávat děti, vyvolávat u nich vztah k živé přírodě, k povinnostem, rozvíjet v nich citovou stránku povahy, omezovat sobectví a řadu dalších stinných stránek, které podněcuje konzumní způsob života prosperující, industriální společnosti. (Procházka 1994)

11. 1. VYCHOVANÝ PES

Přestože společenská plemena psů jsou plemena vesměs malá a určitá neposlušnost či nevychovanost se u nich zdá být zpočátku roztomilá, malý nevychovaný pes se časem stane pro svého majitele úplně stejným problémem jako nevychovaný pes velkého plemene. Hysterický, uštěkaný malý skřet, kterého budeme muset před ukončením venčení hodinu nahánět po celém parku, a který se bude každé návštěvě věšet na nohavice, ani sebevědomý, na jakékoli povely či prosby nereagující tvrdohlavec, není jistě snem nikoho z nás. Správnou výchovou se však dá snadno předejít všem těmto pozdějším problémům. Dobře vychovaný pes je chloubou svého majitele a jejich soužití je pro oba rozhodně příjemnější a radostnější, než když se každý z nich snaží nabýt nad tím druhým vrchu. Výchova každého psa musí být důsledná, ale ne násilná a musí probíhat již od prvního dne, kdy si štěňátko přineseme domů.

Výcvik malých plemen psů není nutný, ale je pochopitelně možný. Se psem nikdy necvičíme příliš dlouho (déle než dvacet minut) v kuse. Delší dobu pes stejně neudrží pozornost, a přílišným přepínáním jeho sil bychom mu mohli výcvik znechutit. Většina malých plemen má dobré předpoklady pro agility, což je sportovní disciplína pro psy podobná koňskému parkuru. (Sojkovi 2000)

11. 2. ZÁSADY VÝCHOVY, VÝCVIKU A VEDENÍ

Cílem při výchově, výcviku a vedení musí být, aby váš pes po vás toužil, když z nějakých důvodů nemůže být s vámi. Nesmí ve vás vidět jenom vůdce smečky, ale i nástupce své matky, čelní zvíře i svého druhu. Nesmí vás jakožto vůdce smíšené smečky vítat jenom gesty pokory posledního, nejslabšího člena smečky, ale s veselými očima, s rozzářeným obličejem, s úsměvem a veselým vrtěním ocasu.

Vždy a za všech okolností zůstáváte sice vůdcem smíšené smečky (člověk – pes), ale při každé příležitosti se svým psem zacházíte a hovoříte, jak to činí dobří přátelé, kteří si rozumějí a mají pochopení jeden pro druhého, kteří se rádi vyhledávají a kteří si nečiní zbytečnou bolest.

Je velmi důležité, abyste alespoň zpočátku byli se štěnětem co nejčastěji a nejdéle a aby štěně poznalo, že jste vůdcem všeho toho, co štěně považuje za prospěšné a příjemné, jako chování na klíně, hlazení, potrava, hraní, pamlsek apod. Jemnocitně navykejte štěně žádoucím návykům a odvykejte je nectností. V důsledku toho bude štěně vidět ve vás

druha, čelní zvíře a později i vůdce smečky a bude vás vždy poslouchat. Teprve když tomu tak bude, budou moci se i ostatní členové rodiny – až do té doby jen členové smíšené smečky – účastnit na výchově, výcviku a vedení štěně. (Báča 1971)

11. 3. TRESTÁNÍ

Psa a především psa malého plemene nikdy netrestáme fyzickým násilím. Naším cílem přece není, aby se nás pes bál, nebo abychom mu dokonce ublížili. Pokud už tedy psa musíme trestat, činíme tak plácnutím složenými novinami nebo uchopením za kůži za krkem a rázným zatřepáním (tak trestá štěňata jejich matka). Citlivějším psům někdy stačí jen pokárání zvýšeným hlasem. (Sojkovi 2000)

Je nepřipustné přivolávat a přivábit psa k sobě, a když přijde, vyčinit mu nebo jej dokonce trestat. Pes přestane věřit, přestane být přítulný a popř. se začne bát. Působíme-li psu při výchově, výcviku nebo vedení velkou bolest, nejenže nedocílíme větší spolehlivosti ve výkonu, ale ani nezkrátíme dobu potřebnou na výcvik. Může se stát, že výcviková podmíněně reflexní spojení, která jsme před tím již vypracovali, zmizí a že dochází k narušení nervové soustavy psa. Ale když se psovi způsobuje sice jen menší nebo vůbec malá bolest, ale za to opakovaně, takže se stává trvalou, může dojít k narušení nervové soustavy psa také. Typickým příkladem v tomto ohledu je ostnatý obojek. U společenských psů ostnatý obojek zásadně nepoužíváme.

Pes musí už jako štěně nabývat zkušenost, že ruce členů smečky, jsou zdrojem jenom příjemností, popřípadě pomoci. Musí dojít k poznání, že ruce vaše a členů rodiny, jsou tu, aby hladily, dávaly mu potravu a ošetřovali jej. Rukama se štěně, psík nebo pes nikdy nebije.

Nejvýhodnější způsob trestání je ten, když psovi vzniká bolest jakoby vlastní vinou. Vedeme-li psa na vodítku a ten jeví snahu „táhnout“, učiníme náhle obrat vlevo a přitom mu šetrně šlápneme na prsty. Na tvrdé půdě nebo podlaze to ovšem neděláme, aby nedošlo k poranění prstů.

Štěně, psík ani pes nepracuje vždy stejně, protože se projevuje vliv počasí, denního rytmu a rytmu ročního. Výkyvy vidíme i v době páření, březosti apod. Tehdy místo vynucování přesnějšího výkonu cvik neopakujeme a raději necvičíme. Necvičíme samozřejmě ani se psem nemocným. (Báča 1971)

11. 4. POVELY, ZÁKAZY, NÁTĽAK

Povely pro různé cviky a chování jsou různé a mají se od sebe lišit, aby nedocházelo k vadným výkonům. Pes ovšem dokáže od sebe odlišit i povely, jako jsou „sedni“ a „lehni“. Povel nikdy neměníme, například povel „sem“, žádné „Sem pojď!“, ani „Pojď sem ke mně!“ atd. Měníme-li povely, pak psa jen pleteme.

Do povelu vkládáme podle okolností uklidnění, hlasitějším povelům vyjadřujeme napomenutí, výtku, hlasitým a energickým povelům psa do určité míry zastrašujeme a nutíme k výkonu. Při začátku nácviiku určitého cviku dáváme povely normálním hlasem, postupně však snižujeme hlas v tišší – pes slyší přece nepoměrně lépe než člověk, a nakonec dáváme povely hlasem docela tichým. Tím docílujeme tzv. jemný apel. Dáváme-li stále hlasité povely, osvojí si pes tzv. tvrdý apel. Na psa nikdy nekřičíme.

Povel dáváme zásadně jen jednou. Jestliže pes neposlechne, ale svým chováním ukazuje nerozhodnost, opakujeme povel povzbudivě a zvýšeným hlasem, popř. s pochvalou. Tak např. přivoláváme psa, který před námi pobíhá. Pes se zarazí, podívá se po vás a stojí. Tehdy zazní naše povzbudivé: „Sem – hodný – sem – hodný!“

Povely vyjadřujeme slovem, hvizdem nebo posuňkem. Zákazy jsou jen slovní a odstupňované. Kde se zákaz rovná pokárání, používáme slov: „Ale, ale, copak to děláš?“. K zamezení nežádoucího chování menšího významu používáme slov: „To se nesmí!“, která vyslovujeme s rozhodností a s důrazem na slovo „nesmí“. Zákazem v nejostřejší formě je

slovo „Fuj!“. Tento zákaz vyslovíme důrazně, krátce a ostře a podle okolností švihneme psa současně proutkem, je-li v našem dosahu. Když pes nebo štěně není v naší bezprostřední blízkosti, hodíme po něm písek, hrudky, kaménky, klíče apod. Stačí sluchový vjem způsobený hosenými věcmi, aby se pes lekl, ani nemusí být zasažen. Hodíme však jediné tehdy, když je pes od nás odvrácen, takže neví, že házíme my, a když není nebezpečí, že by mohlo být zasaženo jeho oko. Zákaz „Fuj!“ je trvale účinný teprve tehdy, když je pes celkově poslušný. Do té doby vyžaduje tento povel občasně posílení, tj. současně se zákazem „fuj“ psa švihneme nebo po něm hodíme. Slovo „fuj“ opakujeme popř. několikrát.

Na štěně, psíka i dospělého psa působíme tzv. nátlakem, aby se chovali tak, jak to v dané situaci potřebujeme. Rozlišujeme nátlak fyzický a duševní. Duševní nátlak je například, když psa chválíme, působíme na jeho instinkty apod., kdežto fyzický nátlak představuje především náš zásah, kterým vyvoláváme ve štěněti, psíku a psu pocity tělesné bolesti. Máme tu k dispozici celou stupnici nátlaků od slovní pochvaly nebo slovního pokárání až po pamlsk nebo po ránu prutem, tedy od krajní příjemnosti až po krajní bolest. Není však jedno, jak jednotlivé druhy nátlaku používáme.

Chválíme-li, nechválíme jen jedním slovem, nýbrž použijeme více slov, třeba opakovaním, např. „Hodný – hodný – hodný“. Chceme-li pochvalu zesílit, hladíme psa jemně po srsti a současně ho chválíme nebo mu dáme pamlsk. Pochvalu nesmíme vyslovovat monotonně, lhostejně nebo dokonce mrzutě, v naší pochvalě musí pes slyšet také naši spokojenost, radost a lásku právě tak, jako v pokárání slyší naši nespokojenost, ba i zlost. Podobně při povzbuzování vložíme do svých slov radost, jak se pes chová, a jak se má chovat. Přiměřená a ve vhodnou dobu vyslovená pochvala, pohlazení nebo pamlsk a vůbec každý náš projev radosti a spokojenosti vytváří u psa to nejdůležitější – ochotu a radost z práce, tudíž i poslušnost.

Když nás naopak chování štěněte nebo psa neuspokojuje, postupujeme takto: Ke štěněti do konce šestého měsíce stáří mluvíme zvýšeným až zlostným hlasem, díváme se mu upřeně do očí, uchopíme je za volnou kůži na krku za hlavičkou a mírně s ním zatřepeme, klepeme je složenými novinami, pohrozíme proutkem nebo je i mírně švihneme. Ke psíku, tj. psu staršímu než šest měsíců, mluvíme obdobně, pohrozíme mu proutkem a současně ho plísňíme, popřípadě jej švihneme vrbovým proutkem. U mladého psa postupujeme stejně, jenomže místo proutku použijeme asi 1 m dlouhý, nejlépe vrbový prut.

Je velmi důležité, aby odměňování, tj. slovní pochvala, pamlsk apod., a zrovna tak trestání, tj. plísňení a vyvolávání bolesti, se uskutečňovalo vždy, když se pes žádoucím nebo nežádoucím způsobem chová, popřípadě bezprostředně poté. Jedině když se tak stane současně nebo bezprostředně po činu, pes správně „spojuje“ a nabývá zkušenosti, které chování je dovoleno, ba odměňováno a které dovoleno není, a proto se trestá.

Neméně důležité je, aby pamlsk byl pouze výjimkou za zvlášť uspokojivé chování. Nesmí se tedy stát pro psa samozřejmostí nebo dokonce zvyklostí. Tím by zcela pozbyl svůj výchovný význam. To nutno členům rodiny a zvlášť malým dětem, které si rády kupují psa pamlsky, objasnit a zdůraznit. (Báča 1971)

11. 5. PŘIVOLÁNÍ

Přivolání je jedním z nejdůležitějších cviků, které by mělo štěně zvládnout. Při tréninku využíváme přirozeného sledovacího instinktu štěněte. Necháme ho volně pobíhat a po chvíli na něho zavoláme, přidřepneme a můžeme k němu i natáhnout ruce nebo tlesknout. Štěně si myslí, že si s ním chceme hrát a většinou rádo přiběhne. Za každé správné vykonání cviku ho pochválíme a popřípadě odměníme. Pokud štěně nereaguje na naše opakované volání, v nestřežené chvíli se mu schováme někam, odkud ho můžeme pozorovat. Jakmile psík zjistí, že je sám, dostane strach a začne nás hledat. Po chvíli ponechání v nejistotě na

něho opět zavoláme a ukážeme se mu. Většina psů k nám v takové situaci okamžitě přiběhne. Štěně musí pochopit, že ono se musí podřídít nám a ne my jemu.

Příliš tvrdohlavé psy učíme přiběhnout na zavolání s pomocí dlouhého vodítka. Opatříme si velmi dlouhé vodítko a necháme stále připoutaného psa volně pobíhat. Jakmile ho zavoláme jménem a on neuposlechne, prostě ho k sobě přitáhneme za vodítko. Snažíme se psovi ukázat, že nemá jinou možnost, než na zavolání přijít.

11. 6. SEDNI

Povel „sedni“ patří k jednodušším cvikům a psi se jej učí většinou velice snadno. Při tréninku máme psa na vodítku. Na povel „sedni“ jednou rukou táhneme vodítko nahoru a druhou rukou tlačíme psovi na zadek, aby si sedl. Pokud si štěně sedne a zůstane chvíli v požadované pozici, pochválíme ho.

11. 7. LEHNI

Také při nácvičování tohoto povelu máme psa připoutaného na vodítko. Při povelu „lehni“ jednou rukou táhneme vodítko směrem k zemi a druhou rukou tlačíme na zadek psa, abychom ho dostali do pozice vleže. Důležité je nedovolit psovi, aby se převálil na záda, což s oblibou dělají právě malá plemena.

11. 8. ZANECHÁNÍ O SAMOTĚ

Mnoho psů, kteří se v mládí nenaučili trávit určitou část dne sami, se po ponechání v bytě o samotě, začne chovat naprosto nepřipustně. Hlasitě vyjí a štěkají, devastují zařízení bytu, zapomínají na zásady čistoty... Správnou výchovou ve štěněčím věku je však možné psa pobytu o samotě navyknout. S nácvičování začínáme tak, že štěně necháváme zpočátku o samotě jen několik málo minut a intervaly postupně prodlužujeme. K odchodu využíváme chvíli, kdy je štěně zaměstnáno hračkou nebo odpočívá. Pokud začne při našem odchodu výt a naříkat, důrazně ho napomeneme. Při příchodu štěně pochválíme, ale nevitáme se s ním příliš bouřlivě, protože by se mohlo naučit nehezkému zlovyku: při každém příchodu na nás skákat a neodbytně se dožadovat pozornosti. Stejně postupujeme i v případě, že chceme psa naučit, v klidu na nás počkat na veřejnosti (např. před obchodem). Ponechávání společenského psa bez dozoru mimo domov však nemůžeme doporučit, protože právě tito psi bývají až příliš častým cílem zlodějů.

11. 9. CHŮZE NA VODÍTKU

Chůzi na vodítku by se měl naučit každý pes bez ohledu na velikost, nebo na to, že se stejně převážně nosí v košíku. Pohled na malého psíka, zuřivě se zmítajícího na konci vodítka není příliš hezký. Zpočátku štěněti chvílemi jen nasazujeme lehký obojek. Pokud je štěně na obojek už zvyklé, připneme mu krátké vodítko a necháme ho s ním volně běhat. Po chvíli vodítko zvedneme a mírným tahem sami určíme směr chůze. Jestliže se štěně vzpírá a protestuje, lehkým šubnutím mu naznačíme, kdo je tady pánem. Psa za sebou nikdy netáhneme násilím, měl by za námi jít dobrovolně. K chůzi se ho můžeme pokusit přimět i kouskem pamlsku. V případě že nás pes při chůzi předbíhá, opět lehce šubneme za vodítko a přinutíme ho jít vedle nás. Trénink chůze na vodítku nikdy zbytečně neprodlužujeme, abychom psa neunavili a neznechutíli.

11. 10. SETKÁNÍ S JINÝMI PSY

Při výchově našeho štěněte bychom se měli vyvarovat velmi závažné chyby, kterou dělá mnoho majitelů malých plemen psů, a sice bránit mu v setkávání s jeho soukmenovci. Pokud je náš psík už plně očkován (ve věku zhruba tří měsíců) bereme ho často do

společnosti jiných štěňat nebo i dospělých psů (převážně nám dobře známých) a necháme ho hrát si s nimi. Při těchto štěněčích hrách se mladý pes naučí sociálním zákonům platným ve psi společnosti a v dospělosti nebude docházet k situacím, kdy se malý psík při setkání s větším kolegou strachy rozklepe až mu chrastí všechny kosti v těle, anebo se naopak snaží na většího psa zaútočit. Největší chyby se dopouštějí lidé, kteří svého psíka berou při spatření cizího psa ihned do náruče. Tito psi pak vidí ostatní zeshora, což jim dodává pocit jejich vlastní velikosti a neohroženosti. Takový pes má narušené sociální chování a při setkání s jiným psem na pevné zemi snadno vyprovokuje útok.

11. 11. ŽEBRÁNÍ

Žebrání u stolu během jídla nebo kdykoli pes zahlédne, že někdo v jeho okolí něco konzumuje, je velice nepříjemný zlovyk, nehledě na to, že může přerůst až ve vyskakování na stůl, nebo obtěžování strážníků. Tomuto zlovyku se dá ale velice snadno předejít důsledným dodržováním následující zásady. Pes nesmí za žádných okolností a to ani zcela výjimečně dostat k snědku něco přímo z našeho stolu nebo na našem talíři. I návštěvy náležitě poučíme, že u nás má pes vlastní misku s vlastním krmením, a že rozhodně nestrádá, a není proto třeba ho přikrmovat.

11. 12. AGILITY

Agility je sportovní disciplína, ve které je kladen důraz především na dokonalou spolupráci, porozumění a úzký vztah mezi psovodem a psem. Pes bez vodítka a obojku musí na povel psovoda překonávat různé překážky (zeď, vodní příkop, proskokový kruh, pevný nebo látkový tunel, slalom, kladinu, houpačku...), v pořadí určeném čísly umístěnými před překážkami. Od psovoda jsou požadovány rychlé reakce, promyšlené vedení psa a sportovní výkon při běhu se psem. Agility je možné provozovat rekreačně, ale i jako vrcholový sport. Tento sport mohou provozovat i psi bez průkazu původu (ti se ale nemohou účastnit mezinárodních soutěží). Pro malá plemena byla vytvořena kategorie mini, které se účastní psi do 40 cm v kohoutku. (Sojkovi 2000)

12. O KLUBECH A STRANDARDECH

Britové pochopili velmi záhy, že udržení čistoty dané rasy při jejím chovu může zaručit jen přísný reglement. Byly zakládány chovatelské kluby. Po první světové výstavě psů v roce 1859 v Anglii vznikaly kluby chovatelů psů i v různých jiných zemích. Jejich společným cílem bylo standardizovat typické znaky každého jednotlivého psího plemene. Již na přelomu století existovaly popisy mnoha plemen.

Ve standardech je každá rasa popsána od hlavy k patě. Jsou zde přesně stanoveny velikost, váha, vzhled i povahové rysy. Standard určuje, jak má každé plemeno ve své dokonalé podobě vypadat. Protože však příroda vylučuje dokonalou shodnost, může standard vytyčit pouze chovný cíl, kterému se každý musí pokud možno co nejvíce přiblížit.

Bohužel jsou v ustanovení některých standardů vyžadovány i věci, které jsou na újmu zdraví a přirozenosti psů. Tak jsou šlechtění psi s nohama tak krátkýma, že už nemohou ani normálně běhat. Příliš nakrátko vyšlechtěné nosy vadí psovi při dýchání. Jsou psi, jejichž oční víčka jsou svinutá, takže už vůbec nechrání oči. Seriozní chovatelské kluby se staví proti takovým výstrelkům. Jde jim především o zachování podstaty a svébytnosti daného plemene a o vyloučení dědičných vad. Proto jsou v plemenných knihách přesně zanesena všechna skutečněná krytí. Z rodokmenu, vystaveného každému čistokrevnému psovi, mohou chovatelé zjistit, kdo byli rodiče, prarodiče i další příbuzní jejich psa. V rodokmenu jsou uvedeny i jejich tituly, dosažené na výstavách.

Seriózní chovatelské kluby vykonávají chovný dozor a každého, kdo se chce stát chovatelem, zkoumají přímo „pod lupou“. Jsou například zjišťovány místní podmínky a přiměřené zaopatření psů. (Kriechbaumer 2001)

12. 1. CHOVATELSTVÍ

Z dosavadní chovatelské praxe je známo, že nejlepších výsledků v chovu dosahovali a dosahují chovatelé, kteří vlastní větší počet chovných zvířat. Není to jistě pravidlem, avšak k nejnámějším a nejúspěšnějším chovatelským stanicím dnes v západní Evropě patří takové, které jsou řízeny profesionálním způsobem s výhodou široké chovatelské základny, s vysoce kvalifikovaným řízením, což vše zajišťuje vysoké chovatelské i ekonomické výsledky.

Přestože se u nás větší chovatelské stanice již rovněž vyskytují, nejsou pro chov v České republice rozhodující kapacitou. Rozhodující základnou chovu psů v Čechách a na Moravě jsou ještě stále chovatelé amatéři, i když s rozdílnou úrovní odborného vzdělání a získané praxe. Nejvýznamnější chovatelskou organizací jsou u nás chovatelské kluby, které se zatím sdružují v jednotlivých kynologických svazech nebo sdruženích. Díky těmto přežívajícím okolnostem musí mít naše chovatelské kluby stále ještě větší pravomoce než je běžné v západních zemích. Kromě zápisní a kontrolní činnosti řídí naše chovatelské kluby i připravení chovných jedinců, čímž vlastně zvyšují koncentraci chovu jinak roztroušené chovatelské základny individuálních chovatelů tak, aby bylo možné dosáhnout lepších výsledků.

Chovatel, který není členem chovatelského klubu (neboť členství není povinné) a chce se věnovat chovu psů, je rovněž vázán chovatelským a zápisním řádem klubu, které mu přikazují respektovat poradce chovu jako představitele klubu a plány chovu příslušného plemene. Chovatel-nečlen klubu, který tímto způsobem postupuje, má pro svá štěňata právo (i když za vyšší správní poplatek) na vystavení mezinárodně uznávaných průkazů původu. Mezinárodní kynologickou organizací garantované průkazy původu pak dávají majitelům štěňat jistotu, že si koupili vybrané plemeno.

V naší kynologii se ovšem vyskytují i chovatelé psů, kteří chovají psy mimo oficiální kynologické organizace. Štěňata prodávají jako zaručeně čistokrevná, avšak bez průkazu původu, i když ne právě levně ve srovnání se štěňaty legálně řízeného chovu. Mezi tyto „chovatele“ se řadí především majitelé zvířat sice s průkazy původu, u kterých však byly shledány hrubé vady, vyřazující je z chovu pro významnou dědičnost. V menšině jsou pak mezi těmito chovateli i majitelé zvířat, s nimiž nesplnili všechny požadované podmínky chovnosti: např. nebyli schopni s nimi vykonat požadovanou zkoušku z výkonu, zvířata byla vyřazena z důvodů povahové nevhodnosti apod. K těmto chovatelům patří i ti, kteří si sice koupili čistokrevné zvíře, avšak odmítají s ním z jakýchkoli důvodů podstoupit celý proces chovatelských akcí, protože mají psa „pouze pro sebe“. Z uvedeného jednoznačně vyplývá, jaké riziko na sebe berou lidé kupující štěňata bez průkazu původu. Mimo to vůbec nemají jistotu, že si kupují to plemeno, za které je štěně vydáváno, neboť nikdo takového chovatele nekontroluje, jak je tomu v chovu řízeném chovatelskými kluby. Vzhledem k těmto skutečnostem je značně pochybná úspora několika set korun, kterou kupující štěňate bez průkazu původu získal. Toto riziko i skutečně rozkladná činnost těchto „chovatelů“ vzhledem k řádně organizovaným chovatelům je významným důvodem k široké osvětové činnosti, kterou by měli proti neregulárnímu chovu psů tzv. bezpapíráků chovatelské kluby rozvíjet.

K úspěšnému řízení chovu psů je nutná těsná spolupráce chovatelů s poradci chovu, kteří jsou do své funkce vybíráni z řad kvalifikovaných a nejzkušenějších členů chovatelských klubů. Chov psů je výslednicí vzájemné důvěry a respektu z obou stran, přičemž poněkud větší váhu je přirozeně nutné klást na stanoviska poradců chovu. I když byl u nás ustálen název „poradce“, nelze jeho funkci chápat pouze podle tohoto názvu: kromě poradní činnosti má totiž i funkci kontrolní a rozhodovací. Tuto skutečnost je třeba ze strany chovatele chápat,

což převážná většina skutečně respektuje a dokonce vítá. Jen u mizivé části chovatelů je nutné uplatňovat kontrolní a rozhodovací část funkce poradce chovu v poněkud větší míře. Mezi převážnou většinou chovatelů a poradcem chovu časem vzniká přátelský vztah, založený na vzájemné důvěře a respektu. Úspěchy v chovu jsou pak společnou radostí, neúspěchy důvodem ke společným úvahám, co se mělo udělat jinak, které rozhodnutí nebylo správné a jak společně postupovat dál.

Řízení chovu psů je zodpovědná činnost vůči chovatelům, majitelům nových štěňat i vůči kynologické veřejnosti jako celku. Procesy biologických proměn při chovu zvířat jsou někdy náhlé, jejich následky však mívají dlouhodobý charakter. Nedůslednost a nenáročnost v chovu psů může proto mít velice rychle za následek negativní výsledky, které se pak dlouhodobě a velice obtížně odstraňují. Proto musí být řízení chovu spojeno i s jistými restriktivními zásahy (např. vyřazování nevhodných jedinců z chovu), které se mnohdy nesetkávají s pochopením části chovatelské veřejnosti, zvláště pak chovatelů, v jejichž majetku je dotyčné, vyřazené zvíře. Právě zde je nejobtížnější oblast osvětové činnosti chovatelských klubů, jejichž odpovědní funkcionáři musí často bojovat až s nepochopením chovatelů a vysvětlovat jim chovatelské záměry klubu: někdy v případě nutnosti musí postupovat nekompromisně. (Procházka 1994)

12. 2. BOLOŇSKÝ PSÍK A CHOVATELSKÉ KLUBY

Chovatelé boloňských psů V ČR se mohou zaregistrovat ve dvou chovatelských klubech, které se zabývají chovem boloňských psů v České republice. Je to „ Klub chovatelů bišonků“ a „Moravskoslezský klub chovatelů maltézských a boloňských psů“
KLUB CHOVATELŮ BIŠONKŮ

Klub chovatelů bišonků (KCHB) je zájmovou organizací zaměřenou na rozvíjení chovu všech plemen bišonů, především Boloňských psů, Bišonků a Barevných boloňských psů. Pro uznání v FCI je KCHB začleněn ve Sdružení kynologických klubů (SKK) a ČMKU, pod číslem 4002.

Předsedkyně KCHB:

Kohútová Vladimíra
Jungovo nábřeží 776
516 01 Rychnov nad Kněžnou
Tel: 494 531 921

HPCH – Hlavní poradce chovu:

Štěpničková Gudrun
Školní 15
468 01 Jablonec nad Nisou
Tel: 483 388 077

Zástupci HPCH:

Nerudová Marie
Husova 447
468 02 Rychnov u Jablonce nad Nisou
Tel: 483 388 077

Košová Martina
Na Vršku 71
250 02 Stará Boleslav
Tel: 326 912 266

Klubové informace: Radka Kejvalová – E-mail: blackhekate@centrum.cz, [tel:737 214 895](tel:737214895)

V tomto klubu po dohodě chovatelského kolegia KCHB s plemennou knihou ČMKU je možno zapisovat do registru také narozená štěňata, která mají atypickou barvu. Z toho pro chovatele boloňských psíků vyplývá, že pokud se jim narodí štěňata s výrazně hnědou (tmavou) barvou, nebo případně s černým melírem – tato štěňata se v přihlášce vrhu napíše se zvýrazněním barevného tónu. Takto zapsaní jedinci mohou být použiti pro chov barevného boloňského psíka a při bonitaci budou přeřazeni do evidence tohoto plemene. Bližší informace poskytuje HPCH nebo předsedkyně klubu.

Podmínkou pro chovnost je absolvování výstavy a bonitace. Druh výstavy – minimálně se zadáním titulu CAJC nebo CAC – tedy ve třídě mladých nebo otevřené (speciální, klubová, národní nebo mezinárodní výstava). Pro chovnost se uznává výsledek výstavního hodnocení – pes – pouze výborný, fena – výborná nebo velmi dobrá.

U plemene barevný boloňský psík není prozatím podmínkou chovnosti absolvování výstavy, ale bonitace provádí pouze HPCH p. Štěpničková za přítomnosti alespoň jednoho člena chovatelského kolegia.

Bonitovat lze od stáří 15-ti měsíců a toto platí pro psa i fenu.

Pozn. Na základě jednání předsednictva ČMKU dne 22. 5. 1998 bylo s konečnou platností rozhodnuto, že chov barevného boloňského psíka je od roku 1995 platný a toto plemeno bylo zařazeno do Národního registru.

Obr. 10 Titulní strana zpravodaje klubu chovatelů bišonků

MORAVSKOSLEZSKÝ KLUB CHOVATELŮ MALTÉZSKÝCH A BOLOŇSKÝCH PSÍKŮ

Klub je dobrovolným zájmovým sdružením občanů ve smyslu zákona č. 83 Sb./1990, „O sdružování občanů“. Je členem FCI prostřednictvím Českomoravské kynologické unie. Klub sdružuje chovatele, majitele a další příznivce psů plemen:

maltézský psík – Maltese, standard FCI číslo 65

boloňský psík – Bolognese, standard FCI číslo 196

Základním posláním klubu je pečovat o rozvoj chovu, o propagaci a ochranu psů těchto plemen. Pořádá různé akce a setkání členů. Každoročně se koná klubová výstava. Několikrát za rok se konají bonitace. Výbor klubu vydává zpravodaj, v kterém jsou členové klubu informováni o činnosti klubu, o termínech klubových akcí a o mnoha dalších věcech. Členství v klubu vzniká podáním písemné přihlášky, projednáním ve výboru klubu a zaplacením zápisného a ročního členského příspěvku.

Klub působí na území ČR, jeho sídlem je Vyškov. Vznikl 8. 4. 1991.

Předseda klubu:

Mleziva Josef

Mokré řádky 975

696 02 Ratíškovice

Tel: 518 364 02

Místopředsedkyně:

Kuběnová Hildegarda

Zašová 577

756 51 Zašová

Tel: 571 634 143

Jednatelka:

Geryková Iva, ing

Trojanovice 11

744 01 Frenštát p/R

Tel: 556 831 985

Hlavní poradce klubu pro plemeno boloňský psík:

Němcová Martina, ing

Gen. Svobody 835

739 11 Frýdlant n/O

Tel: 558 678 775

Výstavní referentka:

Mlezivová Soňa

Mokré řádky 975

696 02 Ratíškovice

518 364 021

Klub má i čestné členy. Na členské schůzi klubu dne 3. 2. 2002 ve Vyškově bylo uděleno čestné členství paní Olze Šplerlínové a pánům Dokoupilovi, Kuběnovi a Ondrisovi. Jsou zakládajícími členy klubu a vedli ho v prvních letech existence. Na členské schůzi dne 8. 3. 2003 bylo uděleno čestné členství paní Libuši Ubrové a panu Petru Řehánkovi, kteří se významně zasloužili o rozvoj klubu svými odbornými radami a jako rozhodčí.

Obr. 11 Titulní stránka klubového zpravodaje

Tabulka 1 Statistický přehled ze zpráv hlavní poradkyně chovu za posledních 5 let

Rok	Počet chovatelů	Počet chovných psů	Počet chovných fen	Počet vydaných krycích listů	Počet nepoužitých krycích listů	Počet rodičích fen	Počet narozených štěňat	Počet živých štěňat	Počet štěňat psů	Počet štěňat fenek	Průměr štěňat na fenu
2005	62	26	63	37	4	31	112	102	56	46	3,6
2006	58	24	68	38	5	24	89	89	44	45	3,7
2007	75	26	69	61	9	39	128	122	57	71	3,2
2008	72	25	64	41	6	27	82	89	51	41	3,4
2009	66	26	56	32	5	19	62	60	30	27	3

Za rok 2009 bylo v plemenné knize zapsáno 145 boloňských psů.

12. 3. STALI JSTE SE ČLENY KLUBU

Poslali jste na adresu jednatele klubu přihlášku a zaplatili jste klubový příspěvek. Tím jste se stali členy klubu. Dobrý klub by vám měl zaslat stanovy klubu, standard plemene atd. Navíc bychom měli pravidelně dostávat klubový zpravodaj, kde se dozvíme důležité informace, jako je datum bonitace, termíny výstav aj.

12. 3. 1. CHOVATELSKÁ DOKUMENTACE

Pokud má váš pes za sebou úspěšnou výstavu, dosáhl určeného věku (chovnost je povolena od patnácti měsíců), spojíte se s poradcem chovu, který vám zašle přihlášku na bonitaci. Po jejím vyplnění a vrácení poradci spolu s kopií zaplaceného bonitačního poplatku se můžete zúčastnit bonitace. Jestliže je váš pes uznán jako chovný, máte dvě povinnosti. Pokud se jedná o fenku a chcete mít štěňata, musíte požádat o chráněný název chovatelské stanice. Toto opatření je třeba učinit opravdu včas. Poradce chovu vám u bonitace sdělí, jak má vypadat žádost. Vybrat si správný název bývá opravdu problém, protože název se nesmí opakovat. (Kuběnová 2003)

Pravidla pro založení i zrušení chovatelské stanice:

Chovatel musí požádat o chráněný název své chovatelské stanice a o její registraci, jakmile jeho fena splnila podmínky chovnosti, a jakmile se chovatel rozhodl chovat. Žádost se podává prostřednictvím odborného poradce chovu na ČMKU na předepsaném formuláři, kde se uvede návrh 6 vhodných českých názvů v rozsahu max. 3 slov. Název chovatelské stanice ověřuje FCI (Belgie). Název chovatelské stanice má trvalý charakter a nelze ho měnit. Převod chovatelské stanice je možný na základě společné žádosti převodce a nabyvatele na adresu plemenné knihy

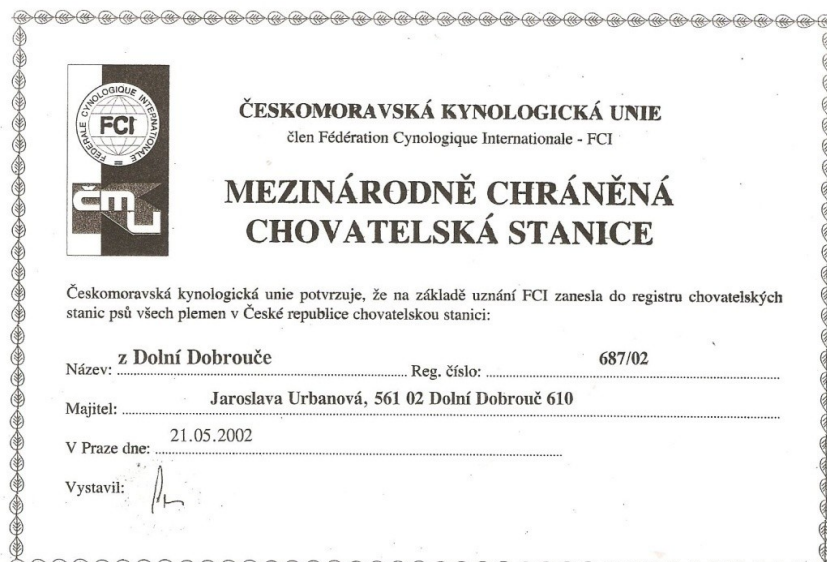
Zrušení chovatelské stanice se provádí:

- a) po 15 letech od posledního zápisu štěňat
- b) písemným prohlášením vlastníka o zrušení chovatelské stanice
- c) odnětím na základě kárného opatření
- d) zánikem nebo úmrtím vlastníka mimo pozůstalostního řízení

Zažádat o chráněný název chovatelské stanice má právo každý občan České republiky starší 18 let a má fenu splňující podmínky chovnosti.

Chov lze realizovat i bez založení vlastní chovatelské stanice na základě dohody s cizí chovatelskou stanicí. Bližší informace podá odborný poradce chovu.

Obr. 12 Certifikát mezinárodně chráněné chovatelské stanice

Registrace chovných jedinců:

Registraci provádí majitel uchovněného jedince ihned po bonitaci na plemenné knize. Plemenná kniha poté vrátí průkaz původu přímo majiteli psa na dobírku. Chovatel musí počítat s tím, že určitou dobu po bonitaci nebude mít průkaz původu k dispozici (výstavy apod.).

Zápis do PK se provádí na základě:

- a) přihlášky štěňat
- b) předložení PP importovaných jedinců

Přihláška k zápisu štěňat:

Vyplňuje se při kontrole vrhu ve spolupráci chovatele a OPCH, který zasílá prostřednictvím HPCCH přihlášku plemenné knize. V případě zahraničního krytí je chovatel povinen doložit k přihlášce fotokopii PP zahraničního psa se záznamem o jeho způsobilosti k chovu, popř. o speciálních zkouškách a získaných titulech.

První vrh každého plemene v každé chovatelské stanici nese označení "A", přičemž další vrhy se řídí abecedním sledem. Písmena s háčky je nutné vynechat a také "Q" a "X" lze vynechat. Má-li chovatel více plemen, platí uvedené pravidlo pro každé plemeno zvlášť. Po vyčerpání abecedy se začíná znovu – jména štěňat se však nesmí opakovat.

Do plemenné knihy nesmí být zapsány:

- a) odchovy chovatelů, kterým byla pozastavena činnost nebo jim byl odňat název chovatelské stanice
- b) odchovy, u nichž nebyly splněny podmínky CHŘ

Průkaz původu psa- (PP):

PP vystavuje plemenná kniha. Je listinou stvrzující původ psa prokázaný nejméně 3 generacemi předků a osvědčující rasovou čistotu. PP je platný, jen pokud je opatřen 3 podpisy (zástupce plemenné knihy, chovatel, majitel). Změny v PP, vyjma změny majitele (provádí sami), je oprávněna provádět pouze plemenná kniha

na žádost majitele. Zápisy o zkouškách, bonitacích a svodech plemeníků provádí posuzovatelé. Padělání PP, jakož i svévolné změny, škrtnutí, mazání, doplňování apod. je předmětem kárného řízení resp. trestního stíhání. Ztrátu PP je nutné neprodleně hlásit plemenné knize, která na základě písemné žádosti může vystavit duplikát. V případě úmrtí nebo zaběhnutí psa je nutno PP vrátit plemenné knize, která na žádost majitele vrátí PP s poznámkou o dané skutečnosti.

Poplatky:

Veškeré úkony plemenné knihy jsou prováděny za úplaty. (Ze stránek ČMKU www.cmku.cz Další nezbytné doklady k úspěšnému chovu jsou:

Krycí list – jde o základní dokument pro legální uskutečnění krytí feny. Bez něho podle všech předpisů fenu nakrýt nelze. Krycí list vystavuje a potvrzuje poradce chovu na základě písemné žádosti chovatele. Ten je povinen uvést všechny potřebné údaje o feně, popř. jím navrhovaném psovi. Krycí list obsahuje i rubriku, ve které majitelé obou zvířat potvrdí krytí s uvedením data jeho uskutečnění. Řádně vystavený a podepsaný krycí list je nezbytným doplňkem přihlášky k zápisu štěňat.

Kniha odchovů-jde o další chovatelský dokument, který obdrží majitel chovné feny při zápisu jejího prvního vrhu štěňat, ev. při její registraci v plemenné knize již při splnění podmínek chovnosti. Přiděluje se každé feně jednotlivě. Chovatel do ní zapisuje postupně vrhy v pořadí, v jakém se štěňata rodila: uvádí se datum porodu, pohlaví a jména štěňat a porodní váha. V knize je i rubrika pro uvedení údajů o krycím psovi. (Procházka 1994)

12. 4. BONITACE- uchovnění psa

Největší význam pro hodnocení chovu psů mají bonitace, které organizují chovatelské kluby podle jednotlivých plemen a podle počtu přihlášených jedinců na úrovni republiky nebo kraje. Posuzování psů na bonitacích se řídí bonitačním řádem, který je v zásadě pro všechna plemena stejný, v jednotlivostech se však může u různých klubů lišit. Znění bonitačního řádu musí každý účastník bonitace znát. Účelem bonitace je stanovit do jaké míry předvedený jedinec odpovídá standardu a dalším požadavkům, stanoveným pro každé plemeno chovatelským klubem. Bonitace musí být pořádána v prostředí, ve kterém by bonitační komise mohla pracovat v klidu a v co nejvhodnějších podmínkách vzhledem k významu její činnosti. Pro posouzení předvedených jedinců musí být vymezen prostor, do kterého má přístup pouze bonitační komise a majitel s předváděným psem nebo fenou. Bonitace se mohou zúčastňovat pouze dospělí jedinci, kteří dosáhli klubem stanoveného věku, popř. splnili ještě některé jiné podmínky chovnosti.

Obr. 13 Baldassare di Platino Iridio

Posuzování na bonitacích provádí bonitační komise, složená zpravidla z rozhodčího pro exteriér, ústředního ev. krajského poradce chovu. (Procházka 1994)

Jsou kluby, které bonitace nedělají a k uchovnění psů jim stačí jen výstava. To však ke zlepšení úrovně v chovu toho určitého plemene nepřispívá. Z vlastní zkušenosti vím, jak se na výstavě psi posuzují. Někteří rozhodčí a není jich málo, nekontrolují zuby, ale pouze skus. Řezáky se nepočítají. Na výstavě se také neměří výška psa, délka nosního hřbetu, psi se neváží atd. Důležité je, aby pes pěkně chodil, a jaký typ se jim líbí (menší, větší...) – tyto aspekty rozhodčí většinou upřednostňují. Proto pokládám bonitace za nejdůležitější aspekt zkvalitnění dalšího chovu.

Popíši bonitaci, jak probíhá v našem klubu. Máme vypracované dvě bonitační karty, jak pro maltézského psíka, tak pro boloňského psíka, podle kterých hodnotíme. Pro informaci předkládám pouze bonitační kartu pro boloňské psíky.

Obr. 14 Bonitační karta

BONITAČNÍ KARTA PRO BOLOŇSKÉ PSÍKY		MORAVSKOSLEZSKÝ KLUB chovatelů maltézských a boloňských psíků	Místo a datum bonitace Kyjov 6.9.2008	P TĚLESNÉ ROZMĚRY A STAVBA TĚLA
Jméno psa CHESSIE Chovatelská stanice z Dolní Dobrouče				1 KOHOUTKOVÁ VÝŠKA <i>Pes</i> 27 - 30 cm 0 25 - 26,5 cm 1 30,5 - 32 cm 2 <i>Fena</i> 25 - 28 cm <i>26cm</i> 0 23 - 24,5 cm 1 28,5 - 30 cm 2
Pohlaví fena	Narozen 13.08.2007	Zapsán 2917/07		
Jméno otce Mercurio		Zapsán		
Chovatelská stanice di Platino Iridio		617/97/96/98		
Jméno matky Geri		Zapsána		
Chovatelská stanice Tosti		1313/00/02		2 DÉLKA TRUPU <i>26,5 cm</i> KV + 0 - 0,5 cm 0 KV + 0,5 - 1 cm 1 KV + 1,5 - 2 cm 2 KV + 2,5 - 3 cm 3
Jméno majitele adresa Jaroslava Urbanová 561 02 Dolní Dobrouč 610				
1 POČET ZUBU	D2 NASAZENÍ UCHA	J PIGMENT OČÍ	3 DÉLKA HLAVY	4 DÉLKA NOSNÍHO HRBETU
<i>P</i> úplný počet 0 až 2x P1 1 až 2x P1+1xP2, nebo 3x P1 2 až 1x P1 + 2x P2 3	standard 0 nízko nasazené 3 příliš přiléhavé 4 malé, při rozrušení se stávají 5	úplný 0 částečná depigmentace 3 chybí pigm. na 1 víčku 5	1/3 KV <i>1/3</i> 0 1/3 + 3 cm 1 1/3 - 1 cm 2	2/5 délky hlavy 0 2/5 d.hl. + 1 cm 1 2/5 d.hl. - 1 cm 2
<i>F</i> úplný počet 0 až 2x P1 1 až 2x P1+1xP2, nebo 3x P1 2 komb.P1,P2 - max.3 3 komb.P1,P2 - max.4 4	E HRUDNÍK standard 0 žebra nejsou sudovitá 2 nedostatečně hluboký 3 hrudní kost nevýrazná 4 meč chrupavka ohnutá dovnitř 5	5 PIGMENT ČENICHU sytě černý, lesklý, vlhký 0 černý 1 téměř černý 3 částečná depigmentace 5	5 DÉLKA SRSTI 7 - 10 cm 0 5 - 6 cm 3	DOPLŇUJÍCÍ POZNÁMKY
CHYBĚJÍCÍ ZUBY	F HRBET	K OSTATNÍ PIGMENTACE	6 KVALITA SRSTI	ZPUSOBILOST K CHOVU
2 SKUS nůžkový 0 klešťový 1 asymetrický 2 těsný předkus, podk. 4	standard 0 lehce klenutý 3 více klenutý 5	standard 0 nejdus všechny polštářky 2 flapek černé 2	standard 0 příliš jemná 2 slabší vložkovitost 4	způsobit k chovu 0 odloženo 6 nezpůsobit k chovu 9
3 HLAVA A LEBKA standard 0 lebka více kulatá 2	G ZÁD standard 0 spádovitá 2 sražená 4	7 OSRSTĚNÍ standard 0 slabší osrstění ocasu 1 slabší osrstění končetin 3 slabší osrstění trupu 5 celkově slabší osrstění 6	8 BARVA SRSTI standard 0 nažloutlé uši do 2 let 2 mírně nažloutlá srst 3	PODPIS POUŽIVATELE <i>[Signature]</i> bonitační komise <i>[Signature]</i> PODPIS MAJITELE <i>[Signature]</i>
B ČENICH standard 0 méně objemný nos 2	4 OCAS standard 0 nízko nasazený 1 nezahnutý nad hřbet 4	L CHOD standard 0 vázané chody pánev.konc. 3 mimo chod 5	M POVAHA standard 0 neklidný, zdrženlivý 2 nervózní 4	KÓD TĚLESNÉ STAVBY 1, 2, 3, 4, 5 <i>00103</i> KÓD ČÍSELNÝ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 <i>11000902</i> KÓD PÍSMENKOVÝ B, C1, C2, D1, D2, E, F, G, H <i>0000000000</i> I, J, K, L, M <i>00002</i>
C1 TVAR OKA standard 0 málo otevřené 1 malé 3 vypouklé 5	H PÁNEVNÍ KONČETINY standard 0 nedostatečně osvalené 1 hlezno nebo nárt mimo osu 2 strmější úhlení 4			
C2 BARVA OKA standard 0 tmavě jantarová 3	I HRUDNÍ KONČETINY standard 0 předloktí odchýlené od osy 1 loket vybočený nebo vbočený 2 tlapky odchýlené od osy 3			
D1 TVAR UCHA standard 0 tlusté 1 zavinuté 2				

Nejlepší známka je 0, známka 1-8 vyjadřuje stupeň nedostatků nebo vady. Čím vyšší je známka, tím větší je vada. Známkou 9 jsou hodnoceny vyřazovací, diskvalifikační vady.

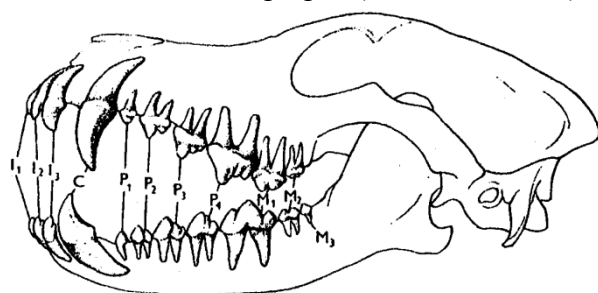
ZUBY

Dospělý pes má mít 42 zubů, aby byl plnochrupý. Má 6 řezáků nahoře i dole, 2 špičáky nahoře i dole, 4 premoláry horní a dolní, kterým říkáme „péčka“ a značí se velkým P, 2 moláry – tedy 2 stoličky nahoře a 3 dole, značí se jako M 1-3.

Mléčných zubů je pouze 28, řezáků a špičáků stejný počet jako u dospělého psa, štěně nemá P1 a moláry (stoličky).

Většinou nezáleží na tom, zda má štěně 6 řezáků, při výměně zubů, tzn. od čtyř měsíců, po výměně zubů může být vše úplně jinak. U bonitace záleží na chrupu dospělého psa. Protože se v případě maltézského a boloňského psíka nejedná o pracovní ani lovecká plemena, promíjejí se chybějící zuby podle bonitační karty.

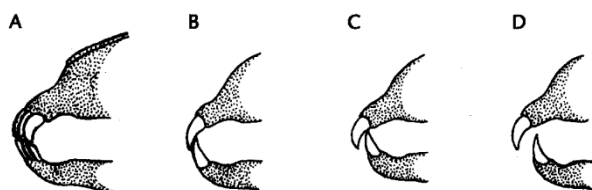
Obr. 15 Ukázka chrupu psa (Kuběnová 2003)

SKUS

Odborná kynologie rozlišuje pět druhů skusu: nůžkový (A), klešťový (B), nepravidelný (např. část zubů je v nůžkovém skusu, zbytek v předkusu), předkus (C), podkus (D).

Obr. 16 Druhy skusů psa (Kuběnová 2003)

TĚLĚSNÉ ROZMĚRY

Ještě se zastavíme u tělesných rozměrů a stavby těla, které jsou velmi důležité, a to hlavně pro poradce chovu při vybírání vhodného psa pro krytí fenky.

Při měření je třeba, aby pes stál rovně, což je většinou problém, proto je potřeba měření několikrát opakovat, abychom došli k co nejpřesnějším údajům.

Kohoutková výška (D-E) je svislá vzdálenost kohoutku stojícího psa od země, měřená posuvným měřidlem kolmo k zemi. Pes má podle standardu měřit 27-30 cm, povolená tolerance v našem klubu je 2 cm. Fena má měřit 25-28 cm, opět tolerance nahoru i dolů činí 2 cm.

Délka trupu (F-G) se měří mezi špičkou ramene a hrbolem sedací kosti. U boloňského psíka má být stejná jako kohoutková výška – pes má být kvadratický.

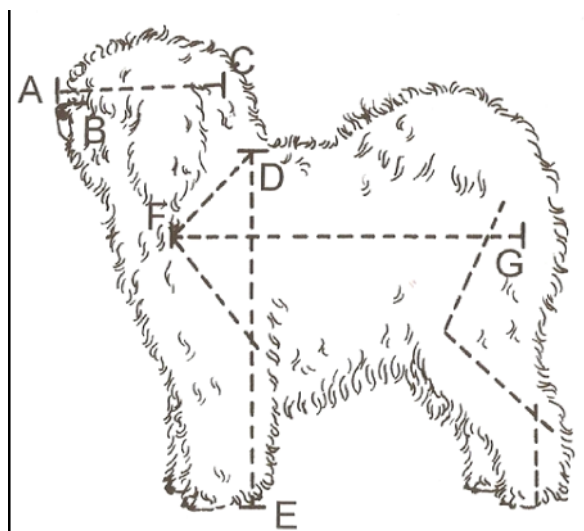
Délka lebky (A-C) se měří od špičky nosu k týlnímu hrbolu pomocí obkrožného měřidla, porovnává se ke kohoutkové výšce.

Délka nosu (A-B) se měří od špičky nosu ke spojnici vnitřních očních koutků přesnou pásovou mírou, porovnává se s délkou lebky.

Délka srsti se měří od kůže na konec chlupů, a to ve třech různých místech, z čehož se spočítá průměr.

Hmotnost se váží na vyvážené váze.

Obr. 17 Stavba těla boloňského psíka (Kuběnová 2003)

Na tomto místě bych chtěla zdůraznit, že směrnice pro posuzování jsme si pro potřeby klubu vypracovali sami. Každý klub má mít chovatelskou komisi, která se pravidelně schází a upravuje tyto směrnice tak, aby chov daného plemene byl stále na vyšší úrovni.

Jedince, kteří se zúčastní bonitace, komise rozdělí do dvou skupin – „chovný“ a „nechovný“. Výsledek bonitace se zapíše do průkazu původu a platí po celý zbytek života psa. Navíc se tento výsledek musí oznámit i odpovědným pracovníkům Hlavní plemenné knihy, a to předložením PP se zapsaným výsledkem bonitace. Pracovník potvrdí chovnost tím, že do PP za rok narození u čísla zápisu psa dopíše za lomítko rok uchovnění.

Jestliže chovatel úspěšně absolvuje bonitaci, stane se konečně pravým chovatelem a jeho štěňata obdrží průkazy původu. (Kuběnová 2003)

Až dosud byl zdůrazňován význam bonitace pro zařazení předvedeného jedince do chovu. Mnohem větší význam pro zhodnocení úrovně chovu však má vyhodnocení celého souboru posouzených psů a fen. Statistické vyhodnocení údajů z bonitačních karet je velmi významné pro orgány řídící chov a vytyčující další směry rozvoje chovu daného plemene. Proto je prestižním cílem každého chovatelského klubu, aby se na bonitace dostavilo co nejvíce jedinců, zapsaných v předcházejícím období do plemenné knihy. Jednotlivé kluby mají pro tento účel různé metody zvaní k účasti na bonitacích. Zatím nejosvědčenější postup je oznámení v odborných časopisech a klubových zpravodajích v kombinaci se zvaním majitelů štěňat prostřednictvím chovatelů.

Majitelé štěňat i chovatelé by si měli uvědomit, že pro vyhodnocování chovu nejsou významní pouze kvalitní jedinci, zařazení do chovu. Stejně (ne-li více) významné je předvedení těch jedinců, kteří vykazují vady, vyřazující z chovu. Lhostejnost majitelů štěňat k rozvoji chovu daného plemene a často i záměr chovatelů zastřít své neúspěchy způsobují, že se k bonitaci dostavuje poměrně nízké procento zapsaných štěňat, a to převážně těch lepších. V tomto směru nebude aktivní osvětové činnosti chovatelských klubů ani působení kynologických časopisů nikdy dost. (Procházka 2003)

13. VÝSTAVY

Dosud uvedené chovatelské akce jsou určeny především pro chovatelskou veřejnost. Pro ni, avšak současně i pro ostatní zájemce o chov a výcvik psů, jsou určeny výstavy psů. Pro chovatelské kluby jsou příležitostí k propagaci a popularizaci daného plemene i celé kynologie. Na výstavách se setkávají chovatelé i majitelé psů a soutěží o nejhezčího psa ve srovnání se standardem a ostatními přítomnými psy. Je třeba zdůraznit, že výstava psů je soutěží jedinců přítomných v kruhu, a i když je každý pes nebo fena srovnáván se standardem, jde především o vzájemné srovnávání s ostatními přihlášenými jedinci. Výstava jako soutěž poskytuje z hlediska hodnocení úrovně chovu pouze relativní výsledky a i nejlépe oceněný jedinec nemusí být na jiné výstavě při jiné sestavě přihlášených zvířat opět nejlepší. Výstavy psů jsou tedy především soutěžemi, na kterých nelze očekávat vždy absolutně stejné výsledky. Proto by je majitelé vystavovaných psů měli brát „sportovně“. Z toho důvodu by též výstava psů neměla být rozhodujícím prostředím pro určení chovnosti psa nebo feny. (Procházka 1994)

Výstavy jsou přístupné psům od šesti měsíců s platným průkazem původu. Pokud si chovatel vybere konkrétní výstavu, je nutné včas požádat o přihlášku, protože termíny uzávěrky bývají i dva měsíce před konáním výstavy. Pokud se jedná o první výstavu, které se chovatel zúčastní, doporučuji začínat na nějaké oblastní výstavě, kde se zvíře seznámí s prostředím. Chovatel by se neměl nechat odradit případnou horší známkou, protože pes i jeho majitel se musí všemu teprve naučit. Na výstavě je nutné, aby pes uměl perfektně chodit na vodítku, stát na stole a aby se bez problémů nechal od rozhodčího prohmátat, prohlédnout zuby atd.

Boloňského psíka doporučuji koupat alespoň dva dny před zahájením výstavy a dobře rozčesat. Těsně před výstavou ho raději příliš nečešeme, aby byla zřetelně patrná vločkovitá srst. (Kuběnová 2003)

13. 1. CO POTŘEBUJEME NA VÝSTAVĚ

Každý chovatel, který se chce se svým psem zúčastnit výstavy, musí mít očkovací průkaz vystavovaného psa, kde musí být vyznačeno nejen platné očkování, ale i potvrzení od veterináře (ne starší tří dnů), že pes je zdravý a pochází z místa, kde se nevyskytuje žádná infekce. Nesmí se zapomenout na misku s vodou pro psa (potrava většinou není nutná), kartáč a hřeben na úpravu srsti, dostatek ubrousků na úklid trusu anebo zvratky během cesty, a také předváděcí vodítko. Je dobré vzít si také stůl a židli, protože každý chovatel potřebuje být co nejbližší u předváděcího kruhu a může tam čekat značně dlouhou dobu, než přijde na řadu.

Při vstupu na výstaviště projde chovatel se psem veterinární kontrolou, které se říká „přejímka psů“. Hned u vchodu si každý vyzvedne proti vstupnímu listu (který dostává chovatel od pořadatele výstavy týden před výstavou) katalog, někdy i složku s předepsaným posudkovým listem. Podle katalogu je třeba nalézt výstavní kruh, ve kterém se bude posuzovat konkrétní plemeno, a na tabuli u kruhu zjistit, kdy přibližně přijde to konkrétní plemeno na řadu. Každý kruh má zapisovatele, vedoucího kruhu a rozhodčího. Ve složce s posudkem bývá i výstavní číslo, podle kterého vyvolává vedoucí kruhu psy, kteří mají nastoupit do kruhu. Toto číslo si majitel psa musí připnout na viditelné místo. Na vyzvání nastoupí chovatel do kruhu a dále se řídí pokyny rozhodčího. Svého psa vede volně u levé nohy, několikrát obejde kruh a na vyzvání postaví psa na stůl, kde si ho rozhodčí podrobně prohlédne. Přidrží ho, aby stál rovně, nehrbil se a držel ocásek na zádech. Pak rozhodčí posoudí další psy, se kterými byl chovatel v kruhu, a nakonec určí pořadí. Pokud náš pes nevyhraje, není na místě se rozčilovat nebo dokonce na rozhodčího verbálně útočit. Je třeba si zvyknout, že každý rozhodčí posuzuje jinak a každému se líbí něco jiného. Některý rozhodčí

dokonce vyžaduje srst boloňských psů, rozčesanou a nikoli vložkovitou, jak je uvedeno ve standardu, ale jednou je to rozhodčí, a tak se s tím nedá nic dělat.

Je třeba pamatovat na skutečnost, pokud dostane pes horší známku, nemusíme si ji nechat zapsat do výstavní přílohy. (Kuběnová 2003)

13. 2. OCEŇOVÁNÍ PSŮ

Od 1. 1. 2009 platí nový výstavní řád ČMKU, jeho plné znění najdete na stránkách ČMKU nebo na klubových stránkách.

Výňatek:

Článek 4 – výstavní třídy

Pes smí být na jedné výstavě přihlášen do jedné třídy.

Rozdělení psů do tříd:

Třídy povinné:

Třída mladých... 9 – 18 měsíců

Třída otevřená... od 15 měsíců, je přípustná pro všechny psy bez ohledu na vykonané zkoušky a získaná ocenění

Třída pracovní... od 15 měsíců, je na mezinárodních výstavách přístupná pouze pro plemena uvedená v seznamu plemen, která musí pro získání titulu Mezinárodní šampion krásy složit předepsanou zkoušku. Splnění podmínek pro třídu pracovní na MVP musí být doloženo předepsaným certifikátem, platí i pro plemena skupiny X. Na ostatních družích výstav může být na základě požadavku příslušného chovatelského klubu třída pracovní otevřena i pro ostatní plemena, kterým se vystavuje tzv. „malý certifikát“. Vystavují jej organizace pověřené ČMKU nebo přímo ČMKU.

Třída šampionů... od 15 měsíců, je otevírána pouze na mezinárodních výstavách a přístupná psům, kteří získali titul Mezinárodní šampion, nebo šampiona některé ze členských zemí FCI.

Třída veteránů... od 8 let

Třída vítězů... od 15 měsíců, mimo mezinárodních výstav může být otevřena místo třídy šampionů, přístupná pro psy s uznaným mezinárodním či národním titulem šampiona, titulem národního vítěze a titulem klubového vítěze nebo vítěze speciální výstavy. Uvedené tituly musí být získány v konkurenci dospělých.

Dále mohou být otevřeny:

Třída štěňat... 4 – 6 měsíců

Třída dorostu... 6 – 9 měsíců

Mezitřída... 15 – 24 měsíců

Třída čestná... od 15 měsíců, je otevírána pouze na klubových, speciálních a národních výstavách, přístupná pro psy s uznaným mezinárodním, národním titulem šampiona či titulem Klubový vítěz, Národní vítěz nebo Vítěz speciální výstavy, bez nároku na CAC. Zadává se známka a pořadí. Výborný 1 se nemůže účastnit soutěže o Vítěz plemen.

Třída mimo konkurenci... od 15 měsíců, v této třídě je možné vystavit psy bez nároku na klasifikaci a pořadí.

Počet CACIB pro jednotlivá plemena stanovuje FCI. Počet CAC a CAJC pro jednotlivá plemena stanovuje řád pro udělování titulu Český šampion a Český Junior šampion.

Pro zařazení do třídy je rozhodující věk psa v den konání výstavy (tj. v den posouzení psa na výstavě), ostatní podmínky musí být splněny v den podání přihlášky.

K přihlášce na výstavu musí být přiložena úplná a čitelná fotokopie obou stran průkazu původu hlášeného jedince. V případě, že získané tituly opravňující pro zařazení do třídy šampionů nebo certifikát o absolvování předepsané zkoušky pro třídu pracovní nejsou řádně doloženy, je pořadatel povinen zařadit psa do třídy otevřené.

Článek 5 – Klasifikace

Ocenění psa se provádí zadáním známky.

Ve třídě štěňat i dorostu se určuje pořadí prvních čtyř jedinců a nezadáva se titul Vítěz třídy. Ve třídě mladých, mezitřídě, otevřené, pracovní, šampionů (eventuelně vítězů), veteránů a čestné se stanovuje pořadí čtyř psů, oceněných známkou výborná či velmi dobrá.

Uvedená klasifikace musí odpovídat těmto definicím:

Výborná: Tato známka smí být přiznána jen takovému jedinci, který se velmi přibližuje ideálu, jak ho popisuje standard a je předveden ve výborné kondici. Jeho povaha musí být harmonická a vyrovnaná. Typem musí pes odpovídat své třídě a musí mít prvotřídní postoj psa. Převaha jeho kvalít musí vyvážit jeho drobné nedostatky. Musí vykazovat typické vlastnosti svého plemene.

Velmi dobrá: Tato známka se přiznává takovému jedinci, který má typické vlastnosti svého plemene, vyvážené proporce a je v dobré kondici. Prominou se mu drobné vady, nikoli však vady morfologické. Toto ocenění může být uděleno jen prvotřídnímu jedinci.

Dobrá: Toto ocenění se uděluje jedinci, který sice vykazuje znaky svého plemene, ale má viditelné hrubší vady.

Dostatečná: Toto hodnocení obdrží jedinec, který sice vykazuje znaky svého plemene, ale jehož tělesnému vzhledu chybí do ideálu velmi mnoho.

Neposouzen: Pro vady přechodného rázu.

Vyloučen z posuzování: Musí být jedinec s vadami, které standard taxativně uvádí jako vady vylučující, dále pak jedinci, u nichž byl proveden operativní zákrok zakrývající vrozenou vadu exteriéru, jedinci agresivní vůči ostatním psům i lidem a jedinci, jejichž povaha se vymyká povaze požadované standardem příslušného plemene.

V posudkovém listu může být vedle známky a stanoveného pořadí uveden i počet psů, kteří v dané třídě soutěžili. (www.cmku.cz)

Výstavy se dělí na ty, kde se uděluje CAC (čekatelství na šampiona) a kde nikoli. Jedná se o výstavy mezinárodní, národní, klubové a speciální. CAC se neuděluje na výstavách oblastních a krajských. Pro získání titulu „šampion“ určitého státu je většinou nutné získat nejméně čtyři čekatelství, většinou musí být dva tituly z mezinárodní výstavy. K získání nejvyššího titulu, „interšampion“ je třeba získat čtyřikrát CACIB (čekatel mezinárodního šampiona), který se uděluje pouze na mezinárodních výstavách. Tato čekatelství je nutné získat nejméně ze tří států. Titul CAC se uděluje v každé třídě (mezitřída, třída otevřená a šampion), CACIB dostane pouze nejlepší pes a fena. (Kuběnová 2003)

Titul „klubový šampion“ je považován za nejvyšší možné klubové hodnocení. Uděluje se jednou za život psa.

Podmínka v klubu, kterého jsem členkou – Moravskoslezském klubu chovatelů: jedinec musí být držitelem některého z těchto titulů: Klubový vítěz, Vítěz speciální výstavy, Národní vítěz, CACIB, Junioršampion ČR nebo jiné členské země FCI.

Šampion ČR nebo jiné členské země FCI, Interšampion. (klubový zpravodaj 2/2008)

TITULY:

CAJC – čekatelství národního šampionátu krásy mladých Certificat d'aptitude au junior championat

CAC – čekatelství národního šampionátu krásy Certificat d'aptitude au championat

CACIB – čekatelství mezinárodního šampionátu krásy Certificat d'aptitude au championnat international de beauté

BOB – vítěz plemene Best of Breed

BOG nebo BIG – vítěz skupiny FCI Best of Group, Best in Group

BIS – vítěz výstavy Best in Show

Čekatelství

V rámci výstavního hodnocení je možné zadat i tzv. rezervní čekatelství, které se označuje písmenem r. nebo zkratkou res. V přehledu výsledků pak můžeme najít jedince res. CACIB, res. CAC.

14. CANISTERAPIE

Název canisterapie se vžil jako označení způsobu terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické, a sociální pohody. Jinak lze canisterapii definovat jako Animal Assisted Activities a Animal Assisted Therapyx prováděné s jedním konkrétním živočišným druhem. (Galajdová 1999)

14. 1. HISTORIE-CANISTERAPIE

První dokumentované použití zvířat jako doplňkové terapie se datuje do 9. Století v Gheelu v Belgii, u zdravotně postižených.

Další záznam pak pochází až z 90. Let 18. Století, kdy byla v Anglii v Yorkshiru založena společnost přátel klinika York Retreat pro duševně nemocné. Iniciátorem založení byl William Tuke, obchodník s čajem, který byl velmi pohoršen dosavadními „léčebnými „ postupy a zacházením s pacienty v tehdejších blázincích. Na klinice York Retreat s pacienty soucítili, zajímali se o ně, pečovali o ně s láskou a porozuměním a vyjadřovali jim svou důvěru. Součástí programu byla také péče o zvířata, zejména králíky a drůbež, s cílem naučit pacienty zodpovědnosti péči o tvory, kteří jsou na nich závislí.

V roce 1867-75 let po York Retreatu, zahájil svou činnost Bethel v Bielefeldu v Německu, a zvířata – zejména psi, kočky, ptáci a koně, se stala od počátku jeho samozřejmou součástí. Začali skromě jako domov pro lidi s epilepsií, dnes je to rozsáhlé centrum pečující o lidi s nejrůznějším postižením.

První použití zvířat v nemocnicích v USA se podle dochovaných zpráv odehrálo v roce 1919. Sekretář Ministerstva vnitra, Franklin K. Lane, napsal tehdy Dr. W. A. Whiteovi, superintendantovi nemocnice Sv. Elizabethy ve městě Washington a navrhl mu použití psů v nemocnici jako „kamarády ke hrám“, jako rozptýlení pro pacienty.

Druhé známé použití terapie pomocí zvířat v amerických nemocnicích se odehrávalo ve spolupráci s Červeným křížem ve 40. letech v sanatoriu pro letce zraněné za 2. světové války v Pawlingu v New Yorku. Zvířata úspěšně pomáhala udržovat mysl rekonvalescentů v aktivitě a odváděla jejich pozornost od válečných událostí a vlastních zranění.

V 60. letech byly učiněny další pokroky při vývoji terapeutických programů se zvířaty pro zdravotně postižené a v roce 1966 založil Erling Stordahl, sám nevidomý, spolu se svou manželkou Annou v centrálním Norsku rehabilitační centrum pro zdravotně postižené-Beitostolen. Vedle fyzioterapie a sportu se důležitou součástí režimu stali také psi a koně.

Úsilí začlenit zvířata do klinické psychologie, vynakládané od 2. Světové války, bylo v 70. letech korunováno úspěchem **Borise M. Levinsona**. Americký dětský psycholog z Univerzity Yeshiva objevil vlastně náhodou, že zvířecí společník může být velmi cenným spoluterapeutem emocionálně narušených dětí. Levinson podněcoval začleňování pečlivě vybíraných domácích zvířat do dětské psychoterapie k usnadnění a urychlení terapeutického procesu. Zároveň ovšem požadoval seriózní výzkum této oblasti ke stanovení přesných hranic

a zásad terapie a doporučoval podle jakých kritérií vybírat a cvičit zvířata vhodná pro tuto práci. V roce 1969 Levinson zformuloval hypotézu, podle níž zvířata nepředstavují způsob vyléčení, ale působí jako sociální katalyzátor, který zahajuje a podněcuje společenský kontakt.

Levinson byl jedním z prvních badatelů, kteří se vážně zajímali o terapeutický efekt vztahu mezi člověkem a zvířetem. Sám pracoval se psy jak v ordinaci, tak v domově pacienta. V 80. letech se výběr zvířat zpřísnil a byly vypracovány metodiky výchovy a výcviku zvířat. Zavedlo se školení terapeutů, zkoušky jejich znalostí a zkoušky povah a dovedností zvířat. Zlepšila se spolupráce s psychology, pedagogy, logopedy, zdravotnickým personálem, rehabilitačními pracovníky, lékaři a rodiči klientů na jedné straně a veterináři, etology a kynology na straně druhé.

V roce 1990 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Humna-Animal Interaction Organizations), která sdružuje jednotlivé národní organizace pracující v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností mezi nimi, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o dané problematice a udílí ceny jednotlivcům i institucím za zvláštní přínos oboru. (Galajová 1999)

14. 2. CANISTERAPIE V ČESKÉ REPUBLICE

V Čechách se canisterapie začala využívat jen ojediněle na začátku 90. let minulého století, např. v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně nebo při léčbě psychiatrických pacientů koncem 80. a začátkem 90. let v Psychiatrické léčebně v Bohnicích v Praze.

Postupně vznikala občanská zájmová sdružení. Vyvrcholením tohoto procesu bylo vytvoření zastřešující České canisterapeutické asociace, která byla založena v roce 2003 a jejíž předsedkyní je v současné době PhDr. Jiřina Lacinová. Prvním pokusem o vytvoření celostátní organizace bylo založení dnes již neexistující canisterapeutické společnosti v roce 1997. (Nerandžič 2006)

14. 2. 1. Polohování se psy

V posledních několika letech se u nás začala rozvíjet canisterapie, polohování je jednou z metod, spočívá v těsné interakci mezi psem a člověkem. Využívá se u lidí s tělesným, mentálním i kombinovaným postižením, ale může se využívat i u seniorů, autistů apod. Dochází k hluboké relaxaci a postupnému uvolnění svalů. Polohování má vliv na fyzický i psychický stav klienta. Využit se dá hned několik poloh. Pro psy je polohování velice náročné, jsou zatěžovány fyzicky a hlavně psychicky.

Polohování je dobré praktikovat po dohodě s fyzioterapeutem. Ten ví, jak může s klientem manipulovat, proto je jeho role během polohování nezastupitelná. A právě v hlavách fyzioterapeutů se zrodila myšlenka položit psa vedle klienta tam, kde normálně leží podpůrné polštáře. Nejvíce se tato metoda aplikuje zřejmě u nás, např. V Americe polohování neprovádějí, protože ho tam považují za týrání zvířat (Freeman, 2007).

14. 3. Pes vhodný k canisterapii

Canisterapeutický pes je vybírán podle svých vlastností. Musí být dobře socializován a žít v těsném svazku s lidmi, musí být zdrav psychicky i fyzicky, mít dobrý sluch a čich, být tolerantní k lidem a k ostatním zvířatům. Výběr je prováděn na základě testování a odzkoušení cvičitelů a trenérů před zkušebními komisaři. Příslušné organizace vydávají certifikát canisterapeutického psa zpravidla na jeden až dva roky. Certifikát je vázán na osobu majitele psa, který musí dodržovat zásady ochrany práv zvířete (zvíře nesmí být týráno, přetěžováno a zbytečně stresováno).

V canisterapii není rozhodující rasa psa, ale především jeho charakter a výchova. Samozřejmě existují vhodnější nebo méně vhodná plemena, je třeba vědět, že psy lze naučit i přetvářce. Canisterapeutický pes se může na léčebném procesu podílet denně maximálně dvě až tři hodiny, terapeutická jednotka by neměla přesáhnout třicet minut. Důležitým faktorem je nálada psa a chuť věnovat se práci se zdravotně postiženými.

Psi pro canisterapii jsou vybírány již ve štěněčím věku podle vlastností a charakteru, a jsou vychováváni, v žádném případě drezírováni. Je to podobné jako u lidí. Dokonale vycvičený hudebník s absolutním sluchem, který bude hrát „bez srdce“, je jen výborný řemeslník, nikoliv umělec. Vycvičený pes s vadným charakterem může při špatném vychování nevypočitatelně zaútočit. Je to šelma, která může jednat a také jedná podle vrozených vzorců vlastních dané rase psa. (Nerandžič 2006)

Z mnoha subjektivních i objektivních důvodů jsou humánně-animální vazby mezi člověkem a psem velmi silné (Fine, 2006). Pes není jen pracovním terapeutickým nástrojem, ale i komunikačním prostředkem a tedy i nenahraditelnou součástí canisterapeutického týmu. Úspěšnost této interakce s klientem je v rozhodující míře závislá na behaviorálních vlastnostech psa vybraného pro canisterapii. Proces předvýchovy a samotného výcviku psa pro canisterapii je dlouhodobý a klade vysoké nároky na trenéry a v neposlední řadě i na finanční zajištění těchto programů. Selektce štěňat ve stáří 7-8 týdnů s vhodnými behaviorálními předpoklady na základě jednoduchého standardizovaného testu by nejen zefektivnila celý proces přípravy canisterapeutického psa, ale zároveň by usnadnila práci mnoha zapálených lidí, kteří se věnují této nadmíru prospěšné činnosti. (Novotný, Svobodová, Bláha 2008)

14. 4. Podstata canisterapie

Podstatou canisterapie je využití psa v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je aktivizace nemocného nebo zdravotně postiženého, zlepšení jeho fyzického a psychického stavu a snížení množství užívaných léků. V rámci léčby člověka dochází k aktivaci a mobilizaci zbytkových, fyzických, psychických a imunitních schopností zdravotně postiženého. Člověk startuje pomocí přírody své uzdravování, zlepšuje vlastní tělesný a duševní stav a kontakt s lidmi. (Nerandžič 2006)

Je známo, že pouhá přítomnost zvířete snižuje u lidí krevní tlak, uvolňuje duševní napětí a zmírňuje stres. Víme též, že pomocí kontaktu se zvířaty, k těmto úkonům vycvičenými, lze pozitivně ovlivnit prožitky a chování člověka, zejména mentálně a tělesně postiženého. Na takových zkušenostech jsou založeny různé zooterapeutické metody. (Vítková 2008)

14. 5. Boloňský psík a canisterapie

Prvním boloňským psíkem, který složil v ČR canisterapeutické testy byla Daisy Aphála roku 1998. Boloňské psíky využíváme na canisterapii díky společenské povaze plemene. Jsou nekonfliktní, mohou pracovat v jakékoli smečce a klienty upoutává jejich vzhled plyšové hračky i touha se s každým mazlit. U dětí získávají úspěch tím, že předvádí veselé kousky, hodné psů v cirkuse.

Boloňský psík při těsném kontaktu s klienty navozuje příjemnou atmosféru, tím se uvolňuje psychika pacienta a při hlazení, případně krmení psíka se procvičuje jemná motorika. Díky svému vzhledu a silné kostře může působit i tam, kde se malá subtilní plemena neuplatní. Výhodu má i u klientů, kteří se větších plemen obávají.

Jediné co nelze, je spojit práci v canisterapii a současně psa úspěšně vystavovat. Boloňský psík využívaný v canisterapii musí mít přiměřeně ostříhanou srst, aby při práci nedocházelo k jejímu plstnatění. Jinak má plemeno boloňský psík všechny předpoklady se v canisterapii plně uplatnit. (www.denajwen-bolognese.cz/canisterapie.htm)

15. ZVLÁŠTNOSTI PSA

Nehledě na různé soustavy, které zajišťují životní funkce a zdraví psa, existují zde ještě také charakteristické rysy, které jsou vlastní pouze a jen psu. Ve své představitosti si vyvoláme obraz malého tvora vrtícího ohonem, s vyplazeným jazykem, živě pošťkávajícího. To nejsou jen psí okrasy, ale jsou to účelné projevy jeho života.

Štěkot je jedním ze zvukových signálů určených nejen psům, ale i jiným zvířatům a člověku. Je velmi nevhodné operovat psy, aby nemohli štěkat (ve Velké Británii je zakázáno), a tak jim upírat možnost vlastního projevu. Vrtění ocasem vyjadřuje radost, jiné polohy ocasu vyjadřují strach, podřízenost anebo útočnou nadřazenost.

Z ostatních zvláštností to jsou hmatové chlupy (používané k orientaci ve tmě) a speciální mazové váčky v krajině řitní, které umožňují pachové značkování teritoria.

Potí se pes? Vlastní potní žlázy jsou v kůži psa jen ojedinělé a jsou nedokonale vyvinuty. Psi se rovněž potí, ale z jiných příčin než lidé. Pes má aromatické žlázy po celém těle, jejich výpotky, při rozkládání vlivem bakterií vydávají typický „psí“ pach. Tyto žlázy však nejsou součástí termoregulačního procesu. Kromě toho má pes na nášlapných polštářích potní žlázy, jejichž výměšky udržují chodidla vlhká a pružná, jinak by se neustálým otěrem vysušila. Jak se vlastně pes vypořádá s termoregulací? Člověk má ekrinní potní žlázy, které se podílejí na termoregulačním procesu, po celé pokožce a ve velkém množství. Pes má celé tělo pokryté srstí, která je vlastně izolační vrstvou a snižuje riziko tělesného přehřátí. Srst psa zachycuje teplo, a ačkoli se na dotek zdá ohřátá, pronikne na kůži jen velmi málo tepla. Při přehřátí se zvýší činnost potních žláz na chodidlech, pes zanechává mokré stopy.

Mnoho zvířat využívá k termoregulaci odpařování svého dýchacího ústrojí, a to je také důvod, proč psi zvláště v parném počasí těžce dýchají. Dýchání pomáhá chladit organismus odpařováním. (Taylor 1998)

16. PES A JEHO ŘEČ

Lidé by si rádi povídali se svými zvířaty, aby přišli na to, co si tito tvorové myslí. Mohli by se jich zeptat, jak se cítí, nebo zjistit, co a proč chtějí dělat. Bohužel to není možné, neboť vědecké bádání ještě tolik nepokročilo a používat telepatii se nám v dohledné době nejspíš nepodaří. Existuje vůbec nějaká možnost, jak se dozvědět, co si naši psi opravdu myslí?

Pokud pozorujete pečlivě svého psa a sledujete pozorně jeho chování v určitých situacích, můžete si vytvořit celkem přesnou představu o řeči jeho těla. Výrazy a projevy vám pomohou odhadnout, jak se nejspíš cítí. Například psi upadají do deprese, když mají pocit, že je nemá nikdo rád. Jsou šťastní, když některý z členů „jejich“ rodiny přijde domů. Bývají vystrašení, když se cítí ohrožení, a radují se ze hry a zábavy. Pokud k tomu přidáte znalost rozdílů mezi živočišnými druhy – člověkem a psem a podrobné studium jejich chování, může být celkem snadné zjistit, co si v jaké situaci pes myslí. K tomu je potřeba získat dostatečné znalosti, což není tak snadné a vyžaduje to mnoho času, zejména pokud jste nováčky v psím světě, nebo pokud jste neměli čas psy podrobně pozorovat.

Psi jsou obviňováni z různých věcí, které neudělali, nebo o nich ani nepřemýšleli, protože jejich majitelé nechápu řeč jejich těla, postavení ve smečce a chování.

JSME JEDNA RODINA

Štěňata, která si v průběhu socializační fáze, citlivého období mezi třetím a dvanáctým týdnem života, zvyknou na lidi, snadno přijmou lidskou rodinu za svou náhradní smečku. Podobně i děti lehce přijmou psy do svého života – a vzájemně jim to prospívá. Přestože psi a lidé cítí podobnou potřebu společnosti, nemluví stejným jazykem a komunikace mezi nimi

není vždy jednoduchá. Pro člověka je přirozené, že obejmeme svého psa. Pro psa je objetí něco, k čemu běžně nedochází – pouze při páření nebo v boji.

NEOPOUŠTĚJ MĚ!

Potřeba sociálního kontaktu domácích psů je obrovská. Vyhledávají společnost své smečky, kdykoliv je to možné. Někteří psi nejsou schopni se vyrovnat se samotou a mohou propadnout panice, opustí-li je jejich majitel. Následky – hluk, nepořádek a znečištěná podlaha – mají ničivý vliv na majitele, kteří nechápu reakci svého psa. Psi se musí učit zůstat sami od útlého věku, kdy se s tím snadno vyrovnávají. Mnozí chovatelé a majitelé si to neuvědomují a snaží se zajistit, aby se štěňaty byli neustále jejich sourozenci z vrhu nebo lidé. Každodenní krátké předem naplánované nepřítomnosti, které se postupně prodlužují, učí štěně, aby se s osaměním vyrovnalo. Zaručují, že v dospělém věku může být pes bez problémů sám doma.

Sbírání předmětů, jichž se majitel dotýkal, nebo je nosil, je oblíbenou činností některých nejistých psů, když se ocitnou sami. Snaží se obklopit hradbou pachu svého majitele, čímž druhým dávají najevo, aby zůstali opodál. Tuto funkci plní materiál, který vstřebává pach.

VÝZNAM PACHU

Nejdůležitějším smyslem psa je čich. Psi mají tak mimořádný cit pro rozlišení různých pachů, že jsou schopni o osobách i místech zjistit takové věci, jaké my bychom nebyli s to čichem objevit. Pach přetrvává nějakou dobu od chvíle, kdy byl zanechán. Sledovat pachovou stopu je pro psa něco podobného jako pro nás dívat se na videozáznam – cítí, co se na určitém místě stalo v minulosti. Někteří majitele obtěžuje, když jejich pes příliš čenichá kolem jejich věcí. Je to ovšem jejich způsob objevování světa – podobně jako my poznáváme své okolí prostřednictvím zraku.

Váš pes dokáže získat velkou část informací očicháváním moči a trusu jiných psů. Přestože nám se tento postup může zdát odpuzivý, pes jej užívá k tomu, aby zjistil, jaký pes určitým místem procházel, jak dlouho, zda to byl pes nebo fena, jestli byl zdravý či nemocný, jak byl starý a v jakém byl postavení. Sběr informací čichem je pro psy tak důležitý, že někteří z nich se zdají být čenicháním přímo posedlí.

Nosní sliznice psa, která rozlišuje různé pachy, má téměř 37 x větší rozlohu než u člověka. Části mozku psa, které vyhodnocují pachové signály přicházející z nosu, jsou mnohem větší a složitější, než jsou odpovídající části lidského mozku.

SETKÁVÁNÍ S JINÝMI PSY

Čich je velmi důležitý při zjišťování poznatků o jiných psech. Pouhým očicháním zjistí, kdo jsi, odkud jsi, co jsi jedl, jakého jsi pohlaví, kolik ti je, a dokonce zda jsi uvolněný či vystrašený... Je pravděpodobné, že psi mohou očicháváním zjistit i další poznatky, o nichž dosud nemáme ponětí. Očichávání mezi dvěma psy je vlastně určitý rituál, při němž se psi otáčejí, očichávají si tlamu a zád'. Po vyhodnocení pachu, může dát jeden ze psů signál k zahájení hry, popřípadě mohou jít po svém, nebo začnou bojovat. Pro bojácné psy je často příliš obtížné číst a vysílat signály, což leckdy vede k soubojům.

POZDRAVÍME SE

Většina z vás dobře rozpozná projevy, jimiž vás psi zdraví. Doširoka otevřená tlama s „usmívajícím se“, obličejem a mávajícím ocasem jsou snadno rozpoznatelné a lidem dobře známé signály, že se mohou přiblížit a pes očekává přátelskou odezvu. Různí psi zdraví lidi různými způsoby, které vyplývají z toho, jak se s nimi zacházelo jako se štěňaty. Někteří skáčou nahoru, aby se dotkli obličeje, jiní chtějí být objímáni, jedni vyžadují hlazení a další jen, abyste je vzali na vědomí a pak si s nimi hráli. Malí psi často chtějí, abyste je zvedli, hlučně se vám motají kolem nohou, vyskakují, dokud je nevezmete do náruče a nepomazlíte se s nimi. Těmito různými způsoby dávají psi najevo jedno jediné – dožadují se pozornosti.

SETKÁVÁNÍ S LIDMI

Řeč těla a signály hrají významnou roli v životě psů. Používají totiž své tělo ke sdělení svých záměrů a pocitů stejným způsobem, jakým my užíváme zvuky a řeč. Ukazuje se, že

tyto signály jsou převážně vrozené a instinktivní, přestože jejich účinnému a citlivému užívání se psi musí naučit. Psi užívají při svých kontaktech s lidmi podobné signály, jako když „si povídají“ mezi sebou. To však často vede k nedorozuměním. Ovšem lidé mívají rovněž sklony jednat se psy jako s jinými příslušníky svého druhu.

Vrtící se ocas znamená, že je pes vzrušený. Ne vždy to ovšem znamená, že pes je přátelsky naladěný. Je třeba číst i z řeči dalších částí těla, než se rozhodnete přistoupit ke psu, který vrtí ocasem.

Když pes někoho poznává, dává to najevo celým svým tělem. Psi vyskakují, aby se dostali blíže k našim obličejům. Štěňata chtějí být dostatečně blízko, aby mohla olizovat ústa. Pokud jim v útlém věku vyhovíte, stane se to pro ně zvykem i později.

PSÍ ŘEČ

Ve srovnání s lidmi mají psi velmi omezené komunikační schopnosti, a proto se více spoléhají na řeč těla. Škála zvuků, které vyluzují, slouží spíše jen k podpoře řeči těla než k samotnému vyjadřování.

Vytí a vrčení jsou méně užívané zvuky s významem společným pro všechny psy. Naproti tomu štěkání je časté a vyjadřuje různý obsah. Lze rozlišit štěkot při hlídání nebo ve snaze přitáhnout pozornost, existuje i štěkání, jímž pes prostě uvolňuje přebytečnou energii nebo jím vyjadřuje pocit frustrace.

Vytí je vhodný způsob komunikace s ostatními na dlouhou vzdálenost. Často vyjí psi chovaní v psincích, aby se spojili se svou ztracenou smečkou.

Pokud chce pes udržet vetřelce v bezpečné vzdálenosti, projevuje to sérií „štěkacích výbuchů“, často doprovázených úprkem vpřed.

Pes v autě dává najevo své obavy tím, že má uši přitisknuté k hlavě, koutky tlamy protažené nazad a oči doširoka otevřené. Auto je malý prostor, který lze snadno ubránit, a psi se zde spoléhají na svůj štěkot mnohem častěji než jinde.

Štěkání s úmyslem přilákat pozornost je typické pro malá „gaučová“ plemena, která jsou závislá na svých majitelích. Tito psi jsou rádi v centru pozornosti. Jakmile cítí, že si jich nikdo nevšimá, začnou vydávat sérii hlasitého hafání, které nakrátko přerušují, aby si oddechli. Pokud jejich majitel zareaguje, přestanou. Pokud ne, dokážou pokračovat libovolně dlouho...

Hrozivé vrčení může být velice odstrašující. Jeho účelem je, aby protivník zanechal naděje, že by snad mohl v případném souboji vyhrát. Je to zřejmý signál, že je nebezpečné se k němu přiblížit. (Bailey 2003)

ŽIVOT V HIERARCHII

Divocí psi žijí ve smečkách s přísným společenským uspořádáním vůdce a podřízených. Největší, nejsilnější a nejchytřejší z nich získává postavení vůdce, zatímco ti méně schopní v podřízené roli mají podřízené postavení. Společenská hierarchie zajišťuje, že nejsilnější psi dostávají nejlepší potravu, mají přístup na nejlepší místa k odpočinku, nejvíce šancí k rozmnožování a předávání svých genů dalším generacím.

Doma i milácci jsou nejspokojenější na nejnižším stupni společenské hierarchie ve smečce – rodině.

Mezi dvěma psy, kteří spolu žijí v domácnosti, vznikne hierarchie. Vyšší postavení poskytuje výhody – a při bitkách pomáhá vůdci získat zpět moc. Zajímavé je, že ze dvou psů téhož vrhu často mívá vůdčí postavení ten menší. Více šancí být vůdcem má silnější osobnost než jeho větší a více uvolněný bratr či sestra.

Prvních šest měsíců tráví štěňata zkoumáním síly či slabin ostatních členů smečky. Hrají si s dalšími štěňaty, věnují se vzájemným „soubojům“, a tím se utváří jejich postavení ve smečce. Pokud se stanou příslušníky lidské rodiny, nebo jestliže se v dospělém věku setkávají s jinými psy, bude se jejich pozice ve smečce stanovovat podobným způsobem.

Hierarchie ve smečce divokých psů není stálá, ale mění se podle okolností. Z toho však vyplývá naděje pro ty majitele, jejichž pes je ovládá.

DOVOL, AŽ TĚ SNÍM

Většina domácích psů dostává krmení, které vyžaduje jen málo žvýkání. Přesto neztratili pradávno instinkty prokousat se tuhou kůží velké kořisti a rozžvýkat stržený kus do posledního sousta. Proto si radostně žvýkají své hračky na malinké kousičky a procvičují si čelisti na žvýkačkách a kostech. Při nedostatku jiných možností mohou tímto způsobem ničit věci v domácnosti či dětské hračky. To je pro majitele znamením, že mají psu opatřit jiné vhodné předměty- např. žvýkačky z buvolí kůže, telecí kosti nebo sušené šlachy.

Kosti a žvýkačky dokážou udržet pozornost psa po celé hodiny a jsou vhodným tréninkem pro jeho čelisti. Žvýkačky z buvolí kůže jsou někdy pro psa příliš tvrdé. Jeden konec hračky namočte do vody, aby změkkl. Psovi bude více chutnat a bude se mu lépe žvýkat. Psi by měli mít k dispozici dostatek žvýkaček, tím mu zabráníte okusovat koberečky, křesla a jiné nevhodné věci.

Také starší psi rádi žvýkají, což občas jejich majitelé přehlížejí. Domnívají se totiž, že je to typické jen pro štěňata. Vzhledem k tomu, že předkové domácích psů museli být po celý život schopni rozkousat tuhou kůží, rovněž naši miláčci zdědili tuto schopnost.

TOLIK ENERGIE

Předpokládáme, že psi jako domácí miláčci budou trávit většinu času klidným ležením, přerušeným jen krátkými procházkami. Bohužel je to proti jejich vrozeným pudům. Mnohé problémy pramení z toho, že psi mají přebytek energie a snaží se zabavit způsobem, který se nám nezdá vhodný. Psi tahají za vodítko, protože se chtějí pohybovat rychleji než jejich majitel. Dokonce, i když majitel utíká, psům to nestačí. Taháním za obojek dávají najevo, že kdyby to záleželo na nich, byli by u cíle dříve.

Zdraví a aktivní psi rádi vyskakují na různé objekty, jakmile se to naučí. Považují za zábavné dostávat se vzhůru a skákat, což je dobrý trénink pro tělo. Někdy ani nepotřebují důvod či podnět k vyskakování. Skáčou prostě jen proto, že to umějí...

Psi milují vzájemné honičky. Spotřebovávají při nich energii a dělá jim to dobře. Psi, kteří mají dostatek podnětů, jsou spokojenější a chovají se lépe, než ti, kteří se neustále snaží spotřebovat nadbytečnou energii. Existuje mnoho způsobů, jak lze mladé, aktivní psy v dobré kondici zaměstnat duševně i fyzicky. Majitelům, kteří jim věnují čas a sílu při pravidelné hře, jejich úsilí přinese mnohé výhody, zejména zlepší vztahy se psem. Hračky mohou docela dobře nahradit kořist – lze je vyhledávat ve vysoké trávě, honit a chytat, ale i bojovat s nimi, např. při přetahované. Někteří psi si své hračky zahrabávají, aby je schovali do bezpečí pro další dny... (Bailey 2003)

JÍDLO

Psi nemají žádné zábrany sežrat potravu, kdykoliv se jim naskytne. Lidem připadá takové slídění a krádež nepřístojné, a kdykoliv k něčemu takovému dojde, snaží se psům vštípit, že dělají něco špatného. Nicméně pes, který si bere potravu, jakmile je k dispozici, je mnohem úspěšnější ve světě, v němž není jisté, kde vezme další jídlo. Proti těmto vrozeným pudům psů bojují lidé zcela zbytečně.

V přírodě musí zvířata často bojovat s jinými o dostatek potravy. Jakmile si pes nějakou obstará, drží se jich zuby nehty. Pokud o ni přijde, nejspíš bude hladý. Takže motivace pro její udržení je velmi silná. Posedlost jídlem se zdá být veledůležitá a malí psi si často hlídají potravu před mnohem většími, silnějšími nebo výše postavenými jedinci.

Většina psů má denně dostatek jídla, přesto však ceněnou potravu brání – žvýkačky, kosti, pamlsky, ale dokonce i krmení v misce. Přivlastňování potravy často začíná už ve vrhu, kdy štěňata bojují mezi sebou o dostatek jídla nebo o cenné kousky potravy. Takovému chování

lze zabránit. Naučte psa, že ruce dávají, nikoliv berou. Pokud si to vštípí od útlého věku, nebude pro něj nutné držet lidi v bezpečné vzdálenosti od toho co má...

TROCHU SI ZDRÍMNOUT

Psi rádi spí v pohodlí- vyhledávají k odpočinku bezpečná místa se správnou teplotou. Tráví spaním dost dlouhou dobu, zejména ti starší. Ovšem nepotřebují nutně spát celou noc, jak od nich doma očekáváme. Obstarejte štěňatům a mladým psům něco, čím se mohou zabavit, když se vzbudí. Nebudou pak rušit ostatní členy domácnosti.

Pohovky a křesla s pohodlnými měkkými polštáři jsou pro psy ideální místa k odpočinku. Naneštěstí pro ně ale mnozí majitelé mají jiné představy, kde by měli spát a vyhánějí je. Pes má rád pohodlí, když spí – a to nemá, dokud povrch pelišku není urovnaný. Než se někteří psi uloží, několikrát se otočí dokolečka, aby odstranili veškeré hrbolky a boule. Tento způsob úpravy pelechu pochází z dob, kdy psi žili ve stepích a snažili se ušlapat suchou trávu, aby je netlačila. Ušlapávání měkkých dek, které mají domácí psi ve svých pelíšcích, se zdá poněkud nesmyslné. Pokud se psovi místo pro spaní nezdá dost pohodlné, trochu si ho upraví předními tlapkami. Dělá to někdy i na pevném koberci – je to chování zakódované po generace.

Někteří psi dávají přednost spaní pod něčím, co jim poskytuje ochranu - pod postelí, stolem, v boudě. Jsou to pozůstatky z dob, kdy žili volně, skrývali se před nebezpečím a štěňata vychovávali v doupatech.

SPRÁVNÁ TEPLOTA

Pro všechny savce je důležité udržet tělo v optimální teplotě. Teplotní čidla na těle dávají psovi na vědomí, kdy se ochlazuje nebo zahřívá a kdy na to musí nějak reagovat. Podobně jako lidé se i psi rádi vyhřívají na sluníčku anebo vyhledávají stín, aby se ochladili. Přehřátí nebo podchlazení může mít pro psa nebezpečné následky, takže vyhýbat se možným problémům je dost důležité. Na rozdíl od lidí nemají psi potní žlázy v kůži (s výjimkou několika na polštářcích tlapek). Proto se ochlazují rychlým vdechováním vzduchu přes celý povrch jazyka. Krevní cévky na povrchu se rozšíří, čímž jazyk dostane jasně růžovou barvu. Z jazyka se odpařuje voda a tím se pes vnitřně ochlazuje. Pes má tím více vyplazený jazyk, čím větší horko mu je. Zrychlené mělké dýchání není pouze příznakem ochlazování, ale i stresu. V tomto případě nemá pes tolik vyplazený jazyk.

Dlouhosrstí psi mají větší problémy, aby se nepřehřívali. Lidé ve studených oblastech vyšlechtili některá plemena s mimořádně dlouhou srstí jako ochranu proti chladnému podnebí. V průběhu let se tyto psi rozšířili i do teplejších oblastí. Pokud je psovi horko, často lihá mezi dveřmi, kde je vanoucí vzduch ochlazuje.

Přílišné chladno je stejně nevhodné jako přílišné teplo, spotřebovává totiž energii psa, aby se zahřál. Takže v chladném počasí vyhledává pes teplejší místo. Psi se rádi natáhnou na sluníčku, ale pozor: I oni trpí na spáleniny, zejména ti s bílou srstí. (Bailey 2003)

DALŠÍ GENERACE

Nekastrované psy ovládá silný rozmnožovací pud, neboť chtějí předávat své geny dalším generacím. Psi i feny mají náležitou motivaci, aby se setkali ve správný čas. Feny mají říji /hárají/ dvakrát ročně – a v té době se samci i samice pokoušejí k sobě dostat a spářit se. Jsou ochotni překonat nejrůznější překážky, aby mohli zplodit novou generaci štěňat. Proto se neustále hledá vyhovující domov pro takové množství psích mláďat.

Psy samce je těžké udržet v klidu, pokud je poblíž hárající fena. Dostat se k ní je pro ně veledůležité a riskují i život, aby toho dosáhli. Zahrnuje to i přeskokování plotů – motivace je silná a dodává jim sílu uplatnit všechno možné, aby uspěli. Psi, kteří se nemohou dostat ven, často odmítají potravu a vyjí v důsledku frustrace. Období vrcholné říje, kdy je fena ochotna přijmout psa, trvá zhruba 6 dní. V té době jsou samice velmi dychtivé, aby se dostali

k samci. Po hárání lze fenu vykastrovat, což odstraní její touhu prchat a pářit se a současně zabrání riziku nechtěných štěnat.

Nekastrovaní psi jsou ochotni překonat velké vzdálenosti, aby našli fenu, s níž se mohou pářit. Když ji nemohou najít ve svém okolí, jejich rozmnožovací pud je vede k tomu, aby ji hledali i daleko od domova. Pokud neskončí jako tuláci v nějakém útulku, mohou se vrátit v dost zuboženém stavu – vyhublí, se zkrvavenými tlapkami, zaknocenou srstí – ale po úspěšně provedené akci.

KASTRACE

Vyhrává ten nejlepší.

Konkurence mezi psy-samci na téměř území je silná. Každý při tom doufá, že předčí ostatní a bude to právě on, kdo se spáří s fenou. Dlouho před tím, než se psi potkají tváří v tvář, vědí o sokovi na svém teritoriu podle pachových značek, které zanechal. Na oplátku nechávají své vlastní pachové značky v naději, že ostatní z nich poznají, že právě on je největší a nejsilnější. Soupeření mezi samci o právo na rozmnožování začíná v dospívání-zhruba ve věku 6-7 měsíců. V té době je hladina samčích hormonů mnohem vyšší než v dospělosti, takže psi pubertální jsou přímo přehlceni touhou soupeřit. Předávání genů dalším generacím je důležitý úkol, proto bývají souboje mezi psy velmi tvrdé a nebezpečné a mohou vést ke zraněním, pokud trvají dlouho. V přítomnosti hárající feny jsou rvačky mnohem vážnější, protože psi mají silnější motivaci k boji.

VÝCHOVA ŠTĚNAT

Důvodem samčího soupeření je možnost pářit se s hárajícími fenami na svém území. Výsledkem jsou štěňata-o ně se stará převážně matka, a to až do věku, kdy jsou schopna se připojit ke zbytku smečky. Mateřské pudy mají feny sice vrozené, ale podstatně lépe si vedou ty, které už získali nějaké zkušenosti. Některé úkony, např. přehryznutí pupeční šňůry, kojení a čištění štěnat, patří k instinktivnímu chování: fena je může provádět, aniž se je musí učit. Po několika vrzích však získá mnohem větší praxi.

Čich hraje důležitou roli v mateřském chování feny a při rozpoznávání štěnat. Fena někdy štěňata odvrhne. Může to být po porodu vedeném císařským řezem, pokud jsou novorozenci očištěny dříve, než se fena probere z narkózy. Dalším důvodem odmítnutí štěnat může být vystresovaná matka nebo skutečnost, že se štěňata dotýkali cizí lidé, jejichž pach přebil pach vrhu. Matka po každém krmení líže břicho štěňátka, aby stimulovala jeho trávení a vyprazdňování. Jeho trus olíže a spolkne. Bude v tom pokračovat, dokud štěňata natolik nevyrostou, aby mohla opustit pelíšek a vyprazdňovat se venku. Je to pozůstatek z dob, kdy psi žili volně. Matka tím udržovala v noře hygienu a chránila štěňata před chorobami i před jinými predátory.

Štěňata instinktivně olizují koutky tlamy dospělých zvířat. Domestikovaní psi sice jen zřídka vyvrhují potravu štěňatům, ale jejich předkové přinášeli domů potravu v žaludku a na vyžádání ji poskytovali mláďatům. Štěňata se snaží olizovat ústa i lidem, vyskakují a chtějí se dostat k obličejí. Pokud se toto chování setká s kladnou odezvou u majitele, štěně si tento zlovyk vypěstuje a v dospělosti se už jen těžko odstraňuje. (Bailey 2003)

BÝT V BEZPEČÍ

Psi jsou vyzbrojeni silnými zuby a čelistmi, které mohou způsobit vážná poranění. Následně se vyvinula řeč těla, jíž psi dávají najevo svému okolí své city a záměry. Tyto signály vysílají často i směrem k nám, lidem. Ovšem my je často ignorujeme nebo na ně neodpovídáme, protože dobře nerozumíme, co znamenají, nebo si je vykládáme chybně. Zívání je jedním z prvních náznaků toho, že pes není spokojen se situací. Pravděpodobně prožívá nějaký vnitřní rozpor – pokouší se rozhodnout, zda má nebo nemá odejít – anebo signalizuje, že je nešťastný.

Psi kmitají jazykem sem a tam, pokud se cítí nejistí nebo zmatení. Mohou si jím olizovat čenich, nebo ho jen v rychlém sledu rychle vyplazují a zase schovávají.

Psi používají různé strategie pro zklidnění různých útočníků. Patří mezi ně: zívání, odvracení pohledu, olizování pysků, otáčení hlavy, čenichání po podlaze, „poklona“ – výzva ke hře, sed, sed zády k potencionálnímu útočníkovi, velmi pomalý odchod pryč, přiblížení se k druhému jedinci velkým obloukem, nikoli přímo, což je méně konfrontační.

VYHNOUT SE RVAČCE

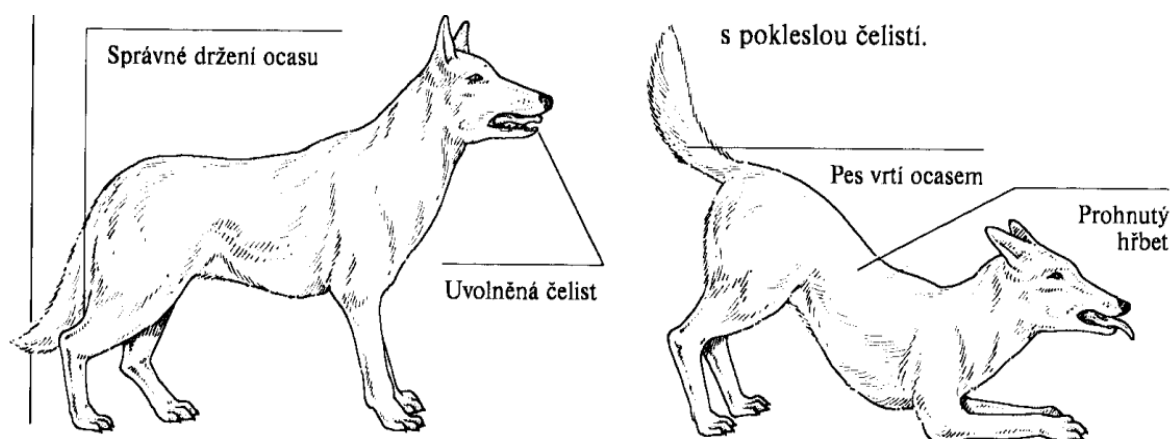
Ohrožený pes užívá agresi na svou obranu – ale obvykle je to až poslední možnost, když všechny ostatní selžou. Než přistoupí k tomuto kroku, zvažuje své šance na úspěch. Pokud je útok neúspěšný, soupeř neustoupí a pes prohraje, riskuje zranění či dokonce smrt. Proto většina psů nejprve vyzkouší široké spektrum taktik před použitím násilí. Liší se podle zkušeností psa, od promyšleného postavení těla až po strategii „nech to plavat“, kdy se pes rozhodne ignorovat problém a začne se místo toho věnovat něčemu jinému. Pokud tyto přístupy zklamou, ohrožení je příliš náhlé nebo pes zjistí, že strategie „odvracení“ je neúčinná, přistoupí k útoku.

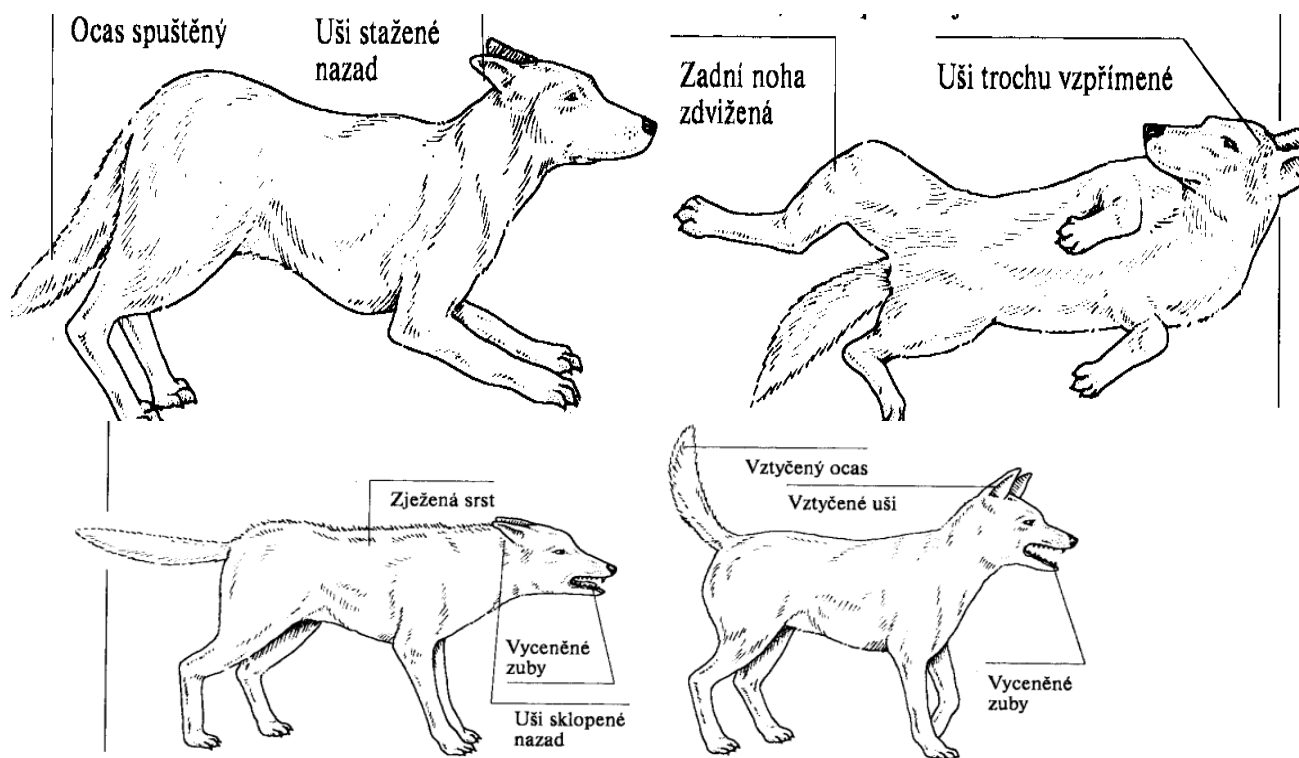
Schopnost komunikace s ostatními psy ovlivňuje skutečnost, jaké vztahy s nimi mělo zvíře ve štěněčích letech. Dobře socializovaní psi snadněji odvrátí nebezpečí útoku a jen zřídka se perou. Špatně socializovaní psi nedokážou „přečíst“ jemné signály ostatních a je pro ně těžké vyslat správné signály navenek, takže mívají často problémy.

MÁM STRACH

Vystrašení psi dávají své pocity dost výrazně najevo. Pokud se v situaci včas zorientujete, můžete předejít tomu, aby se pes nepolekal ještě více a nezačal v sebeobraně kousat. Někteří psi maskují svůj strach předstíráním sebejistoty a statečnosti, ale ve skrytu duše jsou stejně vystrašení jako ti, kteří utíkají. Je zavádějící, že někteří psi vydávají množství signálů, jak procházejí různými stavy a emocemi. Pozorujte, jaká znamení dává pes ocasem, ušima i tělem. Pomůže vám to dešifrovat jejich signály a budete mít lepší představu o tom, co si pes myslí. Z řeči těla svého psa se můžete hodně dovědět o jeho pocitech: Uši jsou stažené dozadu – pes je vystrašený nebo submisivní. Uši jsou otočené dopředu – je sebejistý nebo projevuje zájem. Je vidět bělmo očí a zornice jsou rozšířené – je vystrašený. Tlama je široce rozevřená, dýchání zrychlené – je vystrašený. Ocas je svěšený – je vystrašený nebo submisivní. Vrtí ocasem – je vzrušený. (Bailey 2003)

Obr. 18 Řeč těla (Bailey 2003)

PSÍ CHÁPÁNÍ ČASU

Psi chtějí a potřebují totéž co my: přátele, slunce a lásku. To, co my vnímáme jako chvilkovou osamělost, psi možná chápou jako trvalé opuštění. Každý zná charakteristický ustrašený výraz ztraceného psa, který hlídá svého pána. Jeho emoce jsou jistě hluboké a podobají se pocitům dítěte, odděleného od rodičů. Vřelé, někdy téměř hysterické přijetí, jehož se nám dostane od zvířete opuštěného pouze na pár okamžiků, napovídá, že pes buď vnímá běh času jinak než člověk (což je bezpochyby pravda), nebo měl obavy z opuštění. Bez ohledu na to, kolikrát pes zažije návrat svého majitele, vždycky jako by říkal: „Měl jsem strach, že už tě nikdy nevidím!“ (Masson 1999)/

ROZHODNUTÍ PRO BEZPEČNOST

Pokud je pes na svém území ohrožen, musí se sám rozhodnout, jak se bude bránit a jak bude chránit své útočiště. Potřebuje zvážit, jaké má šance na výhru a jaké je riziko jeho zranění. Během nebezpečných soubojů je třeba průběžně odhadovat, jaké problémy hrozí a jakou akci je třeba podniknout a kdy. Tato strategie pomáhá udržet psa v největším možném bezpečí a současně zvětšuje jeho šance na úspěch.

Psi všech plemen se mohou chovat agresivně, pokud se cítí nějak ohroženi. Nakolik se pes cítí ohrožen, závisí na jeho předcházejících zkušenostech z podobných situací a na povaze střetnutí s lidmi i se zvířaty ve šteněcím věku. Do jaké míry je agresivní, záleží na: stupni ohrožení, na jeho vrozené sebedůvěře, na úspěšnosti jeho předchozích soubojů.

PSI A LIDÉ

Psi instinktivně nerozumějí naší řeči těla, a aby ji dobře pochopili, musí se ji učit od útlého věku. Něco tak prostého jako vizuální kontakt, který lidé užívají při přátelském kontaktu, může přimět špatně socializované psy, kteří na něj nejsou zvyklí, k útěku. Většina lidí nemá dost informací o tom, jak psi nahlíží na svět, a proto dochází k častým nedorozuměním mezi psy a lidmi. Vina je bohužel často připisována psům, přestože lidé jsou nepochybně inteligentnější. Je třeba si uvědomit, že psi nejsou malí lidé oblečení do chlupatého kožichu, a že je nutné se naučit s nimi komunikovat, což povede ke společnému šťastnému soužití.

Psi používají ke zjišťování informací převážně nos a tlamu, zatímco lidé oči a ruce. Při zdravení psů omezte vizuální kontakt a použití rukou na minimum, tím snížíte jeho obavy a snadněji se spřátelíte. (Masson 1999)

NEZÍREJ!

Psi vyhrožují jeden druhému upřeným pohledem. Brzy se naučí, jaká opatření učinit, aby se vyhnuli hrozící agresí, která může po takovém pohledu následovat. Lidé hledí láskyplně na své miláčky a psi se musí naučit, že upřený pohled ze strany lidí je naprosto v pořádku. Psi se to však jen zřídka naučí správně. Mohou vyjadřovat širokou škálu signálů, že se necítí dobře, pokud na ně někdo hledí. Většinu těchto signálů lidé nedokážou dobře odhalit a rozluštit.

Ve srovnání s dospělými mají děti proporcionálně větší oči. Jejich pohled je tedy zřetelnější a navíc bývají ve stejné rovině s hlavou psa. V důsledku toho se špatně socializovaní psi mohou cítit více ohroženi. Zrak psa nemá takové rozlišovací schopnosti jako lidský. Různé předměty rozpoznávají spíše čichem a podle tvaru, než podle jednotlivých detailů a struktury. Psi vidí barevně, i když ne tak dobře jako lidé: hůře vidí v prudkém světle. (Bailey 2003)

LASKAVÉ RUCE

Psi často užívají tlamu, aby drželi nebo zvedli nějaké věci – stejně jako my používáme ruce. Naši mazlíčci si na to musí zvyknout a naučit se oceňovat dotyk rukama. Většinou mají rádi drbání a hlazení, jsou spokojeni, když se jich lidé dotýkají. Je pravda, že to funguje zejména v případech, kdy vyrostli s laskavými lidmi, jejichž ruce je ve štěněčím věku nebily a netrestaly. Pšům, kteří se naučili důvěřovat lidem, lze snadno upravovat srst a nemají ani strach z cizích lidí, kteří se k nim přibližují. Lidé, které pokouše pes, mají mnohem častěji zraněné ruce než jiné části těla. Děti používají ruce k prozkoumávání okolního světa, zatímco štěňata k těmto účelům používají tlamu.

Někteří psi nemají dostatek příjemných zkušeností s lidskýma rukama z dob, kdy byli štěňata. Mnozí mají dokonce zkušenost, že ruce často působí bolest a nepohodlí. Psí kousnutí také z toho důvodu převážně směřují proti rukám. Buďte při používání rukou opatrní, pohybujte jimi pomalu, aby se pes naučil, že jsou bezpečné, přinášejí jídlo a různé pamlsky, nikoliv nebezpečí.

Lidé psa obvykle hladí po hlavě – je to nejpřístupnější část jeho těla. Při hlazení jsou často zakryty smyslové orgány, které pomáhají psovi vnímat okolí. Zahrnuje to překrývání očí, dotýkání se citlivých hmatových vousků kolem tlamy, po celém obličejí a na uších. Tento pohyb dočasně omezuje psa, což vzbuzuje zejména u nervózních psů obavy. Pokud psa hladíte po uších a hrajete si s jeho boltci, přerušujete jeho vnímání zvuků. Měli byste hladit po hlavě jen ty psy, které dobře znáte.

Štěňata se musí naučit, že lidské ruce k nim častěji přinášejí pohlazení a pamlsky než trest. Pokud by se to všichni psi naučili už v útlém věku, bylo by méně lidí napadeno psy, kteří koušou ze strachu. (Bailey 2003)

LIDSKÉ EMOCE

Pocitují psi žárlivost, zlost, lásku a jiné lidské emoce? Neumějí mluvit a my se jich na to nemůžeme zeptat. Jediné z čeho se dá čerpat, jsou odhady založené na jejich reakcích a řeči těla. Pokud máte dost času a můžete psa pozorovat zblízka, bude se vám zdát, že vyjadřuje v podobných situacích emoce podobné našim. Nevíme to zatím přesně, a dokud se to nedovíme, můžeme předpokládat, že prožívají stejné city jako my.

Psi sice mohou projevovat některé nadpřirozené schopnosti nebo mimosmyslové vnímání, ale jejich schopnost odhalit něco, co nemůžeme slyšet, vidět nebo cítit, lze vysvětlit jejich „supersmysly“, které jim pomáhají vytvářet náhled na svět odlišným způsobem, než jak jsme zvyklí. (Bailey 2003)

17. ZÁVĚR

Pes je jediný tvor, který nás miluje víc, než vy milujete sami sebe.

Je to jediný naprosto nesobecký kamarád, kterého člověk má na této planetě, jediný, kdo nás nikdy neopustí a nezradí. Bezprostředně a emotivně projevuje svoje emoce. Málokterý tvor dokáže vyjádřit svou radost tak přesvědčivě jako pes. Poskakuje, vrtí ocáskem radostně a s láskou nás olizuje. Vždyť nikdo neprojeví takovou radost jako pes, když se vrátíme domů a to, ať jsme byli pryč 5 minut nebo půl dne. Pes je prostě šťastný, že může být s námi. A zase naopak dokáže dát najevo své zklamání, jako málokteré zvíře. To zklamání je tak veliké, s takovým silným prožitkem, že se zdá, že už se z toho nikdy nevymaní. Ale za pár minut ho to přejde. Jakmile emoci prožije naplno, za chvíli je pryč.

Proč máme psy rádi? Protože oni milují nás, a to za každých okolností a bezvýhradně. Je to jediná láska, kterou si můžeme koupit za peníze. Psi nám stále dávají najevo svou lásku. Pes a člověk jsou asi jediní dva tvorové, kteří jsou schopni mezidruhové lásky. Psi nelžou o tom, co cítí, protože to neumějí. Pes je naprosto upřímný a neumí předstírat.

Domestikováno bylo mnoho zvířat a v našich domovech najdeme mnoho nejrozličnějších mazlíčků, ale já se ztotožňuji s názory, že žádný z nich nemá pro člověka takový význam, jako pes. Pes dokáže číst naše myšlenky a vždy dobře rozezná naši náladu a té se také přizpůsobí. Pes je s námi v bohatství, chudobě, ve zdraví i nemoci, je mu jedno, jak vypadáme. Je věrný, protože nás miluje a není to z povinnosti nebo loajality. Kočky nás mají také rády, ale riskovali by pro nás život? Já jsem přesvědčená, že pes to udělá pro svého pána, nebo svoji smečku, bez váhání.

Se psy žijeme již po staletí a asi nikdy s jistotou nezjistíme, kdy došlo k prvnímu setkání psa s člověkem. Lidé se myslí, že psy znají velmi dobře, že si umí odpovědět na všechny otázky, které se týkají péče o psy, jejich chování a jejich povahy. Ve skutečnosti tomu tak ale zdaleka není. V dnešním zrychleném životním tempu je stále těžší pro majitele ale i chovatele psů věnovat se psům, tak jim by si zasloužili a už vůbec nezbyvá čas poznávat psí dušičku a mysl. Můžeme se psy žít, pracovat, hrát si s nimi, ale stále zůstává mnoho otazníků, které se týkají především psí mysli. Mnozí z nás na ně ještě neumí odpovědět.

Účelem mé práce je pomoci obyčejnému člověku, který uvažuje o koupi psa, zorientovat se alespoň trochu v potřebách psů a o soužití se psem obecně. Zároveň chci svou prací přiblížit potřeby jednoho konkrétního plemene – boloňského psíka, z toho úžasného množství plemen, která v současné době existují. Každý, kdo si přečte moji práci, si udělá představu o základních potřebách chovu tohoto malého kašpárka a usnadní mu to rozhodnutí, zda je boloňský psík právě ten, který mu doma chybí. A ten, kdo již boloňáčka doma chová, se možná dozví to, co ještě nevěděl a možná to bude přínosem jak jemu, tak i jeho mazlíčkovi.

Mám v současné době doma tři fenky boloňského psíka a vím, že dokud budou se mnou, nikdy se nebudu nudit já, ani nikdo z mé početné rodiny.

POUŽITÁ LITERATURA

1. Báča J. (1971) *Náš pes. Státní zemědělské nakladatelství v Praze*, 230 stran
2. Bailey G. (2003) *Pes a jeho řeč. Ottovo nakladatelství Praha*, 96 stran
3. Bonnano F. (1989) *Il Bolognese: Di un libro a carattere monografico sugli Schnauzer delle tre talie (tradotto anche in altre lingue) é da anni collaboratore di sviste specializzate nel settore cinofilo. Dal 1968 alleva, noc l'affisso di Rocascura, i Riesenschauzer neri e i Leonberger e dal 1979 coadiuva la moglie Federica nella ricostruzione di una delle tre razze canine italiáne da compagnia: il Bolognese*, 102 stran
4. Coren S. (2007) *Intelligence psů. Práh Praha*, 319 stran
5. Dvořáková Z. (2005) *Moderní výživa psa a zdravé mlsání. Golf Time*, 160 stran
6. Galajdová L. (1999) *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie. Grada Publishing Praha*, 160 stran
7. Guerrová Z. P. (2000) *Havanský Bišonek. Fortuna Print*, 157 stran
8. Kriechbaumer A. (2001) *Jak na to – malá plemena psů. Nakladatelství Jan Vašut Praha*, 95 stran
9. Kuběnová H. (2003) *Boloňský a maltézský psík. Nakladatelství PLOT Praha*, 83 stran
10. Masson J. M. (1999) *Psi v lásce nikdy nelžou. Rybka Publishers Praha*, 270 stran
11. Matoušek V., Jebavý L., Kvapil R. (2008) *Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat. Česká zemědělská univerzita v Praze*, 119 stran
12. Nerandžič Z. (2006) *Aminoterapie aneb jak nás zvířata léčí. Albatros nakladatelství Praha*, 159 stran
13. Procházka Z. (1994) *Chov psů. Vydáno vlastním nákladem autora v Brně*, 280 stran
14. Sojkovi K. + J. (2000) *Malá plemena psů. Nakladatelství Jaroslav Sojka České Budějovice*, 141 stran
15. Sova Z. (1987) *Nemoci psů. Státní zemědělské nakladatelství Praha*, 264 stran
16. Taylor D. (1998) *Váš pes. Vydal MEDIA KLUB Bratislava ve spolupráci s Knižním klubem Praha*, 287 stran
17. Thomasová E. M. (2001) *Společenský život psů. Rybka Publishers Praha*, 245 stran
18. Truhlář P. (2001) *Pes v bytě. Vydavatelství Víkend*, 106 stran
19. Slater, P.J.B. (1992): *An introduction to ethology. University Press, Cambridge*, 196 stran
20. Další zdroje: časopisy – Svět psů 12/2003
Pes přítel člověka 9/2009
internetové zdroje – www.cmku.cz
www.denajwen-bolognese.cz/canisterapie.htm
Klubový zpravodaj, březen 2006
Klubový zpravodaj, únor 2008

PŘÍLOHA

Obr. 19 Gerri Tosti

Obr. 20 Heidi Valašské Hory

Obr. 21 Štěňata – věk 6 týdnů

Obr. 22 Štěňata - věk 5 týdnů

Obr. 23 Štěňata – věk 3 týdnů

Obr. 24 Štěňata – věk 8 týdnů

Obr. 25 Štěně – věk 4 měsíce

Obr. 26 Geri Tosti při nácviu výstavního postoje

Obr. 26 Žádanka o tetovací čísla

Žádanka o tetovací čísla

Tetuje se po 6. týdnu věku štěňat - do levého ucha

Moravskoslezský klub chovatelů
maltézských a boloňských psíků

Čísla vydává: Plemenná kniha ČMKU
Jankovcova 53, 170 00 Praha 7

tetovací číslo vyplní PK	jména štěňat (do 20-ti znaků včetně mezer)	P/F	datum vrhu	Plemeno: Boloňský psík
3199	IAN	P	19.09 2008	Název chovatelské stanice: z Dolní Dobrouče
3200	IASMIN	P		
3201	ICY	P	Otec štěňat (jméno, chov.stanice, č.zápisu)	
			Mercurio di Platino Iridio CMKU/BP/617/-97/96/98	
			Matka štěňat (jméno, chov.stanice, č.zápisu)	
			Geri Tosti CMKU/BP/1313/00/02	
			Jméno a adresa chovatele:	
			Urbanová Jaroslava 561 02 Dolní Dobrouč 610	

ORIGINÁL obdrží majitel feny

Číslo:

16/03
2003

Krycí list 1

Na návrh chovatel ..... doporučuje hlavní ..... poradce chovu
pro plemeno boloňský psík .....
krytí feny Geri Tosti ..... zapsána 1313 .....
psem ..... zapsán .....

toto spojení je zařazeno podle typu chovu: řízený .....
K doporučenému spojení došlo dne 29/4 2003 opakováno dne 15 2003
fena byla uměle oplodněna veterinářem: .....

Za krytí byly sjednány tyto náhrady a podmínky:

Za každé štěně zapsané v HPK 1000,- Kč, splatné
do 8 týdnů po narození.

podpis majitele feny

podpis majitele psa
Hilda Kubénová
756 51 Zašová 577
adresa

v Zašové ..... dne 29.4. 2003 .....

MORAVSKOSLEZSKÝ KLUB
CHOVATELŮ MALTEZSKÝCH A BOLONĚSKÝCH PSÍKŮ
HPCH - BP Hilda Kubénová
756 51 ZAŠOVÁ
0651-634 143

Předpokládaný den vrhu:

Štěňata vržena:

28.6. 2003

Majitel feny je povinen doporučeně odeslat krycí list do 2 dnů po vrhu poradci chovu, který spojení doporučil.

Obr. 28 Titulní strana průkazu původu psa

<p>ČESKOMORAVSKÁ KYNOLÓGICKÁ UNIE člen Fédération Cynologique Internationale - FCI</p> <p>PRŮKAZ PŮVODU PSA PEDIGREE</p> <p>Českomoravská kynologická unie Jankovcova 53/C, 170 00 Praha 7</p> <p>Boloitický psík Bolognese</p>		<p>CHESSIE z Dolní Dobrouče</p> <p>CMKU/BP/2917/07/08</p> <p>Fena / Female 13.08.2007</p> <p>Jaroslava Urbanová, 561 02 Dolní Dobrouč 610</p>		<p>Ime a chovateľská služba Name and the kennel Name</p> <p>Číslo zápisu Reg. Nr.</p> <p>Pohlaví Sex</p> <p>Datum narodenia Born</p> <p>Chovateľ Breeder</p>		<p>Teroraci číslo Tattoo/Chip</p> <p>Barva srsti Colour</p> <p>Druh srsti Hair</p>		<p>Povolení plemenné knihy / Stud Book</p> <p>Vystavil / Issued</p> <p>Dne / Date</p> <p><i>Ladislav Hromádka</i> Ladislav Hromádka 23.10.2007</p> <p><i>Janina</i> Podpis chovatele / Breeder's Sign.</p>	
<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p> <p>27,0 cm/27,0 cm</p> <p>Český šampion Champion Poiska Klubový champion 3x CACIB Res.CACIB 3x BOB Několik vítěz 2x vítěz výstavy CAJC Vyborný</p>		<p>Adonis di Platino Iridio VC 9613885</p>		<p>Zavo di Platino Iridio VC 9342780</p>		<p>Oliver di Platino Iridio VC 9011137</p>		<p>Meringa di Platino Iridio VC 9011149</p>	
<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Chiotina de la Bergerie du Mont-Aiguille VC 106224</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>		<p>Endy de kalfrety LOF-42/12</p>		<p>Pierrot di Platino Iridio VC 9011319, CH.I.C.</p>	
<p>KEVIN Jizerská protěž CMKU/BP/413/95/96</p> <p>26,0 cm/26,5 cm</p> <p>Interchampion Český šampion Champion Poiska Klubový champion 9x BOB</p>		<p>Serenella di Platino Iridio VC 9111895</p>		<p>Coccolino LIR VC 056103, CH.I.C.</p>		<p>Mimosa di Platino Iridio VC 9011148</p>		<p>Tim č. 169</p>	
<p>CERI Tossti CMKU/BP/13/00/02</p> <p>25,5 cm/27,0 cm</p> <p>Vyborný</p>		<p>Adonis di Platino Iridio VC 9613885</p>		<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p>		<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>	
<p>ANABELLA Brylislav CS CMKU/BP/31/09/96</p> <p>25,0 cm/28,5 cm</p> <p>Velmi dobrý</p>		<p>Nodina of Karan SSSR K.V.P. 349/90 (ČSHPK/27/90/90/91) 28,0 cm</p>		<p>Endy de kalfrety LOF-42/12</p>		<p>Pierrot di Platino Iridio VC 9011319, CH.I.C.</p>		<p>Mimosa di Platino Iridio VC 9011148</p>	
<p>ARAM u Panáka CS ČSHPK/63/92/94 26,0 cm/26,0 cm</p> <p>2x R.CACIB, 3x CAC, F.CAC, Vít. třídy Vyborný</p>		<p>KEVIN Jizerská protěž CMKU/BP/413/95/96</p> <p>26,0 cm/26,5 cm</p> <p>Interchampion Český šampion Champion Poiska Klubový champion 9x BOB</p>		<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p>		<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>	
<p>BOIA u Panáka CS CMKU/BP/145/93/95 26,0 cm/25,0 cm</p> <p>Velmi dobrý</p>		<p>Adonis di Platino Iridio VC 9613885</p>		<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p>		<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>	
<p>WEIKNOWE von Alaccio VDH/VK 91.2.039 (ČSHPK/79/89/89/89), Český ch.</p>		<p>KEVIN Jizerská protěž CMKU/BP/413/95/96</p> <p>26,0 cm/26,5 cm</p> <p>Interchampion Český šampion Champion Poiska Klubový champion 9x BOB</p>		<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p>		<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>	
<p>FLORA Valašské hory CS ČSHPK/06/91/93, Český ch.</p>		<p>ANABELLA Brylislav CS CMKU/BP/31/09/96</p> <p>25,0 cm/28,5 cm</p> <p>Velmi dobrý</p>		<p>Mercurio di Platino Iridio LIR VC 9714612 (CMKU/BP/617/97/96/98)</p>		<p>Quirina di Platino Iridio VC 9413206</p>		<p>Limone di Platino Iridio LIR 9011142 LIR-7/01142</p>	

